

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Ústav translatologie

SOŇA MAREŠOVÁ

DVA PŘEKLADY KISCHOVA „TRŽIŠTĚ SENZACÍ“

TWO CZECH TRANSLATIONS OF “MARKTPLATZ DER SENSATIONEN”

BY EGON ERWIN KISCH

Magisterská diplomová práce

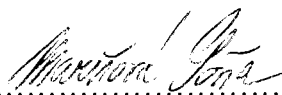
Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Gabriela Veselá, CSc.

Praha 2007

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomový úkol vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu.

V Praze dne 7. 5. 2007

.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí své diplomové práce doc. PhDr. Gabriele Veselé, CSc., dále pak externímu konzultantovi PhDr. Josefu Poláčkovi, CSc., zaměstnancům literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze a především paní Lence Reinerové za laskavou pomoc, kterou mi svými cennými radami a připomínkami poskytli při zpracovávání tohoto kischovského tématu. Speciální poděkování patří prof. PhDr. Jířímu Veselému, CSc., za „probuzení“ mého zájmu o německy psanou literaturu na našem území a svým blízkým za jejich trpělivost, podporu a pochopení.

Seznam použitých zkratek:

NYT	<i>New York Times</i>
NY	<i>New Yorker</i>
TR	<i>Týdeník Rozhlas</i>
PR	<i>Právo</i>
HOST	HOST
MFD	<i>Mladá fronta Dnes</i>
ND	<i>Nová doba</i>
SZ	<i>Die Süddeutsche Zeitung</i>
PNP	Památník národního písemnictví v Praze
NKP	Národní knihovna ČR v Praze
EEK	Egon Erwin Kisch
JHN	Jarmila Haasová-Nečasová
LR	Lenka Reinerová
T.Ž.	TOMÁŠ, Jiří – ŽEMLIČKOVÁ, Gabriela. <i>Egon Ervín Kisch novinář a bojovník</i> . Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1984
B.C.	BETANCUR, Karin Ceballos. <i>Egon Erwin Kisch in Mexiko : die Reportage als Literaturform im Exil</i> . Frankfurt am Main: Peter Lang 2000.
S.M.	Soňa Marešová
!	upozorňuje na skutečnost, že předchozí text neobsahuje tiskové knihy nebo překlady (jedná se tedy o doslovnou reprodukci citovaného materiálu)

*Neboť pokud dýcháš, žiješ, a není na světě moci, která by
toho, kdo žije, mohla přiřadit k mrtvým, pokud sám
nechce.*

Lenka Reinerová

OBSAH.....	1
ÚVODEM.....	3
1 UVEDENÍ DO ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	4
1.1 CÍL DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	5
1.2 STRUKTURA DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	6
2 DOSAVADNÍ STAV ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	8
2.1 PRÁCE VZNIKLÉ V ZAHRANIČÍ (NĚMECKY MLUVÍCÍ ZEMĚ)	11
2.2 PRÁCE VZNIKLÉ NA NAŠEM ÚZEMÍ	12
2.2.1 <i>Kischovské články a monografie</i>	12
2.2.2 <i>Akademické práce</i>	13
2.2.2.1 Katedra germanistiky FF UK.....	13
2.2.2.2 Fakulta sociálních věd UK.....	14
2.2.2.2.1 Martin Cáp a jeho <i>Druhý život novináře E. Erwina Kische</i>	15
2.2.2.3 Ústav translatologie FF UK	16
2.2.2.3.1 České překlady <i>Marktplatz der Sensationen</i>	16
3 POZNÁMKY K OSOBNOSTI EGONA ERWINA KISCHE	18
3.1 PRAHA NA SAMÉM POČÁTKU KISCHOVA ŽIVOTA	18
3.2 PRAHA NA SKLONKU KISCHOVA ŽIVOTA	20
3.2.1 <i>Příklon ke komunismu</i>	20
4 ČEŠTÍ PŘEKLADATELÉ A ČESKÉ PŘEKLADATELKY DÍLA EGONA ERWINA KISCHE	22
5 EGON ERWIN KISCH: MARKTPLATZ DER SENSATIONEN	24
5.1 GENEZE DÍLA	24
5.2 GUY ENDORE: SENSATION FAIR	28
5.3 ČESKÁ TELEVIZNÍ ÚPRAVA <i>MARKTPLATZ DER SENSATIONEN</i>	29
6 PRVNÍ ČESKÝ PŘEKLAD.....	30
6.1 LENKA REINEROVÁ.....	30
6.1.1 <i>Dětství a mládí (1916 – 1935)</i>	30
6.1.2 <i>První setkání s EEK</i>	31
6.1.3 <i>Druhá světová válka (1939 – 1945)</i>	31
6.1.3.1 <i>Exil v Mexiku (1941 – 1945)</i>	32
6.1.4 <i>Poválečné období (1945 – 1953)</i>	32
6.1.5 <i>1953 – 1967</i>	33
6.1.6 <i>1968 – 1990</i>	33
6.1.7 <i>1990 – současnost</i>	34
6.2 BIBLIOGRAFIE KNIŽNÍHO DÍLA	35
6.3 POUŽÍ PRAŽSKÝCH SENSACÍ.....	37
6.3.1 <i>Kischova pozůstalost</i>	37

7	DRUHÝ (AUTORIZOVANÝ) ČESKÝ PŘEKLAD	41
7.1	JARMILA HAASOVÁ-NEČASOVÁ, ROZ. AMBROŽOVÁ.....	41
7.1.1	<i>První setkání s EEK</i>	41
7.1.2	<i>Překladatelka Jarmila Haasová-Nečasová v roli editorky Kischova díla</i>	42
7.1.3	<i>Překladatelka JHN a domnělý Kischův poslední text</i>	44
7.2	TRŽIŠTĚ SENSACÍ, RESP. TRŽIŠTĚ SENZACÍ.....	46
7.3	SHRNUTÍ.....	48
8	TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRO KRITIKU PŘEKLADU	49
8.1	OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA MODELU KRITIKY PŘEKLADU KATHARINY REIBOVÉ....	49
9	PRAKTICKÁ ČÁST	51
9.1	KATEGORIE LITERÁRNÍ (URČENÍ TEXTOVÉHO TYPU A STYLU).....	53
9.2	KATEGORIE JAZYKOVÁ (VNITROTEXTOVÉ INSTRUKCE).....	54
9.2.1	<i>Sémantické instrukce</i>	54
9.2.2	<i>Lexikální instrukce</i>	57
9.2.3	<i>Gramatické instrukce</i>	59
9.2.4	<i>Stylistické instrukce</i>	62
9.3	KATEGORIE PRAGMATICKÁ (VNĚJAZYKOVÉ DETERMINANTY)	63
9.3.1	<i>Užší situační kontext</i>	64
9.3.2	<i>Znalost tématu</i>	65
9.3.3	<i>Faktor času</i>	66
9.3.4	<i>Faktor místa</i>	68
9.3.5	<i>Faktor příjemce</i>	70
9.3.6	<i>Faktor producenta</i>	71
9.3.7	<i>Afektivní implikace</i>	72
9.4	TABULKA.....	73
10	ZÁVĚR	105
	RESUMÉ.....	106
	SUMMARY.....	107
	RESÜMEE.....	108
	BIBLIOGRAFIE....	110 - 116
	OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	I - XXIV

Při výběru tématu diplomové práce jsem se přes svůj zájem o německy psanou literaturu na našem území a o život a dílo vypravěčky Lenky Reinerové dostala k jednomu významnému představiteli pražské německé literatury. Je jím Egon Erwin¹ Kisch, známý jako novinář, spisovatel a bystrý pozorovatel světa kolem nás. Obecně totiž není příliš známo, že jednu z jeho nejznámějších knih, soubor reportáží s názvem *Marktplatz der Sensationen*, přeložila do češtiny jako vůbec první právě Lenka Reinerová. Rozhodla jsem se tedy pro kritické srovnání jejího překladu s poválečným překladem Kischovy autorizované překladatelky Jarmily Haasové-Nečasové.

¹ V předkládané práci uvádíme tuto podobu Kischova jména. Dále viz kapitola 2.2.2.2.1.

1 Uvedení do zkoumané problematiky

Egon Erwin Kisch (dále také jako „EEK“) byl proslulý pražský německý reportér, žurnalista, prozaik a dramatik. Přestože strávil hodně času v zahraničí, celý jeho život i dílo jsou právě s Prahou nerozlučně spojeny – Kisch se v Praze na Starém Městě narodil, v Praze zemřel a je zde také pohřben.

K dalším představitelům pražské německé literatury patří například Franz Werfel, Franz Kafka, Max Brod, Rainer Maria Rilke, Gustav Meyrink a další. Jak ve své diplomové práci z roku 1971 uvádí Blanka Šandová, autobiografie a memoáry pražských německých spisovatelů zachycují období jednoho nenávratně zmizelého pražského prostředí. Konstatuje také, že období pražské německé literatury zcela ukončila druhá světová válka, kdy byli poslední pražští němečtí židovští spisovatelé nuceni emigrovat do ciziny. (ŠANDOVÁ 1971: 70)

Domnívám se však, že právě díky aktivní literární a kulturní činnosti Lenky Reinerové, a to zejména v posledním desetiletí, by se do jisté míry dalo hovořit o jakémsi „oživení“ odkazu pražské německé literatury.

„Manchmal ragen Monolithen des Gewesenen in unsere Wahrnehmung herüber, so kommt es auch, daß es immer noch die deutschsprachige Prager Literatur gibt, als wahrhaftiges Lebewesen: In Prag lebt und schreibt Lenka Reinerová.“ (SZ, 20. 5. 2000)

Lenka Reinerová bývá totiž často označována přídomek „poslední žijící pražská německá spisovatelka“ (nar. 17. května 1916). V této souvislosti píše např. Pavel Kosatík v monografii *Menší knížka o německých spisovatelích z Čech a Moravy*:

„Obsazení Československa, válka a následné vyhnání většiny německého obyvatelstva způsobily, že německá literatura v českých zemích zcela zanikla. Téměř beze stopy zmizela celá německy psaná literatura: kdo se nestačil včas zachránit útekem do exilu, zemřel v koncentračním táboře. [...] Podobně nakonec dopadla i německá literatura z českých zemí, zdecimovaná vývojem v minulých letech: o jejím pokračování jako instituce v podobě srovnatelné s dosavadní nemohlo být po roce 1945 řeči; spor mohl být pouze o smutný primát, totiž kdo má právo nazývat se posledním autorem pražské (české, moravské) německé literatury. [...] Někteří považovali za „poslední“ pražskou německou spisovatelku Lenku Reinerovou (1916 Praha), dvojjazyčnou česko-německou židovskou spisovatelku a publicistku, která do literárního světa vstoupila už ve třicátých letech jako příslušnice pražské německé levicové mládeže a návštěvnice Bert-Brecht-Clubu v pražské Plodinové burze, jenž se stal dočasným politickým azylem pro německé antifašisty na útěku před Hitlerem. [...] Tragický osud měl v padesátých letech také Oskar Kosta (vlastním jménem Oskar Kohn, 1888 Golčův Jeníkov – 1973 Praha), žid, příbuzný Egona Erwina Kische, původně směřující k asimilaci v německé kultuře a jazyce a nakonec nazývaný „posledním pražským německo-českým lyrikem“. [...] Jiným autorem, rovněž označovaným za posledního německy píšícího židovského autora z českých zemí, byl Vlastimil Artur Polák (1914 Úsov u Mohelnice – 1990 Olomouc). [...] Z pražských židovských autorů nejmladší generace,

jež za války nestačila ani začít publikovat, se podařilo zachránit Franzi Wurmovi (1926 Praha). [...] Od roku 1949 žil Wurm ve Švýcarsku, uchoval si však vztah k českému světu, překládal českou poezii a také ve vlastních knihách se hlásil ke svému rodnému městu a zemi.“ (KOSATÍK 2001: 250–253)

Tento poněkud problematický přídomek, „poslední žijící“, připomíná v publikaci *Malá země s velkými příběhy. Literární průvodce po krajích helvétského kříže* také Jiří Kamen:

„O spisovatelce Lence Reinerové se uvádí, že je poslední pražskou německy píšící prozaičkou, Franz Wurm bývá považován za posledního německého básníka z Prahy. Sám však v jednom rozhovoru uvedl, že tato označení nemá rád, že na něho působí jako úmrtní oznámení. Žije ve Švýcarsku, nyní v Zugu, ale ani za švýcarského autora se nepokládá. Nějakou dobu psal anglicky a francouzsky. ‚Jsem německy píšící autor z Prahy,‘ prohlašuje.“ (KAMEN 2007: 166–167)

1.1 Cíl diplomové práce

Tato diplomová práce navazuje na předchozí akademické práce zabývající se analýzou českých překladů Kischovy knihy *Marktplatz der Sensationen*. Až doposud se však jejich autorky zabývaly pouze českým překladem, který pochází z pera Kischovy autorizované překladatelky Jarmily Haasové-Nečasové (dále také jako „JHN“).

Předmětem předkládané diplomové práce je translatologická analýza a následná komparace dvou českých překladů Kischovy vzpomínkové knihy *Marktplatz der Sensationen*. Konkrétně se jedná o archivní překlad pořízený Lenkou Reinerovou (dále také jako „LR“) a o knižní překlad Jarmily Haasové-Nečasové. *Marktplatz der Sensationen* je literární text, a proto v souladu s teoretickými poznatky z oblasti kritiky překladu představíme před vlastní analýzou empirického materiálu text i jeho autora. Pokusíme se je také zařadit do kontextu dějinného, společenského a literárního. Jako jeden z informačních zdrojů pro tuto část práce slouží bakalářská práce Martina Cápa (dále viz níže).

Na základě provedených rešerší je možno konstatovat, že překladem Lenky Reinerové se doposud nikdo podrobněji nezabýval. Pouze Oukropec ve své rigorózní práci z roku 1975, v níž se věnuje především exilové tvorbě EEK (kam přirozeně patří i *Marktplatz der Sensationen*), uvádí následující sumarizující hodnocení:

„Je to velmi dobrý překlad, přinejmenším stejně tak dobrý jako pozdější poválečný překlad J. Haasové-Nečasové.“ (OUKROPEC 1975: 162)

Lze také vyslovit hypotézu, že překlad LR nebude dosahovat kvalit překladu JHN, u kterého lze – jako u překladu autorizované překladatelky – předpokládat, že bude splňovat kritéria, která pro hodnocení překladů stanovuje kritika překladu.

Předkládaná diplomová práce by chtěla doplnit stávající poznatky v oblasti českých překladů *Marktplatz der Sensationen* a přispět tak nejen k ucelenějšímu pohledu na české překlady tohoto Kischova známého díla, ale také k dějinám českého překladu. Právě oním téměř zapomenutým českým překladem Lenky Reinerové z roku 1942 se prozatím okruh českých překladů *Marktplatz der Sensationen* uzavírá.

1.2 Struktura diplomové práce

První kapitola se bude zabývat uvedením do zkoumané problematiky a stanovením cíle a struktury diplomové práce.

Druhá kapitola se bude věnovat stručné rekapitulaci dosavadního stavu kischovského bádání (sekundární literatura o životě a díle EEK), a to jak v českém prostředí, tak v zahraničí. Poukážeme také na intenzitu zájmu o Kischovo dílo, zejména v období od jeho smrti v roce 1948 až po současnost.

Třetí kapitola se bude zabývat stručným nástinem několika období ze života EEK, a to především v souvislosti s jeho knihou reportáží *Marktplatz der Sensationen*. Nutnému zastavení u Kischova života se vzhledem k povaze této práce nelze vyhnout, přestože jsme si vědomi skutečnosti, že se biografickým údajům věnuje i většina dřívějších prací o EEK. Uplatňujeme je však zejména tam, kde mají bližší vztah k tématu této diplomové práce.

Čtvrtá kapitola ve stručnosti představí české překladatelky a překladatele díla EEK.

Pátá kapitola se bude zabývat samotnou knihou *Marktplatz der Sensationen*. Nejprve prozkoumáme genezi německého originálu a poté připomeneme prostředí, v němž Kisch vyrůstal a které dílo ovlivnilo.

V šesté kapitole představíme první český překlad a jeho autorku Lenku Reinerovou. Pozornost bude věnována také biografickým údajům LR. Poukážeme na okolnosti vzniku jejího překladu a jeho další osudy.

Následuje kapitola o druhém českém překladu včetně jeho pozdějších reedic. Jedná se o překlad Kischovy autorizované překladatelky Jarmily Haasové-Nečasové. Životopisné údaje JHN a informace o jejím specifickém způsobu překládání textů EEK však v této kapitole budou spíše potlačeny (detailní informace v tomto ohledu poskytují např. práce

Evvy Teskové z roku 1982, Edity Gebauerové z roku 1999 nebo přímo JHN²). V této kapitole představíme některé poznatky z Cápovy práce, konkrétně jeho úvahy o překladatelce jako strážkyni autorova mýtu. Cáp totiž na základě svého zkoumání mimo jiné konstatuje, že vztah překladatelky a autora má všechny předpoklady stát se v budoucnu předmětem bližší pozornosti badatelů. (CÁP 2004: 43)

V další, v pořadí osmé kapitole představíme model kritiky překladu německé teoretičky Kathariny Reißové, z něhož bude zamýšlená translatologická analýza vycházet.

Kapitola devátá, tedy vlastní praktická část předkládané práce, se bude věnovat kritice obou českých překladů Kischovy knihy *Marktplatz der Sensationen*. V případě překladu LR se jedná o materiál archivní, u překladu JHN o překlad publikovaný knižně. Představíme také překlad do angličtiny, který pořídil Guy Endore. Tento anglický překlad vyšel v USA pod názvem *Sensation Fair* v roce 1941, tj. rok před vydáním Kischova německého originálu. Nedílnou součástí této kapitoly zabývající se komparací vybraných pasáží obou, resp. všech tří překladů je přehledná tabulka.

V poslední kapitole shrneme poznatky získané na základě analýzy a zhodnotíme jejich přínos pro oblast dějin českého překladu.

² Např. v příspěvku *O překládání Kische*, který byl otištěn v katalogu k výstavě s názvem *Egon Erwin Kisch. Rodák ze starého města* uspořádané v roce 1959 Památníkem národního písemnictví v Praze.

2 Dosavadní stav zkoumané problematiky

Při rešerších materiálů jsme se velmi často setkávali s tvrzením, že o životě a díle známého pražského rodáka Egona Erwina Kische toho bylo již mnoho napsáno. Avšak jak podotýká Cáp, každý badatel zabývající se EEK dříve nebo později narazí na skutečnost, že existuje velký počet příspěvků věnujících se Kischovu životu a dílu, které jsou roztroušené v mnoha tuzemských i zahraničních periodikách. Navíc jsou často kontaminovány mýtotočnými prvky (viz níže). *Marktplatz der Sensationen*, kterým se tato práce zabývá, není v tomto ohledu výjimkou. Kvantitativně je sekundární literatury mnoho, ale existuje jen málo odborných prací a dizertací, které ke kischovskému tématu přistupují vědeckým způsobem a s nutným odstupem, bez více či méně zřetelných motivů a sympatií či antipatií k samotnému objektu zkoumání. Teprve Josef Poláček³, kterého lze považovat za prvního seriózního českého kischovského badatele, v šedesátých letech konstatoval, že skutečné bádání o Kischovi vlastně ani neexistuje⁴:

„Nesmíme se dát zmýlit oním rovněž skoro nepřehledným množstvím povětšinou jen příležitostných článků a vzpomínek pamětníků, skutečnosti, na kterou si postěžoval již autor druhé kischovské monografie Dieter Schlenstedt v roce 1959.“
(POLÁČEK 1965: 1)

Do konce osmdesátých let minulého století vycházela větší či menší pojednání o Kischovi pravidelně v letech výročí jeho narození či úmrtí. Po skončení studené války pravděpodobně přestalo být kischovské téma s řadou politických akcentů atraktivní a také vydávání primární i sekundární literatury je v současné době o poznání skromnější než dříve (viz níže).⁵ Po roce 1989 byly na našem území vydány pouze tyto publikace:

³ Josef Poláček (nar. 29. 1. 1928), český germanista, externí spolupracovník PNP, znalec života a díla EEK.

⁴ K podobným závěrům dospěl i rakouský germanista Marcus G. Patka, jehož práce vyšly ve Vídni třicet let po Poláčkovi: „Die Beiträge über ihn auf wissenschaftlicher Ebene stammen fast alle von der Publizistik, in der Geschichtsschreibung ist Kisch sehr oft unter „ferner liefen“ zu finden, die Germanistik hat ihn bisher ignoriert. Eine biographische und werkgeschichtliche Rezeption Kischs wurde erst Jahre nach seinem Tod in Angriff genommen und im Westen wie in äußerst unwissenschaftlich und polemisch geführt, da seine Person auf beiden Seiten des Eisernen Vorhangs als systemkonform dargestellt und somit für politische Propaganda instrumentalisiert wurde.“
(PATKA 1997: 15)

⁵ Na tento aspekt naráží Cáp také v rozhovoru s českým germanistou Jiřím Stromšíkem ze dne 11. 5. 2004 (Stromšík in CÁP 2004: 62):

CÁP: Proč není [Kisch] vydáván?

STROMŠÍK: Těžko říci. Otázku, proč dnes nejsou vydávány, si kladu u celé řady dobrých autorů té doby, ale u Kische je to obzvlášť nápadné. Jestliže se vydává a hodně čte Stefan Zweig, je s podivem, že podobně nefungují nejlepší věci Kischovy, představující atraktivní literaturu – Rédlova aféra, Tonka Šibenice...

CÁP: Zvlášť když se dnes dostává do módy staropražská a prvorepubliková problematika.

STROMŠÍK: Snad je v tom nějaká náhoda, že se na něj zapomnělo a v dnešní době ještě nikdo na potenciál těchto knih nepřišel. Nemám na tuto otázku odpověď a nevidím důvod, proč by měl být zrovna Kisch zapomenut...

- E. E. Kisch. *Srostlé sestry*. Nakladatelství Akropolis, 1998:

„U vybraných humoresek je použit překlad Jarmily Haasové-Nečasové, dlouholeté propagátorky a překladatelky Kischova díla. Obsah: *Srostlé sestry, Pohádka o začarovaném kolovrátku, Kající Magdalény, Londýnská známost, Novinářská burza, Botičeli, Pupkáčovo zkrocení, Perverzní předehra, Zločin, jakého není, Pokus s nadspropitným.*“

- E. E. Kisch. *Pasák*. Nakladatelství Carpe Diem, 1999:

„Z německého originálu *Der Mädchenhirt* vydaného poprvé roku 1914 nakladatelstvím Ericha Reisse v Berlíně a upraveného autorem v roce 1937 pro *Haló* noviny, přeložila Jarmila Haasová-Nečasová. Kniha vychází u příležitosti uplynutí sta let od vltavské tragédie parníku František Josef I. a půlstoletí od smrti autora.“

- J. Halada. *Egon Erwin Kisch známý a neznámý*. Nakladatelství Karolinum, 2005: Jedná se o sborník příspěvků přednesených na Sympoziu o životě a díle Egona Erwina Kische k 120. výročí jeho narození, konaném v Malé aule Karolina dne 26. dubna 2005. Toto sympozium vzniklo na základě iniciativy FSV UK v Praze, Klubu autorů literatury faktu v Praze a Správy odkazu E. E. Kische při Obci spisovatelů v Praze.

Po delší časové odmlce přináší změnu pražské nakladatelství Labyrint, jehož kmenovou autorkou je i Lenka Reinerová. V edičním plánu tohoto nakladatelství je sbírka Kischových literárních textů nazvaná *Hřbitov bohatých psů*. Český překlad pořídily Gabriela Veselá a Viera Glosíková, která byla rovněž editorkou tohoto výboru. Poprvé tedy výbor z Kischova díla do češtiny přeložil někdo jiný než JHN (texty označené * jsou obsaženy v původním mexickém vydání *Marktplatz der Sensationen*):

- Jak Turek na Karlově mostě přišel o svou šavli
- Nanebevzetí Tonky Šibenice*
- Vrahova matka*
- Jak jsem se dozvěděl, že Redl by špionem*
- Käsebier a Fridericus Rex
- Domov kajících Magdalén*
- Probudit Golema
- Masakr na Drině

- Perverzní předehra⁶
- Mezi bezdomovci ve Whitechapelu
- Dáma v Trouvillu
- S vystěhovalci přes Francii
- Neděle na vsi
- Děti jako dělníci v textilních továrnách
- Přistání v Austrálii
- Smuteční obřad v Kodani
- Hřbitov bohatých psů
- Práce s Charlie Chaplinem
- Láska a lepra
- Indiánská vesnice pod hvězdou Davidovou

V minulých letech si česká veřejnost mohla Kische připomenout také v poněkud jiné než literární souvislosti. Opakovaně byla totiž odcizena bronzová busta z jeho náhrobku⁷ v urnovém háji krematoria v pražských Strašnicích a tyto události se staly námětem nejen novinových článků⁸, ale ve své nejznámější vzpomínkové knize *Kavárna nad Prahou* se o nich s nadhledem zmiňuje také Reinerová:

„Myslím, že se Egonek v Kavárně nad Prahou trochu usmívá, když mu teď zmizela i jeho druhá hlava. A určitě přemýšlí, jakou o tom napíše reportáž. [...] Původní podoba hrobu E. E. Kische v urnovém háji strašnického krematoria, z něhož byla počátkem 90. let odcizena bronzová hlava. [...] Nově vytvořená busta sochaře Hoška instalovaná v říjnu roku 1992. Poté, co ji neznámý pachatel někdy na jaře 2001 rovněž ukradl, zůstává na Kischově náhrobku jen ohnutý šroub.“ (REINEROVÁ 2001: 17)

V roce 2006 uvedla Česká televize dokumentární portrét o EEK s názvem *Legenda o Kischovi*, který režírovala Jana Hádková.

Památník národního písemnictví (dále také jako „PNP“), v němž je uložena pozůstalost EEK, připravuje v expozici letohrádku Hvězda na květen 2007 výstavu o

⁶ Tuto reportáž obsahuje i český překlad *Marktplatz der Sensationen* LR, zatímco v původním mexickém vydání, stejně jako v českém překladu JHN se nevyskytuje.

⁷ Viz obrazová příloha I.

⁸ „Bohužel začátkem roku 1992 dodnes neznámí vandalové zcizili z pomníku podobiznu jeho hlavy provedenou v bronz. Ještě téhož roku byl však zhanobený pomník opraven a doplněn, a to díky mezinárodní sponzorské spolupráci. Slavnostní znovuoživení pomníku se konalo 29. října 1992.“ (HRUBEŠ 1995: 73)

pražských kavárnách a salonech na přelomu 19. a 20. století, kde bude mj. vystaveno mexické vydání *Marktplatz der Sensationen* s věnováním autora.⁹

2.1 Práce vzniklé v zahraničí (německy mluvící země)

Jak již bylo konstatováno výše, existuje velké množství kischovské literatury. Třídění materiálů tvořila velkou část přípravné fáze této práce. Proto níže uvádíme seznam literatury, kterou považujeme za relevantní. Následuje chronologicky řazený výběr několika kischovských monografií a akademických prací:

UTITZ, Emil. *Egon Erwin Kisch, der klassische Journalist*. Berlin: Aufbau-Verlag, 1956.

SCHLENSTEDT, Dieter. *Die Reportage bei Egon Erwin Kisch*. Berlin, 1959.

KRONBERGER, Johann. *Egon Erwin Kisch. Seine politische und publizistische Entwicklung vom bürgerlichen Journalisten zum Schöpfer der literarischen und sozialistischen Reportage*. [Dizertační práce]. Wien, 1979.

HOFFMANN, Fritz. *Servus, Kisch! Erinnerungen, Recensionen, Anekdoten*. Berlin: Aufbau-Verlag, 1985.

HAUPT, Klaus. *Kisch war hier¹: Reportagen über den "Rasenden Reporter"*. Berlin: Verlag der Nation, 1985.

BERKOVITS, Helena. *Graphologische Verifizierung der biographischen Angaben zur Persönlichkeitsstruktur von Egon Erwin Kisch*. [Diplomová práce]. Zürich: Universität Zürich, 1988.

PATKA, Marcus G. *Egon Erwin Kisch. Stationen im Leben eines streitbaren Autors*. Wien: Böhlau 1997.

PATKA, Marcus G. *Egon Erwin Kisch¹: der rasende Reporter. Eine Biographie in Bildern*. Berlin: Aufbau-Verlag, 1998.

HAUPT, Klaus. *Egon Erwin Kisch: Briefe an Jarmila*. Berlin: Das Neue Berlin, 1998.

BETANCUR, Karin Ceballos. *Egon Erwin Kisch in Mexiko¹: die Reportage als Literaturform im Exil*. Frankfurt am Main: Peter Lang 2000.

⁹ Viz obrazová příloha 2.

2.2 Práce vzniklé na našem území

2.2.1 Kischovské články a monografie

Následuje výběr z velkého množství příspěvků a monografií věnovaných životu a dílu EEK (řazeno abecedně podle autora):

GOLDSTÜCKER, Eduard. Věrný obraz E. E. Kische. In *Kolokvium o životě a díle Egona Erwina Kische*. Praha: Novinářský studijní ústav, 1965.

GOLDSTÜCKER, Eduard. Kausa Kisch aneb zneužitý odkaz. *Signál*, roč. 29, č. 13, 1993.

HAASOVÁ-NEČASOVÁ, Jarmila. Zuřivý nebo nezuřivý. In *Kolokvium o životě a díle Egona Erwina Kische*. Praha: Novinářský studijní ústav, 1965.

HAASOVÁ-NEČASOVÁ, Jarmila. O překládání Kische. In *Egon Erwin Kisch. Rodák ze starého města*. Praha: Památník národního písemnictví, 1959.

HAMŠÍK, Dušan – KUSÁK, Alexej. *O zuřivém reportéru E. E. Kischovi*. Praha: Československý spisovatel, 1962.

Kalendář E. E. Kische. Praha: vydavatelství ÚV KSČ, 1958.

KOSATÍK, Pavel. *Menší knížka o německých spisovatelích z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2001.

KOZLOVÁ, Danica. – TOMÁŠ, Jiří. *Egon Ervín Kisch*. Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR: Praha, 1984.

KUNCOVI, Jaroslav a Julie. 1976. *Bibliografický přehled Kischova života a díla*. Fakulta žurnalistiky UK – Ústav teorie a praxe žurnalistiky ve spolupráci s Českým svazem novinářů: Praha, 1976.

NEČAS, Vincenc. – NEČASOVÁ, Jarmila. *Pražský novinář E. E. Kisch*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1989.

NEČASOVI, Vincenc a Jarmila. *Pražský novinář Egon Ervín Kisch*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1980.

POLÁČEK, Josef. Tržiště senzací. K historii vzniku Kischova Tržiště senzací. In *Česká literatura*, roč. 28, č. 5, 1980.

POLÁČEK, Josef. Pokus o mladého Kische. In *Novinářský sborník*, X, č. 3, Praha, 1965.

POLÁČEK, Josef. *Egon Ervín Kisch (1885–1948)*. Soupis osobního fondu. Praha: Literární archiv Památníku národního písemnictví, 2001.

PYTLÍK, Radko. *Pražská dobrodružství E. E. Kische*. Praha: Panorama, 1985.

SKÁLA, Emil. Das Prager Deutsch. In *Weltfreunde. Konferenz über die Prager deutsche Literatur*. Praha: Academia, 1965.

VESELÝ, Jiří. Odkaz Egona Erwina Kische. In *Česká literatura*, roč. 28, č. 5, 1980.

2.2.2 Akademické práce

Dále uvádíme přehled diplomových a dizertačních prací, který je omezen pouze na UK v Praze. Ve svém bibliografickém příspěvku ke kischovskému tématu uvádějí Kuncovi také tyto diplomové práce o Kischovi: (1) *E. E. Kisch v Bohemii*. Diplomová práce předložená v roce 1958 na katedře novinářství FF UK, a (2) *Kischovy reportáže z let 1919–1925*. Diplomová práce předložená v roce 1959 na FF UK; bohužel však bez jakýchkoliv údajů o autorech. (KUNCOVI 1976: 40)

Odděleně připomínáme také kandidátskou dizertaci Vieri Glosíkové, která byla v roce 1984 obhájena v ČSAV: *Kapitoly k nemeckej socialistickej literatúre v Československu (svätonázorový a umelecký vývoj E. E. Kische, F. C. Weiskopfa a L. Fürnberga a funkcia ich pôsobenia v 20. a 30. rokoch v Československu)*.

2.2.2.1 Katedra germanistiky FF UK

Jednou z prvních akademických prací, která se EEK zabývala, je dizertační práce Lubomíra Drozda z roku 1951 s názvem *Egon Erwin Kisch (1885–1948)*. Autor předkládá celkový průřez životem a dílem EEK, přičemž klade důraz na Kischův literární vývoj a na jeho reportáže.

Ivana Drbohlavová se v diplomové práci z roku 1959 zabývala obrazem Prahy v díle E. E. Kische (*Praha v díle E. E. Kische*).

Ve stejném roce, tj. 1959, obhájila Věra Soukupová diplomovou práci s názvem *Sovětský svaz v díle spisovatelů E. Weinerta, J.¹R. Bechera, B. Brechta, E.E.¹Kische, F.¹C.Weiskopfa a A.¹Kurelly*.

František Kuška se v roce 1961 v diplomové práci věnoval jazykově-stylistickému rozboru dvou Kischových reportáží (*Die Galgentoni* a *Die Hetzjagd*). Kromě lingvistické

analýzy autor také detailně zkoumá osudy a historii obou reportáží, které byly nakonec zařazeny i do Kischovy vzpomínkové knihy *Marktplatz der Sensationen*.

V roce 1971 obhájila Blanka Šandová diplomovou práci na téma *Pražská německá literární enkláva v autobiografiích a memoárech Fritze Mauthnera, Maxe Broda, Willyho Haase, E.E.Kische a Hanse Kohna*. Autorka mimo jiné také připomíná, že EEK byl jedním z mála, kteří se po druhé světové válce vrátili do vlasti.

V roce 1975 následovala dizertační práce Václava Oukropce s názvem *Egon Erwin Kisch (1939–1946)*. Jak již vyplývá z uvedeného časového období, Oukropec se zaměřil především na životopisné osudy a literární tvorbu EEK v mexickém exilu.

O rok později, tj. v roce 1976, obhájila Milena Lukášová diplomovou práci, ve které se pod vedením Emila Skály¹⁰ věnovala reportážím EEK a jejich překladům do češtiny s důrazem na překlady Jarmily Haasové-Nečasové a Antonína Macka (*Reportáže Egona Ervína Kische a jejich překlady do češtiny*). K analýze si vybrala celkem devět reportáží, z nichž šest je věnováno českému prostředí (z toho celkem čtyři se týkají Prahy) a tři čerpají námět ze zahraničí. Autorka se zabývala Mackovými překlady těchto reportáží: (1) *Der Clamsche Garten*, (2) *Bei „Antoušek“, dem Wasenmeister*, (3) *Die Irren*. Dále autorka analyzovala překlady JHN: (4) *Massaker im Fluß*, (5) *Bei „Antoušek“, dem Wasenmeister* (srovnává překlad JHN a Antonína Macka), (6) *Gablonz oder Glanz und Elend der Kinderlitzchen*, (7) *Rußland in der Eisenbahn*, (8) *Friedhof reicher Hunde*, (9) *Im letzten Kerker des Magisters*.

Ivana Procházková obhájila v roce 1984 diplomovou práci s názvem *Prag im literarischen Schaffen E. E. Kischs*. Autorka se v této práci psané německy soustředila hlavně na Kischův vztah k rodnému městu a zabývala se především otázkou, jak první pražské období spisovatelova života ovlivnilo jeho další vývoj a jak se pak odrazilo v jeho díle.

2.2.2.2 Fakulta sociálních věd UK

V roce 1959 byla v rámci FF UK (dnes součást FSV) v Praze obhájena diplomová práce Dušana Hamšíka s názvem *Vývoj pražského lokálního reportéra E. E. Kische ve světového reportéra*.

O rok dříve, v roce 1958, obhájil tamtéž Vladimír Kašpar diplomovou práci s názvem *Ku Kischově reportáži a jeho pracím o novom Československu*.

2.2.2.2.1 Martin Cáp a jeho *Druhý život novináře E. Ervína Kische*

Bakalářskou práci s názvem *Druhý život novináře E. Ervína Kische* obhájil v roce 2004 na Katedře mediálních studií Institutu komunikačních studií a žurnalistiky UK v Praze Martin Cáp. Výsledky této práce budou několikrát připomenuty.

V úvodu své práce (zkoumání druhého života¹¹, tj. pozdějších interpretací života a díla novináře EEK) stanovil Cáp hypotézu, že zejména v socialistických zemích docházelo v průběhu druhé poloviny 20. století k vědomému zkreslování Kischovy biografie a její účelové interpretaci využitelné následně pro aktuální politické cíle a dogmata vládnoucí strany, zatímco západoevropský pohled na Kische měl v době železné opony akcentovat spíše Kischovo ukotvení v německy psané literatuře. Důkladným zkoumáním nejrůznějších interpretací EEK, které se v uplynulých desetiletích objevily, dospěl autor k poznání, že na obou stranách tzv. železné opony vznikly svébytné obrazy EEK, které se liší v perspektivě ideologického nahlížení:

„Atraktivnější látkou byl Kischův obraz i mýtus pro ideology východoevropské provenience, kteří na Kischově příkladě měli možnost ukázat přirozené zranění buržoazního, měšťáckého novináře v uvědomělého, angažovaného reportéra ve službách socialismu. Na pozadí této proměny byly ilustrovány zásady žurnalistiky v duchu marxismu-leninismu, to vše za pomoci Kischových současníků. Z těchto interpretací se podařilo převážně vytěsnit německé a židovské prvky biografie EEK, zastiněné popisem a analýzou socialistického reportéra-bojovníka. V kapitole o západoevropském pohledu na Kische [...] jsem se setkal s akcenty na nepolitickou stránku Kischovy osobnosti, se zájmem o problematiku německy píšícího autora v poválečném Československu a s vlivem židovských kořenů na novinářovu tvorbu.“ (CÁP 2004: 49–50)

Významnou překážkou zkoumání, způsobující řadu zkreslení, je podle Cápa kontaminace biografie EEK četnými mýtotvornými prvky, takže místy již nelze rozeznat skutečné události od vědomých zkreslení a účelově zkonstruované legendy šířené samotným Kischem. Například své druhé jméno „Erwin“, které se v české kischovské literatuře vyskytuje v několika podobách¹², si Kisch zvolil sám na začátku své novinářské kariéry. Jak k tomu došlo, je také součástí kischovského mýtu.

Z překladatelského hlediska je dále pro účely této diplomové práce velmi zajímavá kapitola 5.3., která se zabývá překladatelkou (zde konkrétně JHN) jako strážkyní kischovského mýtu (CÁP 2004: 41–44). Více v kapitole 7.1.2.

¹⁰ Emil Skála (1928–2005), germanista a geograf, specialista na vývoj německého jazyka v českých zemích.

¹¹ „první“ život = skutečný život zkoumaných osobností

¹² Erwin / Ervin / Ervín

2.2.2.3 Ústav translatologie FF UK

(resp. Katedra překladatelství a tlumočnictví FF UK)

Jak již bylo uvedeno výše, je poměrně známou skutečností, že autorizovanou překladatelkou EEK byla Jarmila Haasová-Nečasová, nicméně Kischovo dílo do češtiny převáděli i jiní překladatelé (viz níže). Kischův jediný román *Der Mädchenhirt* přeložil do češtiny v roce 1922 Josef Bláha. Srovnáním Bláhova překladu s pozdějším překladem JHN se v diplomové práci z roku 2004 zabývala Magdalena Barcuchová, a to konkrétně kritikou překladu knižních vydání tohoto románu. Diplomantka dále také porovnávala vzorky dvou překladů tohoto románu, které pořídila JHN (knižní a novinová verze).

2.2.2.3.1 České překlady *Marktplatz der Sensationen*

V roce 1982 obhájila na tehdejší Katedře překladatelství a tlumočnictví FF UK Eva Tesková svou diplomovou práci s názvem *České překlady díla E. E. Kische (Marktplatz der Sensationen)*. Jak vyplývá ze samotného titulu, práce se – podobně jako tato předkládaná – zaměřila na *Marktplatz der Sensationen*. Tesková provedla rozbor překladu JHN a na základě rozsáhlé excerptce se pokusila stanovit její překladatelskou metodu. V druhé části práce srovnává autorka dvě verze českého překladu. První analyzovaná verze překladu pochází z roku 1952 (1. vydání) a druhá zkoumaná verze je o deset let mladší, tj. z roku 1962 (3. vydání). JHN totiž v tomto mezidobí svůj překlad přepracovala a autorka diplomové práce se tento vývoj překladatelské práce JHN snaží zachytit a poté zhodnotit rozsah úprav a jejich význam pro úroveň překladu.

Stejným Kischovým dílem, tj. *Marktplatz der Sensationen*, se v diplomové práci obhájené v roce 1999 zabývala také Edita Gebauerová (*Egonek – mistr reportáže v překladu*). Autorka pracuje s překladovou verzí JHN z roku 1962, podobně jako Tesková. Gebauerová však ve své práci pojednává také o teoretických poznatcích z oblasti kritiky překladu. Definuje některé translatologické pojmy a představuje model kritiky překladu německé teoretičky Kathariny Reißové.

Jak bylo uvedeno výše, obě diplomantky pracovaly s českým překladem JHN z roku 1962 (3. vydání). Starší práce Teskové (1982) dochází k závěru, že překlad JHN je zdařilý:

„Domnívám se tedy, že překlad J. H.-Nečasové je ve své konečné podobě velmi dobrý. Chvillemi se může čtenáři zdát, že čte originál. Překlad je původnímu textu adekvátní po všech stránkách. Každý, kdo se bude

pokoušet o nový překlad, bude mít asi velmi těžkou pozici, už jenom proto, že mu bude chybět bezprostřední znalost prostředí a doby, jež jsou v originále i překladu velmi působivě zachycené.“ (TESKOVÁ 1982: 86)

Avšak Gebauerová (1999), která při kritice překladu vychází z výše zmíněného modelu Reißové, v závěru své práce konstatuje následující:

„Závěrem tedy lze konstatovat, že překlad Jarmily Haasové-Nečasové není zdařilý a přímo vybízí k tomu, aby se práce na překladu tohoto díla (potažmo i dalších děl) Egona Erwina Kische chopil jiný překladatel.“
(GEBAUEROVÁ 1999: 79)

3 Poznámky k osobnosti Egonu Erwina Kische

„Mir kann eigentlich nichts passieren. Ich bin ein Deutscher. Ich bin ein Tscheche. Ich bin ein Jud. Ich bin aus einem guten Haus. Ich bin Kommunist ... Etwas davon hilft mir immer.“

(Kisch in TORBERG : 255–256)

Jak již bylo naznačeno v úvodu, EEK bezpochyby patří ke spisovatelským osobnostem, jejichž život a dílo jsou ve velké míře nerozlučně spjaty s Prahou. Tato práce se však nebude detailně zabývat životopisnými údaji o EEK, nýbrž pouze těmi, které v rámci této diplomové práce považujeme za relevantní.

3.1 Praha na samém počátku Kischova života

Egon Erwin Kisch se narodil 29. 4. 1885 v Praze na Starém Městě v domě „U dvou zlatých medvědů“, v jednom z nejkrásnějších pražských domů¹³ (cf. excerpční materiál):

„Některé pražské domy napodobovaly svou výstavností šlechtické paláce. Dokladem toho je např. dům U dvou zlatých medvědů v Melantrichově ulici s krásně zachovaným arkádovým dvorem a s portálem, po němž byl pojmenován, pokrytým bohatým ornamentem a s reliéfy dvou medvědů. Vznikl v letech 1551 – 75 a ačkoliv byl několikrát přestavován a upravován, zachoval si renesanční tvář.“ (PRIMUSOVÁ 1997: 169)

„Drobné arkádové nádvoří domu čp. 745-I U dvou zlatých medvědů v Kožné ulici 1 na Starém Městě vzniklo v roce 1555, zřejmě podle vzoru panských staveb.“ (STAŇKOVÁ 1991: 98)

„Starobylý dům čp. 475 na rohu ulic Melantrichova a Kožná na Starém Městě pražském vznikl na základech dvou starších gotických objektů jako rozlehlá renesanční stavba v druhé polovině 16. století. Později zde byly provedeny ještě menší barokní klasicistní úpravy.

Svým průčelím je dům U Dvou zlatých medvědů obrácen do Kožné ulice, která tvoří spojnici mezi ulicemi Melantrichovou a Železnou a je zřejmě jednou z nejstarších v Praze vůbec. Na začátku 18. století nesla pojmenování U Zlatého medvěda podle domovního znamení zde stojícího domu. Ve století devatenáctém se začalo této ulici říkat U Kožnice, neboť v čp. 499 byl kožní sklad a trh. Z tohoto důvodu můžeme nejspíše usuzovat na původ dnešního názvu.

Vstoupíme-li na malé nádvoří domu, můžeme spatřit nádherné arkády s jónskými a toskánskými sloupy. Samozřejmě jako téměř každém pražském domě v historické zástavbě jsou i zde hluboké sklepy. Navíc s odkazem, že v minulosti odsud vedly tajné podzemní chodby na různé strany. Zcela určitě ke Staroměstské radnici a také prý až do Týnského chrámu, do míst, kde je pohřben dánský hvězdář Tycho de Brahe.

Dům U Dvou zlatých medvědů je mezi ctiteli historické Prahy známý též unikátním renesančním portálem vzniklým někdy v rozmezí let 1570 – 1580 za Lorence Štorka. Podle tohoto portálu získal dům i své jméno. Je to krásná kamenická práce z jemného pískovce, oblouk portálu spočívá na zdvojených postranních pilířích. V horní části je vytesán z každé strany medvěd, kráčející k muži s ratolestí v ruce. Obě šelmy na portálu bývaly v minulosti pozlaceny. K výtvarné výzdobě celého portálu je též hojně použit rostlinný dekor.

Ve zdech tohoto objektu nebo jeho předchůdců bydlelo mnoho významných a zajímavých osobností. [...] Na posledního významného obyvatele domu U Dvou zlatých medvědů, našemu času nejbližšímu, nás upozorňuje

¹³ Viz obrazová příloha 3.

zde umístěná pamětní deska. Připomíná, že se tu narodil a žil Egon Ervín Kisch, spisovatel a reportér, 29. 4. 1885 – 31. 3. 1948. Jeho otcí dům nejen patřil, ale v jeho přízemí měli Kischovi i dobře prosperující obchod s látkami, včetně látek vojenských. Muselo zde být i jinak velmi živo, neboť Kischovi měli celkem pět synů, Bedřicha, Pavla, Egona, Wolfganga a Arnolda. [...] V druhé polovině sedmdesátých let prodělal dům U Dvou zlatých medvědů generální rekonstrukci. Nebyla jednoduchá, neboť projektanti zjistili, že dům byl z valné části postaven na písku. Navíc měl neobvyklé klínové základy, které se jako nůž zařezávaly pod tíhou stavby do podloží. To muselo být tehdy důkladně injektováno betonem a tím se pohyb domu definitivně zastavil. [...] Dnes ve starobylém domě U Dvou zlatých medvědů sídlí ředitelství Muzea hlavního města Prahy a některá jeho odborná pracoviště.“ (HRUBEŠ 1995: 70–73)

Bohatou minulost svého rodného domu Kisch několikrát literárně zpracoval.¹⁴ Není tedy žádným překvapením, že právě domem U Dvou zlatých medvědů Kisch otevírá svou knihu reportáží *Marktplatz der Sensationen*, a to hned v první kapitole, která pro potřeby translatologické analýzy provedené v této diplomové práci posloužila jako excerpční materiál (viz níže). V Praze prožil EEK své dětství a mládí a pak poslední krátký úsek svého života před smrtí v roce 1948. Právě těmito dvěma mezním biografickým skutečnostem se budeme věnovat v následujících pasážích.

Přestože Kisch Prahu opustil v roce 1913 a od té doby žil takřka neustále v zahraničí (Německo, Francie, Mexiko, SSSR, Čína, Austrálie, USA¹⁵), vždy považoval Čechy za svou vlast a Prahu za svůj domov. Poláček v úvodu k soupisu osobního fondu EEK připomíná, že když byl Kisch jako jeden z prvních zatčen v Berlíně bezprostředně po požáru Říšského sněmu v roce 1933, zachránil mu podle dobových vzpomínek i podle sekundární literatury život právě československý pas a důrazná intervence velvyslanectví Československé republiky.

Kischovy topografické znalosti o Praze, její historii a současnosti byly – nejen podle Teskové – přímo ohromující. Z Prahy pocházejí Kischovy první knihy reportáží *Aus Prager Gassen und Nächten*, *Prager Kinder*, *Abenteuer in Prag* a s Prahou je spjat i jeho jediný román *Der Mädchenhirt*, stejně jako jeho vzpomínková kniha *Marktplatz der Sensationen*, která se stala vyhledávaným podkladem pro pozdější badatele [...] a také svérázným zrcadlem mýtu „zuřivého reportéra“ a Kischova smyslu pro sebestylizaci.

(CÁP 2004: 13)

První novinářské zkušenosti získal EEK během praxe v liberálním německém deníku *Prager Tagblatt*, jehož redakce sídlila v Panské ulici v Praze¹⁶. Poté působil jako lokální reportér v druhém pražském německém deníku, který se jmenoval *Bohemia*.

¹⁴ Bližší informace o těchto textech a domu U dvou zlatých medvědů lze nalézt v knize *Pražský novinář Egon Ervín Kisch*, dále např. ve statí *Po Kischových stopách v Praze* v publikaci *Kalendář E. E. Kische* nebo v publikaci *Klasický žurnalista Egon Ervín Kisch*.

¹⁵ Viz obrazová příloha 4.

¹⁶ Viz obrazová příloha 5.

3.2 Praha na sklonku Kischova života

Egon Erwin Kisch se do Prahy vrátil v roce 1946. Po návratu z exilu ale EEK neobýval svůj rodný dům, kam se podle Reinerové z nejrůznějších důvodů nemohl nastěhovat. Poslední roky svého života strávil EEK společně se svou ženou Giselou v třípokojovém bytě v prvním patře vily¹⁷ v ulici U laboratoře 22 v pražských Střešovicích. Kisch byl komunistickými představiteli „nového“ Československa oslavován jako žijící legenda socialistického žurnalistu, ale protože byl vyčerpán událostmi předchozích let, nedokázal už výrazněji navázat na předchozí práci¹⁸. EEK měl podlomené zdraví a po náhlém zhoršení zdravotního stavu umírá ve středu 31. března 1948. Podle Cápů se už několik dní po Kischově smrti ukázalo, kdo se k němu a jeho dílu hlásí. Vládnoucí komunisté mu totiž v pondělí 5. dubna 1948 vystrojili velkolepý pohřeb¹⁹.

3.2.1 Příklon ke komunismu

V souvislosti s předkládanou translatologickou analýzou připomínáme některé souvislosti, které ve své práci v kapitole o překladatelce JHN jako strážkyni mýtu EEK uvádí Cáp.

Na Kischův příklon ke komunismu je nutné pohlížet v rámci dobového kontextu a reálií (cf. teorie překladu a dobový kontext). Podle Cápů se do jisté míry jednalo o generační záležitost – přirozený radikalismus mladých lidí spojený s konflikty s měšťáckou společností a především se zážitky z první světové války se postupně přelával v levicový radikalismus, poháněný v řadě případů instinktivními sympatiemi k novému mocenskému uspořádání v Sovětském svazu. Identifikace EEK s idejemi komunismu probíhala v kulisách Evropy dvacátých let, kdy se myšlenky tohoto směru staly zejména mezi umělci a intelektuály takřka módním rysem²⁰.

¹⁷ V této vile bydlel během 2. světové války Adolf Eichmann. (REINEROVÁ 2001: 73–74)

¹⁸ Kischovými pracemi o tzv. novém Československu se ve své diplomové práci zabýval Kašpar.

¹⁹ Viz obrazová příloha 6.

²⁰ HOFFMANN, Fritz. *Servus, Kisch! Erinnerungen, Recensionen, Anekdoten*. Spolupráce: Josef Poláček. Berlin: Aufbau-Verlag, 1985.

Cáp, podobně jako třeba Kosatík, Goldstücker a mnoho dalších, spekuluje v souvislosti s levicovými sklony EEK o jeho možném osudu v padesátých letech 20. století v Československu²¹ (cf. osudy LR, viz níže):

„Smrt v roce 1948 zastihla Kische v roli žijícího klasika, který má ale své nejslavnější činy za sebou a v praxi je pro vládnoucí režim nepotřebný. Symbolické datum, měsíc po komunistickém převzetí moci v Československu, a výhled událostí příštích let přiměly životopisce a vykladače Egona Ervina Kische k úvahám, jak by se Kischův život asi vyvíjel dál. Zejména otázka jeho případné role v tzv. Slánského procesech¹ začátkem padesátých let 20. století zaměstnává hned několik autorů. Jedná se sice o hypotetickou úvahu, v dobovém kontextu Kischova života a tvorby je to mimořádně zajímavá otázka.“ (CÁP 2004: 20)

„Jak se však o několik let později, v politických procesech, ukázalo, měl Kisch patrně svou předčasnou smrtí štěstí: ačkoliv mnohaletý propagátor všeho sovětského, byl zároveň i „kosmopolitou“ a „sionistou“, a stranické čistky z přelomu čtyřicátých a padesátých let by ho bezpochyby smetly. Nebýt této předčasné smrti, kdo ví, jakých zážitků by se Kisch dočkal v estébáckých žalářích a mučírňách – a tentokrát už bez nejmenší šance napsat o nich reportáž.“ (KOSATÍK 2001: 230)

Podobné názory zastává i Patka, ale zároveň přináší i několik protiargumentů. Patka cituje Kischova starého přítele a jednu z obětí politických čistek André Simona²², který údajně prohlásil, že Kisch zemřel včas. V tomto duchu se vyjádřil i Eduard Goldstücker²³:

„Kisch, který zemřel 31. března, zemřel včas; neboť ho smrt uchránila bolesti ze strašlivého poznání, že už je nejen nepotřebný, nýbrž že je podezřelý a opovrhovaný.“ (Goldstücker in SERKE 2001: 73)

K hypotetickým úvahám tohoto typu dospěl také Poláček, když pracoval na uspořádání Kischovy pozůstalosti v PNP v Praze:

„Jakkoliv se Gisela Kischová snažila doplnit některé mezery v pozůstalosti, zpracovatel se nemohl zbavit dojmu (či podezření), že řadu materiálů – a to zejména z oblasti korespondence – které Kische mohly posmrtně v očích komunistických mocipánů kompromitovat, pro jistotu zničila. Toto podezření se asi sotva kdy podaří doložit, ale také vyvrátit. Stačí si uvědomit, že mezi první oběti komunistické zvěle patřil Kischův důvěrný přítel, rovněž komunistický novinář a jeho druh v mexickém exilu André Simone (= Otto Katz), který skončil mezi prvními na oprátce a s nímž, stejně jako s řadou dalších, pro tehdejší komunistický režim nepřijatelných osobností, Kisch nepochybně udržoval písemný styk. Odhalením podobných materiálů by se byla v akutním nebezpečí ocitla nejen Gisela Kischová, ale pravděpodobně i Kischův poslední žijící bratr, MUDr. Bedřich Kisch, a nepochybně i řada dalších osob a osobností ze sféry veřejného a kulturního života. Mají tedy veškeré tyto ztráty, ať skutečné, či domnělé, svou zvláštní vypovídající hodnotu.“ (POLÁČEK 2001: 3)

Další souvislosti uvádíme v kapitole 7.1.2.

²¹ LR v rozhovoru ze dne 27. dubna 2007 uvedla, že když byla v padesátých letech [20. století] ve vyšetřovací vazbě v ruzyňské věznici, ptali se jí při výslechu také na EEK: „Jednou při výslechu mi řekli – a to si pamatuji doslovně: „Ten váš Kisch, to byl taky pěkný agent.“ [...] A já jsem na to řekla: „No, ono se vždycky o něm tak nějak říkalo, že asi dělá pro GPU.“ Víckrát se k tomuto tématu nevrátili. Vyřčeno.“

²² André Simone = Otto Katz (1895 Jistebnice – 1952 Praha), novinář a publicista, spoluúčastník Kischova mexického exilu. Byl popraven v procesu se Slánským („Proces s protistátním spikleneckým centrem Rudolfa Slánského“).

²³ Eduard Goldstücker (30. 5. 1913 Podbiel u Trstné – 23. 10. 2000 Praha), germanista, literární historik a velký znalec pražské německé literatury.

4 Čeští překladatelé a české překladatelky díla Egona Erwina Kische

Přestože se tato práce zabývá českými překlady Kischovy knihy *Marktplatz der Sensationen*, uvádíme pro úplnost následující velmi stručný přehled všech dosavadních překladatelů díla EEK.

Kisch sice česky uměl, ale své knihy psal německy. Jeho dílo bylo však záhy překládáno do češtiny. Kischovi na českých překladech velmi záleželo, pokládal totiž češtinu za svůj druhý mateřský jazyk:

„Se vši přísností dozíral na český překlad, který bedlivě sledoval, a neodpustil mi ani slovíčko. Ať byl kdekoliv na světě, musila jsem mu tam podávat podrobnou zprávu o stavu překladů.“

(Haasová-Nečasová in TOMÁŠ, ŽEMLIČKOVÁ 1984: 54)

„V sobotu 4. srpna 1928

Milý Jarmiláči,

[...] To ještě méně hlavní: Překlady [...] zase skvostné, částečně mistrné [...] Chyby jsi udělala dvě [...].

Tvůj Egonek“

(cit. podle dopisu EEK in TOMÁŠ, ŽEMLIČKOVÁ 1984: 54)

Tesková a Lukášová uvádějí, že byly přeloženy téměř všechny Kischovy knihy, i když v některých případech byl z jeho prací pořízen určitý výběr, který většinou sestavovala JHN (viz níže).

Prvním překladatelem byl Antonín Macek (1872–1923), básník a beletrista, novinář a redaktor, literární a výtvarný referent, publicista a překladatel. Gebauerová píše, že ho jako zvědavého publicistu zaujaly v roce 1912 Kischovy reportáže o Praze a chtěl, aby dílo EEK bylo přístupné i českým čtenářům, kteří němčinu neovládají. Připravil celkem tři výběry z Kischových reportáží, které vyšly v Praze v nakladatelství A. Svěceného pod názvy *Pražské obrázky* (1913), *Zapovězené lokály a jiné obrázky* (1914) a *Temnou Prahou* (1914).

Druhým Kischovým překladatelem byl Josef Bláha. Jak však píše Baruchová, o jeho životě a činnosti se nedochovalo mnoho informací. Bláha se narodil v Hradci Králové a zemřel v roce 1938 v Praze. Překládal z němčiny a z francouzštiny a ujal se pouze jednoho Kischova překladu, a to jeho jediného románu *Der Mädchenhirt*.

V pořadí třetí byla Lenka Reinerová (nar. 1916), která do češtiny přeložila také jen jedno Kischovo dílo, a to *Marktplatz der Sensationen*. Translatologické analýze tohoto

překladu se v praktické části věnuje předkládaná diplomová práce. O Reinerové se jako o první překladatelce Kischova *Marktplatz der Sensationen* zmiňují téměř všechny české diplomové či dizertační práce uvedené výše.

Nejvýznamnější překladatelkou Kischova díla však byla Jarmila Haasová-Nečasová (1896–1990), která se v roce 1928 stala jeho autorizovanou překladatelkou. První překlady JHN začaly vycházet ve dvacátých letech minulého století a po druhé světové válce je překladatelka přepracovala pro nová vydání.

5 Egon Erwin Kisch: *Marktplatz der Sensationen*

„Tržiště senzací, tato úsměvná kniha vzpomínek na Kischovo dětství a mládí prožité v Praze, a na jeho žurnalistické začátky, se rodila dlouho a bolestně. A pod zcela jiným titulem.“ (POLÁČEK 1980: 433)

Marktplatz der Sensationen společně s knihou *Entdeckungen in Mexiko* představuje Kischovu literární tvorbu z období mexického exilu. Už Oukropec však ve své práci z roku 1975 poznamenává, že pouze kniha *Entdeckungen in Mexiko* je původní:

„Ač kniha *Marktplatz der Sensationen* vyšla v Mexiku jako originální dílo, nejedná se o knihu zcela původní. Řada kapitol vyšla již jako jednotlivé kapitoly v některých dřívějších Kischových knihách a některé byly pravděpodobně publikovány v periodikách 20. let²⁴. [...] J. Haasová-Nečasová tvrdí v již zmíněném prvním českém vydání *Marktplatz der Sensationen*, že kniha vznikla v Mexiku. Tomuto tvrzení se dá těžko věřit. Kdyby Kisch tuto knihu v Mexiku psal, musel by mít s sebou alespoň některé své knížky, z kterých by mohl použít některé části textu. Protože však celá knihovna Kische zůstala v Evropě [...] a Kisch sám podle svého vyprávění cestoval do USA s minimálními zavazadly, lze těžko předpokládat, že by si Kisch celkem přesně větu po větě poamatoval z dřívějších knih některé části, které byly uveřejněny později v knize *Marktplatz der Sensationen*. Vezmeme-li v úvahu i fakt, že kniha *Marktplatz der Sensationen* vyšla vlastně poprvé ještě o rok dříve v angličtině v nakladatelství *Modern Age Books* v New Yorku pod názvem *Sensation Fair*, zdá se skutečně dost podivné, že by Kisch stačil napsat tuto knihu kompletně znovu za necelých tři čtvrti roku.“ (OUKROPEC 1975: 164–166)

5.1 Geneze díla

Při rozkrývání geneze německého originálu byl však přínosný především Poláčekův příspěvek z roku 1985. Při zpracovávání Kischovy pozůstalosti objevil Poláček materiály, které vznik této knihy představují v nových souvislostech. Jedná se především o německý rukopis E. E. Kische s názvem *Schwimmen¹ im Tintenstrom*:

„Jde bez nejmenších pochyb o koncept úvodu ke knize vzpomínek, kterou E. E. Kisch v definitivní podobě pojmenoval ‚*Marktplatz der Sensationen*‘, známou u nás z překladu Jarmily Haasové-Nečasové pod titulem *Tržiště senzací*. Text vykazuje řadu škrťů a úprav Kischovou rukou. [...] Titul ponechávám v doslovném překladu, tedy ‚*Plavání inkoustovou řekou*‘, třebaže jako takový v češtině ‚nezní‘ a třebaže se o knize

²⁴ „Např. kapitola *Die Mutter des Mörders* byla napsána již v r. 1913, *Wie ich erfuhr, dass Redl ein Spion war* je z r. 1921, reportáž *Magdalenenheim* byla uveřejněna již v roce 1920 v knize *Abendteuer in Prag* pod titulkem *Büssende Magdalenen* (pochopitelně bez aktuálního protinacistického závěru). Humoreska *Galgentoni* byla otištěna v roce 1926 v knize *Hetzjagd durch die Zeit*, zde rovněž otištěn humorný příběh *Salzburg ist die Hauptstadt* (tj. část kapitoly *Wirklich gedruckt*). V knize *Pitaval* byla otištěna v r. 1931 kapitola *Eine Frau, die auf Hugo Schank wartete*, která se v pozdějších německých vydáních knihy *Marktplatz der Sensationen* objevila pod názvem *Mädchen, die des Mörders harri*. Kapitola *Der Mordversuch und der Mord an meinem Onkel* byla publikována pod stejným titulem v roce 1920 a již zmíněné knize *Abendteuer in Prag*, a v této Kischově knize byla publikována i část příběhu *Weihnachtsbescherung*.“ (OUKROPEC 1975: 164, kurziva S.M.)

v anglicky vedené korespondenci mezi E. E. Kischem na jedné straně a nakladatelstvím Alfred A. Knopf²⁵, New York, a Putnam & Co¹, Londýn a New York mluví pod titulem *Crawling in the inky river*, tedy Kraul inkoustovou řekou, což zní i česky podstatně lépe.“ (POLÁČEK 1980: 434)

V úvodu tohoto rukopisu z 1. června 1938 EEK píše:

„Schwimmend¹ im Tintenstrom

Bevor dieses Buch begonnen sei, soll gesagt werden, daß die Anregung, es zu schreiben, einem amerikanischen Verlag entspringt.

Aus zwei Gründen, Gründen der Entschuldigung, muß das gesagt werden. Der erste ist der, daß der Autor nie auf den Einfall gekommen wäre, eine Selbstbiographie zu schreiben. Er nimmt sich nicht im mindesten wichtig, hat es verabscheut, von sich selbst zu sprechen, das Fürwort der ersten Person findet man nur selten in dem, was er bisher schrieb. Nun aber, da ihn die Verhältnisse zwingen, der lockenden amerikanischen Aufforderung Folge zu leisten, wird er nicht vermeiden können, von sich selbst zu sprechen, ja das ist sogar seine hauptsächliche Aufgabe.“ (KISCH 1985: 7)

Právě z výše uvedené korespondence, kterou Poláček pro účely svého příspěvku přeložil z angličtiny do češtiny a která je podle něj vedena oboustranně podrážděným tónem, mimo jiné vyplývá, že EEK předložil nakladatelství *Alfred A. Knopf* expozé²⁶ už v roce 1936, tzn. že o své autobiografii musel začít uvažovat už před mexickým exilem, a nikoliv až v Mexiku, jak se mylně domnívali někteří kischovští badatelé. EEK se nakonec s nakladatelstvím nedohodl a z uvedené korespondence vyplývá, že se jednalo o poměrně nepříjemnou záležitost:

„V Kischově knižní pozůstalosti najdeme i jeden exemplář anglického vydání ‚Tržiště senzací‘ (‚Sensation Fair‘), do něhož vepsal věnování své ženě: ‚Number 1 dieses in Stürmen geborenen Buchs für Gisl. Mexico, 2. Dez. 1941. Egonek.‘ Teprve teď, když jsme se přesvědčili, že Kischovo ‚Tržiště senzací‘ nevzniklo až v Mexiku, můžeme tomuto věnování plně porozumět.“ (POLÁČEK 1980: 449)

Korespondenci, kterou Poláček ve svém textu zmiňuje²⁷ (cf. BETANCUR 2000: 93), s EEK až na drobné výjimky vedla paní Knopfová, manželka nakladatele Knopfa. Právě ona v dopisech určených EEK vyjadřuje hluboké zklamání nad úrovní zaslaného textu (první kapitoly Kischovy autobiografie prý nejsou tak svěží, zajímavé a zábavné jako jeho dřívější knihy), vytýká mu, že ji neinformoval o zamýšlených změnách v rukopise, a zároveň se pozastavuje nad tím, že Kisch přejímá materiál z dřívějších knih. Výhrady paní Knopfové přitom vycházejí z lektorských posudků; sama totiž německy neuměla. Poláček k tomu poznamenává:

²⁵ Alfred A. Knopf (12. 9. 1892 New York – 11. 8. 1984 New York) patřil mezi přední americké nakladatele. Byl to blízký přítel a „objevitel“ Thomase Manna pro Spojené státy, kde jej vydával v exkluzivních tiscích. (POLÁČEK 1980: 435)

²⁶ „Neznáme sice ono expozé o devíti bodech [...], zřejmě z něho však vyplývá koncepce vzpomínek na mládí prožité v Praze.“ (POLÁČEK 1980: 444)

²⁷ Jedná se zejména o korespondenci z období leden – duben 1939, tj. období, kdy v Evropě docházelo k zásadním změnám, které výrazně ovlivnily také osudy EEK.

„A to, že si renomované nakladatelství, jakým firma Alfred A. Knopf bezesporu byla, mohlo dovolit navrhnout reportérovi Kischova formátu a významu, aby si přečetl autobiografii Vincenta Sheeana²⁸ - autora podstatně mladšího, než byl Kisch sám, a podle ní ‚spíchl‘ autobiografii svou, bylo, při vši úctě k Sheanově tvůrčímu přínosu, už jen neomaleností, která celou tehdejší situaci, i osobní situaci Kischovu, barvitě dokresluje.“ (POLÁČEK 1980: 448)

Kniha *Marktplatz der Sensationen*²⁹ vyšla v nakladatelství *El libro libre* (*Das Freie Buch – Verlag für Antinazi-Literatur in deutscher Sprache*) a byla vůbec první publikací, kterou toto exilové nakladatelství vydalo. Nakladatelství *El libro libre*³⁰ bylo založeno dne 10. května 1942, tedy u příležitosti 9. výročí nacistického pálení knih. Na vzniku nakladatelství se podíleli němečtí spisovatelé (např. L. Renn, A. Seghersová, B. Uhse, L. Katze) a další političtí emigranti, kteří se setkali v mexickém exilu. Kischův německý originál³¹ vyšel ve formě subskripce, a to 10. 7. 1942:

„Der 10. Juli 1942 war dann für unsere Gruppe ein außerordentlicher Tag. In einer Auflage von zweitausend Exemplaren erschien das erste Buch des neuen Verlages, eben Egon Erwin Kischs ‚Marktplatz der Sensationen‘, und war auch schon einige Wochen später, im Oktober desselben Jahres, völlig vergriffen.“ (Reinerová in PATKA 1998: 220)

Kisch s velkou pravděpodobností zamýšlel vydat druhý díl, což se ale nepodařilo uskutečnit:

„Schon aus der Rezension Theodor Balks nach erscheinen der englischen Ausgabe spricht die Erwartung, daß dem Marktplatz der Sensationen ein Fortsetzungsband folgen werde: ‚Eduard Benesch, der Mittelstürmer des gegnerischen Fussballklubs aus Kischs Sensation Fair und Praesident der Tschechoslowakischen Republik aus den von Kisch noch nicht niedergeschriebenen Seiten seiner Lebenserinnerungen sitzt heute, wie zu Abschluss des Jahrmarktberichts als Emigrant in London‘.“ (BETANCUR 2000: 95)

Tzv. mexické vydání³² mělo 324 stran a obsahovalo 21 kapitol³³:

- Von den Balladen des blinden Methodius
- Im Innern von „S. Kisch & Bruder“

²⁸ Vincent Sheean (5. 12. 1899 USA – 16. 3. 1975 Itálie). V anglické verzi internetové encyklopedie Wikipedia se dočteme: „American journalist and novelist, most famous for *Personal History* (New York: Doubleday, 1935). The book, a political memoir, was bought by film producer Walter Wanger, and became the basis for Wanger's production *Foreign Correspondent* (1940) directed by Alfred Hitchcock.“ Právě tuto autobiografickou knihu – *Personal History* – si měl Kisch podle doporučení nakladatelství Alfred A. Knopf přečíst.

²⁹ Viz obrazová příloha 7.

³⁰ Viz obrazová příloha 9.

³¹ Viz obrazová příloha 8.

³² cf. POLÁČEK 1980: 432

³³ Při přepisu zcela respektujeme ortografickou podobu němčiny, která se v tzv. mexickém vydání vyskytuje.

- Wirklich gedruckt
- Vortraege und Theater
- Deutsche und Tschechen
- Die alten Herren
- Kaempfe um die Lokalnotiz, speziell um Selbstmorde
- Vom grossen Zorn dieser Reporter
- Debuet beim Muehlenfeuer
- Weihnachtsbescherung
- Die unabsehbaren Konsequenzen
- Die Mutter des Moorders
- Die Wasserkatastrophe von Konopischt
- Toetet der Buchstabe?
- Die Himmelfahrt der Galgentoni
- Der Mordversuch und der Mord an meinem Onkel
- Magdalenenheim
- Wie ich erfuhr, dass Redl ein Spion war
- Von der Reportage
- Ein Reporter wird Soldat
- Ausgangstation

Právě v souvislosti s tímto dílem uvádí Cáp, že Kisch byl především mistrem stylizace sebe sama ve vlastních textech. Motivem přitom nebyla jenom snaha o dobrou reklamu a s ní spojený obchodní úspěch, ale také pohnutky veskrze osobní, dané povahovými vlastnostmi – touhou být milován okolím, snahou vyniknout za každou cenu a určitou dávkou sebestřednosti³⁴, jak je nenápadně a s citem, nicméně přesto výmluvně, zachytil na několika konkrétních příkladech ve svých vzpomínkách např. Friedrich Torberg.

Jedním z aspektů Kischovy práce na stylizaci vlastní osoby jsou podle Cápů právě jeho autobiografické reportážní prózy, jako je například *Marktplatz der Sensationen*. Autobiografické texty sepsané s odstupem času a daleko od domova byly od té doby nesčetněkrát parafrázovány a podobně jako výrok „*Schreib das auf, Kisch!*“ považovány automaticky za vyličení reálných událostí.

³⁴ Cf. pasáž, kde LR vzpomíná na první setkání s EEK (kapitola 6.1.2).

Teprve Poláček během prozkoumávání a uspořádávání Kischovy pozůstalosti a některých dobových materiálů dešifroval část popisovaných dějů jako fiktivní³⁵:

„Tržiště senzací patří do oblastí toho, co nazýváme *Dichtung und Wahrheit*, v níž se smyšlenka se skutečností snoubí tak říkajíc tajně.“ (POLÁČEK 1965: 1)

Poláček svou tezi v příspěvku *Pokus o mladého Kische* (1965) opírá o dva konkrétní případy. Prvním je požár Šitkovských mlýnů a text popisující odhalení aféry plukovníka Redla (více viz Poláček a Cáp).

5.2 Guy Endore: Sensation Fair

Ještě před samotným vydáním německého originálu (cf. podobné osudy děl emigrantů) spatřil světlo světa anglický překlad Kischovy reportážní knihy *Marktplatz der Sensationen*, a to o rok dříve než Kischův originál, tj. v roce 1941. Překlad s názvem *Sensation Fair*³⁶ vypracoval Guy Endore³⁷ a vyšel v nakladatelství *Modern Age Books*³⁸ v New Yorku. Endore byl sám spisovatel a psal také filmové scénáře. Byl přesvědčeným komunistou a v padesátých letech 20. století byl vyšetřován Výborem pro neamerickou činnost (*Hous Un-American Activities Committee*) v souvislosti s pátráním po komunistické infiltraci ve filmovém průmyslu. Angličtina se tak stala vůbec prvním jazykem, do kterého byla tato Kischova vzpomínková kniha přeložena³⁹.

Pro účely této práce slouží anglický překlad spíše ilustrativně, ale i přesto lze konstatovat, že se nejedná o příliš dobrý překlad, a to navzdory dobovým hodnocením, která je možné vyčíst z recenzí v pozůstalostním fondu EEK v PNP pod inventárním číslem 2709 (přírůstkové číslo A 203/62). Právě tato složka totiž obsahuje 23 recenzí z let 1941 – 1942⁴⁰:

³⁵ „Není dnes už pochyb o tom, že Tržiště senzací patří mezi autobiografie typu *Dichtung und Wahrheit*.“ (POLÁČEK 1980: 429)

³⁶ Viz obrazová příloha 10.

³⁷ Guy Endore (4. 7. 1900 – 12. 2. 1970).

³⁸ V pozůstalostním fondu EEK se pod číslem inventárním 13613 (přírůstkové číslo A 203/62) nachází nakladatelská smlouva mezi E. E. Kischem a nakladatelstvím *Modern Age Books, Inc.*, 432 Fourth Avenue, New York City, na vydání Kischovy autobiografie v anglickém jazyce, k dodání 1. května 1941.

³⁹ Anglický překlad je k dispozici v Národní knihovně ČR (depozitář Hostivař).

⁴⁰ Mezi recenzemi se objevuje i několik recenzí v češtině:

„Veletrh senzací – nová kniha pražského spisovatele E. E. Kische. [...] Doporučujeme knihu E. E. Kische svým čtenářům, pokud čtou anglicky. A přejeme Kischovi, aby brzy uviděl české vydání v osvobozené vlasti.“ (ND, 26. 12. 1941).

„He [Kisch] writes with a touch and a wit of his own, although some of the credit for a most readable and diverting book must go to the translator, Guy Endore.“ (NYT, 23. 12. 1941)

„Expertly translated.“ (NY, 29. 11. 1941)

5.3 Česká televizní úprava *Marktplatz der Sensationen*

Kischovo *Tržiště* bylo v šedesátých letech zpracováno také pro televizní vysílání. Text pro televizi upravil Miloš Řehák a „televizní Tržiště“ mělo premiéru 30. 11. 1961. Kuncovi ve své obsáhlé kischovské bibliografii uvádějí mj. také dobové recenze a ohlasy na tento interpretační počín (KUNCOVI 1976: 37):

K. Nešvera. *Mladá léta EEK*. Svobodné slovo, 2. 12. 1961.

K. Kvasničková. *Tržiště senzací – herecký koncert*. Večerní Praha, 2. 12. 1961.

M. Schulz. *Titul „Tržiště senzací....“*. Literární noviny, č. 49, 1961.

M. Fiala. *S Kischem a o Kischovi*. Tvorba, č. 26, 1961.

E. Pleskotová. *Řehákovo Tržiště senzací na obrazovce*. Mladá fronta, 2. 12. 1961.

V. Poppová. *Zuřivý reportér na televizní obrazovce*. Lidová demokracie, 6. 12. 1961.

V. Vondra. *Týden u obrazovky*. Práce, 6. 12. 1961.

6 První český překlad

6.1 Lenka Reinerová⁴¹

- *A jak jste si vysvětlovala své zatčení v padesátých letech?*
- *To jsem si vysvětlit nedokázala. Vše na mě najednou bylo špatné. Byla jsem předválečnou členkou strany, byla jsem v emigraci na Západě, povolání novinářka, původ židovský, manžel Jugoslávec. Hůř už nemohlo být a já stále nechápala.*
(Reinerová in HOST, 2002)

Jak již bylo konstatováno výše, obecně není příliš známo, že právě Lenka Reinerová jako první přeložila do češtiny jednu z nejznámějších reportážních knih EEK *Marktplatz der Sensationen*.

6.1.1 Dětství a mládí (1916 – 1935)

Lenka Reinerová se narodila 17. května 1916 v Praze v židovské rodině: její matka, „*eine Deutschböhmin*“, pocházela z Žatce a její otec, „*tschechischer Eisenwarenhändler*“, z Prahy. O jazykové situaci v rodině říká sama LR:

„... matka matka mluvila česky plynule, ale rozhodně ne korektně. Můj otec [...] německy mluvil plynule, ale rozhodně ne korektně. A mezi tím jsem vyrůstala.“

LR navštěvovala německé gymnázium ve Štěpánské ulici v Praze – za svou mateřštinu považuje němčinu (přesto svou první knihu napsala česky – *Hranice uzavřeny*, 1956). Dětství prožila v Karlíně (dnešní Sokolovská 88). V roce 1935 se LR přestěhovala na Staré Město pražské, konkrétně do Melantrichovy ulice č. 7⁴². Tak se ocitla v blízkosti rodného domu EEK (Melantrichova 14, viz výše). Od roku 1936 pracovala pro emigrantské levicové noviny Franze Carla Weiskopfa⁴³ s názvem *Arbeiter-Illustrierte-Zeitung* (od roku 1936 *Volks-Illustrierte*).

⁴¹ Viz obrazová příloha 11.

⁴² Viz obrazová příloha 12.

⁴³ Franz Carl Weiskopf (3. 4. 1900 Praha – 14. 9. 1955 Berlín), spisovatel, básník, prozaik, překladatel, publicista a překladatel. Používal následující pseudonymy: Petr Buk, Pierre Buk, F. W. L. Kovacs.

6.1.2 První setkání s EEK

Reinerová se s EEK seznámila v roce 1935 v pražské kavárně Metro na Národní třídě. A právě pomyslnou „literární kavárnou“ (*Kavárna nad Prahou*) se v devadesátých letech 20. století vrátila do povědomí českých čtenářů.

„Kdy jsem ho viděla poprvé? To si dobře pamatuju, bylo to v roce 1935. V Praze, v takzvané levicové kavárně Metro. Stávala na Národní třídě, naproti dnešní kavárně Louvre. Jednou za dva nebo tři týdny se tam scházeli němečtí spisovatelé, často tam chodil třeba filozof Ernst Bloch nebo bratři Herzfeldové. To už jsem byla v redakci Arbeiter-Illustrierte-Zeitung a můj první šéfredaktor, spisovatel Franz Carl Weiskopf, mě vzal s sebou. Zrovna jsem vpadla do diskuse, zda reportáž je pouhý žurnalismus, nebo ji lze považovat za součást literatury. A vtom vešel malý, tlustý, starší – Egon Ervin Kisch. Připadal mi jako kmet – mě bylo devatenáct, jemu padesát! Pod paží měl štos literárních časopisů, které rozdával na všechny strany. A jak se rozmachoval s těmi listy, zastavil se přede mnou: Tebe jsem tady ještě neviděl! Pípla jsem, jak se jmenuju, a dodala, že jsem tady s Weiskopfm. Kisch šel dál, pak se vrátil: Jak že se jmenuješ? A jak se jmenovala tvoje matka za svobodna? Všechny pražské slečny přeci musel znát, to bylo typické kischovské přehánění. A šel.“
(Reinerová in MFD, 2001)

„Milovala jsem kavárny. Nejvíc jsem chodila do Metra, to byla levicová kavárna. K našemu stolu patřili Jiří Orten, Kimi Walló, dcery A. C. Nora a také Evžen Rošický, slavný atlet a novinář. Občas mě někdo vzal do Unionky, a to jsem teprve koukala, neboť tam u každého stolku seděl někdo, kdo něco znamenal...“
(REINEROVÁ 2001: 10)

„Když se ještě kavárny se stoly štamgastů a chápavými pány vrchními vyskytovaly tady dole v pražských ulicích a každý věděl, na jaký okruh literátů narazí v kavárně Metro, v Unionce nebo třeba v Národní kavárně, nemohl se zmýlit, hledal-li smíšenou společnost českých a německých pražských autorů v kavárně Arco⁴⁴.“

(REINEROVÁ 2001: 24)

6.1.3 Druhá světová válka (1939 – 1945)

Po vpádu německých okupantů do Prahy 15. března 1939 měla být LR kvůli svému židovskému původu a komunistickému přesvědčení zatčena gestapem (vlastně k tomu mělo dojít už večer 14. března 1939), ale protože 4. března 1939 odjela pracovně do Rumunska, zatčení ji minulo. Ostatní rodinní příslušníci (celkem 11 osob) takové štěstí neměli a všichni zemřeli v koncentračních táborech (Auschwitz – Birkenau, Theresienstadt a Ravensbrück).

Z Rumunska se LR na základě francouzského víza dostala do Paříže, kde byla zatčena a vězněna v ženské věznici, následuje ženský internační tábor *Rieucros*. Pak byla převezena do Marseille, odkud se díky pomoci *American League of Writers* vydala lodí na cestu do Mexika (v roce 1941 dostala mexické vízum). U Casablancy však došlo ke změně a LR se ocitla v marockém internačním pouštním táboře *Oued Zem* na Sahaře (původně

⁴⁴ Café Arco, roh ulice Hybernské a Dlážděné, Praha 1, návrh interiéru: Jan Kotěra (1907).

tábor cizinecké legie). Podařilo se jí uprchnout a poté se v roce 1941 konečně dostala do exilové země, do Mexika.

6.1.3.1 Exil v Mexiku (1941 – 1945)

V Mexiku pracovala LR pro československou exilovou vládu (vyslanectví čs. exilové vlády). V té době také přeložila do češtiny pro dělnické noviny *Nová doba* Kischovu vzpomínkovou knihu *Marktplatz der Sensationen* (více viz kapitola 6.4). V Mexiku také v roce 1943 uzavřela sňatek s jugoslávským spisovatelem a lékařem Theodorem Balkem⁴⁵:

„V Mexiku bylo k uzavření sňatku potřeba pro každého z partnerů podpisu dvou svědků. Můj Balk měl za svědky – kupodivu – dva muže stejného jména. Dva Katzové – již zmíněný obchodník Ernesto Katz a náš dobrý přítel, novinář André Simone, občanským jménem Otto Katz. [...] Já si za svědky pozvala své krajany, otcovského přítele Egona Erwina Kische a dr. Karla Wendla, vyslance londýnské exilové vlády, u něhož jsem pracovala.“
(REINEROVÁ 2007: 47–48)

6.1.4 Poválečné období (1945 – 1953)

LR z Mexika odjela hned na podzim roku 1945 a společně s manželem zamířili do Bělehradu. Tam se také naposledy viděla s EEK⁴⁶, který přijel sledovat proces s generálem Dragoljubem Mihailovičem⁴⁷ (cf. KAŠPAR 1958: 195). Do Prahy se LR se svým manželem a dcerkou Annou vrátila v roce 1948, kde jako tzv. *Westemigrantin* neunikla stalinským čistkám a v roce 1952 byla zatčena a vězněna v ruzyňské věznici (cf. hypotetický poválečný osud EKK, viz kapitola 3.2.1)

K tomuto životnímu období stravenému ve vazbě se vrátila v knize *Barva slunce a noci* (1969); celý náklad byl však zabaven. LR text přepracovala a pod názvem *Všechny barvy slunce a noci* ho v českém překladu v roce 2002 vydalo nakladatelství Labyrint (více kapitola 6.3).

⁴⁵ Theodor Balk (22. 9. 1900 Zemun v Jugoslávii – 25. 3. 1974 Praha), rodným jménem Dragutin Fodor, jugoslávský lékař a spisovatel.

⁴⁶ Cit. LR v rozhovoru ze dne 27. 4. 2007.

⁴⁷ Dragoljub Mihailovič (1893–1946), vůdce srbských četníků. V roce 1946 byl zatčen a odsouzen k trestu smrti za kolaboraci s Němci a italskými fašisty.

6.1.5 1953 – 1967

Po propuštění z vazby žila LR v Pardubicích. Právě toto období reflektuje LR v knize *Sklo a porcelán*, která vyšla v roce 1991. Je to zatím jediný text, který LR pořídila jako autopřeklad. Překládání ji podle vlastních slov nebavilo⁴⁸.

Až po několika letech se s manželem a dcerou vrátili do Prahy. Nemohla si najít práci a živila se prepisováním textů⁴⁹. Mezi lety 1958–1970 pracovala jako šéfredaktorka časopisu *Im Herzen Europas*, kde byl mimo jiné otištěn vůbec první německý překlad⁵⁰ jednoho dějství hry Zahradní slavnost od Václava Havla.

V roce 1963 se s mnoha dalšími zúčastnila kafkovské konference v Liblicích, jejímž hlavním organizátorem byl Eduard Goldstücker:

„Čas postupoval a svět nezůstal stát. Zlá padesátá léta vystřídala slibná léta šedesátá. V Československu se něco hnulo, lidé se pozvolna vzpamatovávali, více sami přemýšleli. V této nové, povzbudivé atmosféře se germanista a v mezinárodní vědecké veřejnosti uznávaný odborník na literární tzv. „pražský kruh“ (Prager Kreis) odhodlal k průbojnému činu: do komunistickými funkcionáři ovládané země svolal mezinárodní konferenci o interpretaci díla velikána pražské německé literatury Franze Kafky. [...] Konference v Liblicích v červnu roku 1963 vyvolala v kulturním světě doma a především v zahraničí neobyčejný ohlas. Dodnes se na ni v mezinárodních literárních kruzích vzpomíná a cituje se z přednesených příspěvků.“

(Reinerová in GOLDSTÜCKER 2003: 147–148)

6.1.6 1968 – 1990

V roce 1968 se LR aktivně angažovala při událostech Pražského jara. Následovalo vyloučení z KSČ a po roce 1969 nemohla publikovat (*Publikationsverbot*). Živila se překlady a tlumočením:

„Zase jednou jsem vyletěla na hodinu z práce, zakázali mi publikovat i překládat pod vlastním jménem. Ale já se koneckonců neměla tak špatně – nemusela jsem uklízet nebo topit, mohla jsem překládat, jen za mě musel podepsat smlouvu někdo jiný. Vždycky se někdo takový našel. A hlavně jsem se v té době živila jako kabinová tlumočnice. To je anonymní práce, nikdo nevěděl, kdo v té kabině sedí, takže jsem nevadila. Specializovala jsem se trochu na medicínu a hodně jsem tlumočila na lékařských sympoziích. Myslela jsem si a dodnes si myslím, že pokud se aspoň jeden lékař v sále dozvěděl mým prostřednictvím něco nového, měla celá ta dřina smysl.“

(Reinerová in TR, 2002)

⁴⁸ Cit. LR v rozhovoru ze dne 27. 4. 2007.

⁴⁹ Cit. LR v rozhovoru ze dne 27. 4. 2007.

⁵⁰ Překlad pořídila LR.

Zatímco českým čtenářům zůstala až do devadesátých let 20. století prakticky neznámá, východoněmecké publikum ji znalo dobře – její prózy vycházely od osmdesátých let ve východoněmeckém nakladatelství *Aufbau-Verlag* se sídlem v Berlíně. Na začátku 21. století nicméně „propukl“ na našem území zájem o její životní osudy, které kopírují téměř celé tolik turbulentní a vzrušující 20. století⁵¹.

„Lenka Reinerová Lebensgeschichte ist so zerfucht wie die des Jahrhunderts. Ihre Veröffentlichungen haben zwangsläufig mit der Welt von früher, mit den verflossenen Geschichten zu tun, spiegeln diese aber aus einer scharfsichtigen, distanzierten Haltung zu heutigen Umwälzungen und Illusionen.“ (SZ, 20. 5. 2000)

6.1.7 1990 – současnost

V listopadu 1999 obdržela LR ve Výmaru jako vůbec první autor prestižní literární ocenění Schillerův prsten (*Schillerring der Deutschen Schillerstiftung*) za „vynikající zásluhy o německý jazyk a literaturu“.

K jejím 85. narozeninám vyšla v roce 2001 v nakladatelství Labyrinth (které od té doby u nás knihy LR – s jedinou výjimkou – vydává a v současné době mj. připravuje nové vydání Kischových textů, viz výše) vzpomínková kniha LR *Kavárna nad Prahou*. Český překlad připravila Jana Zoubková. V této knize LR vzpomíná na své přátele a známé, jejichž životy se protnuly v Praze: Egona Erwina Kische, Maxe Broda, Eduarda Goldstückera, Jaroslava Foglara, Johna Heartfielda⁵² a mnoho dalších.

Ve stejném roce, tj. 2001, bylo LR uděleno státní vyznamenání Medaile za zásluhy 1. stupně a o rok později se LR stala čestným občanem města Prahy – poděkování za její významný příspěvek k dobrému jménu Prahy v oblasti literatury, a to zejména dokumentací soužití a vzájemného obohacování české, německé a židovské kultury v Praze. V roce 2003 obdržela Goetheho medaili. V květnu 2006 oslavila LR významné životní jubileum (90. let) a v listopadu stejného roku jí byl udělen Velký kříž za zásluhy Spolkové republiky Německo (ocenění jejího celoživotního díla a mimořádné péče o německý jazyk).

LR se aktivně účastní nejrůznějších kulturních akcí jako jsou např. autorská čtení (jak na území ČR, tak v zahraničí), Pražský divadelní festival německého jazyka, knižní

⁵¹ Česká televize uvedla na počest této spisovatelky tři dokumenty: *Životní příběh Lenky Reinerové* (2001), o rok později (2002) *GEN - Lenka Reinerová* – a v roce 2005 dokument režisérky Olgy Sommerové: *Moje 20. století* (2005).

⁵² Helmut Herzfeld = John Heartfield (19. 6. 1891 Berlín – 26. 4. 1968 Berlín), malíř, grafik, mistr fotomontáže. Aktivní člen hnutí Dada.

veletrh v Lipsku nebo třeba Svět knihy v Praze. V rámci česko-německého kulturního jara se LR stala patronkou 1. ročníku Knihobraní⁵³, které se konalo 26. dubna 2007 v Praze. Nedávno se jí, samozřejmě společně s mnoha dalšími, podařilo uskutečnit jednu dávnou myšlenku. Stala se totiž iniciátorkou přípravného výboru pro založení Muzea německy psané literatury v Čechách:

„O muzeu jsme mluvili s Goldstückerem a Kostou již v roce 1968. Nemělo by se zapomenout, jak dobře se demokratické meziválečné Československo zachovalo k německým spisovatelům, že kromě Kafky v Praze byli mnozí další, Winder, Weiss, Urzidil, Fuchs... Muzeum německy psané literatury v Čechách by mohlo sídlit v Kischově rodném domě. Nevím o lepším místě.“
(REINEROVÁ 2001: 13)

A právě taková instituce se v září roku 2004 začala probouzet k životu – vznikl totiž Nadační fond Pražský literární dům autorů německého jazyka (*Prager Literaturhaus deutschsprachiger Autoren*). Tento fond byl založen za účelem zřízení literárního domu, kterým by Praha získala kulturní středisko dokumentující jedinečný fenomén česko-německo-židovského kulturního soužití a jehož zpřístupnění veřejnosti dosud chybí. Jedním z cílů tohoto nadačního fondu je podle údajů z webových stránek také informovat o vzájemném překládání českých a německých literárních děl. Zakladateli fondu jsou Lenka Reinerová, František Černý a Centrum Franze Kafky.

„Nikoliv kavárna nad Prahou, nýbrž literární dům pro zájemce a příznivce kdysi věhlasného ‚pražského kruhu‘, který tvořili Franz Kafka, Max Brod, Egon Erwin Kisch a další zdejší autoři německého jazyka, a zároveň vhodné místo pro setkání přátel soudobé pražské literatury – je iniciativa, kterou její zakladatelé - Lenka Reinerová, Prof. Kurt Krolop und František Černý – nazvali ‚Pražský literární dům autorů německého jazyka‘.“
(informační tiskovina, 2007)

6.2 Bibliografie knižního díla

V této kapitole uvádíme bibliografický přehled knižního díla LR (řazeno chronologicky), který je omezen na publikace v českém a německém jazyce⁵⁴:

Hranice uzavřeny. Praha: Mladá Fronta, 1956. (doslov Adolf Hoffmeister)

Grenze geschlossen. Berlin: 1958.

Ze dvou deníků. Praha: SNPL, 1958. (z německých rukopisů přeložil O. Horník)⁵⁵

Ein für allemal. Berlin: Neues Leben, 1962.

⁵³ Pořadatelem tohoto 12-ti hodinového předčítacího maratonu je Pražský divadelní festival německého jazyka. Četbou ho zahájila a ukončila právě LR.

⁵⁴ V roce 2004 vyšel francouzský překlad *Promenade au lac des cygnes* (přeloženo z německého originálu *Der Ausflug zum Schwanensee*) a o rok později vyšla *Kavárna nad Prahou* ve švédštině, a to pod názvem *Drömmarnas kafé: sju självbiografiska berättelser*.

⁵⁵ Tuto knihu napsala společně se svým manželem T. Balkem.

Barva slunce a noci. Praha: Svoboda, 1969. (náklad zabaven)

Der Ausflug zum Schwanensee. Leipzig: Aufbau-Verlag, 1983.

Es begann in der Melantrichgasse. Erinnerungen an Weiskopf, Kisch, Uhse und die Seghers. Berlin: Aufbau-Verlag, 1985

Die Premiere. Berlin: Aufbau-Verlag, 1989.

Sklo a porcelán. Neskutečně skutečné příběhy. Praha: Orbis, 1991. (autopřeklad)

Das Traumcafé einer Pragerin: Erzählungen. Berlin: Aufbau Taschenbuch Verlag, 1996.

Mandelduft: Erzählungen. Berlin: Aufbau-Verlag, 1998.⁵⁶

Zu Hause in Prag – manchmal auch anderswo. Berlin: Aufbau-Verlag, 2000.

Kavárna nad Prahou. Praha: Labyrint, 2001.⁵⁷ (český překlad Jana Zoubková)⁵⁸

Bez adresy: neskutečně skutečné příběhy. Praha, Litomyšl: Paseka, 2001. (český překlad Olga Walló)⁵⁹

Všechny barvy slunce a noci. Praha: Labyrint, 2002.⁶⁰ (český překlad Jana Zoubková)

Alle Farben der Sonne und der Nacht. Berlin: Aufbau-Verlag, 2003.

Vůně mandlí. Praha: Labyrint, 2004. (český překlad Olga Walló a Lenka Reinerová)⁶¹

Närrisches Prag. Berlin: Aufbau-Verlag, 2005

Praha bláznivá. Praha: Labyrint, 2005. (český překlad Olga Walló)⁶²

Das Geheimnis der nächsten Minuten. Berlin: Aufbau-Verlag, 2007.

Čekárny mého života. Praha: Labyrint, 2007. (český překlad Olga Walló)

⁵⁶ Právě tato kniha je autorčinou nejoblíbenější knihou (cit. LR v rozhovoru ze dne 27. 4. 2007). Autorka vybrané pasáže v němčině načetla a CD s autorským čtením vyšlo v roce 2006 (*Lenka Reinerová liest Mandelduft*. Der Audio-Verlag).

„Wenn Sie wissen wollen, wie Kafka gesprochen hat, hören Sie Reinerová zu.“ Klaus Wagenbach.

⁵⁷ V ediční poznámce se mj. píše: Texty v tomto vydání byly přeloženy z německého vydání *Das Traumcafé einer Pragerin*. Autorka je pro české vydání rozšířila.

⁵⁸ Na jaře 2004 načetla LR na CD vzpomínkovou knihu *Kavárna nad Prahou*, která vyšla na značce LAB RECORDS u příležitosti jejích 90. narozenin v květnu 2006.

⁵⁹ Tato sbírka tří delších povídek – *Bez adresy*, *Výlet k labutímu jezeru* a *Tragický omyl a správná diagnóza* – prošla další redakcí a autorskými úpravami a vyšla v roce 2006 v nakladatelství Labyrint pod stejným názvem, tj. *Bez adresy*.

⁶⁰ V ediční poznámce se píše, že text této knihy vychází z původního rukopisu napsaného v letech 1956 – 1957, který pod názvem *Barva slunce a noci* vyšel česky v lednu 1969, nicméně vzápětí byl celý náklad zničen. LR se k textu vrátila po roce 2001, zásadně jej přepracovala a doplnila.

⁶¹ Z ediční poznámky vyplývá, že vedle překladů Olgy Walló převedla ostatní texty do češtiny sama autorka, a to již v průběhu osmdesátých let minulého století, kdy v Československu nemohla publikovat. České verze textů se od německých originálů částečně liší, u všech byla provedena revize a jazyková korektura. Konečnou podobu LR autorizovala v roce 2004.

⁶² Konečnou podobu českého vydání, jež se od německé edice částečně liší, autorizovala LR na jaře 2005.

6.3 Pout' pražských sensací

Lenka Reinerová, podobně jako Josef Bláha, přeložila do češtiny pouze jedno dílo EEK. Jak již bylo uvedeno výše, *Marktplatz der Sensationen* vyšel vůbec poprvé česky v překladu Lenky Reinerové pod názvem *Pout' pražských sensací*, a to na pokračování v krajanských chicagských (resp. newyorských⁶³) dělnických novinách *Nová doba* v roce 1942, což je stejný rok, ve kterém v Mexiku vyšel Kischův německý originál (viz výše).

V redakční poznámce listu *Nová doba* v New Yorku ze dne 27. března 1942 se píše⁶⁴ (cf. předmluvy a doslovy u překladů JHN):

„[...] *Začínáme dnes uveřejnovati nejnovější dílo Egona Ervina Kische, román 'Pout' pražských sensací'.* [...] *Dnes žije Egon Ervin Kisch ve vyhnanství a jeho knihy byly Hitlerem a Goebbelsem již dávno spáleny.* [...] *Pout' pražských sensací si dnes můžeme přečíst jen na málo místech zeměkoule. Jen tam, kde vládne ještě svoboda, kdežto Mein Kampf jest povinná četba pro několik milionů otroků. Věříme však, že nastane den, kdy najdete Mein Kampf jen v museu jako ukázkou 'literatury' nejtemnějšího období, které lidstvo kdy prožívalo.*“

Český překlad Lenky Reinerové pak už nikdy nebyl zveřejněn a jeho strojopis psaný – podle informací získaných od LR⁶⁵ – na psacím stroji na československé ambasádě v Mexiku (cf. chybějící česká diakritika⁶⁶) je uložen v Kischově pozůstalosti v literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze na Strahově.

6.3.1 Kischova pozůstalost

Kischovu pozůstalost uspořádal významný kischovský badatel Poláček:

„Třebaže Kischova pozůstalost patří mezi nejrozsáhlejší pozůstalosti, uchovávané v literárním archivu Památníku národního písemnictví, nelze říci, že by šlo o pozůstalost relativně kompletní. Tato skutečnost nesouvisí jen s Kischovým světoběžnictvím, ale také s jeho dvojím exilem – dobrovolným ve Francii a vynuceným v USA a v Mexiku. Tak např. víme, že Kisch dával v době svého pobytu ve Francii při různých aukcích či dražbách k dispozici rukopisy svých prací, aby tak z výtěžku podpořil exilové spisovatele, kteří se ocitli v nouzi. U přátel ve Francii rovněž zanechal zavazadlo, kufr svých rukopisů, které nemohl či nesměl odvézt do amerického exilu. Jeho přátelé, jejichž jména zatím neznáme, však byli nuceni z oprávněného strachu u německých okupantů tyto materiály zničit. Další ztráty vznikly přirozeně v době amerického exilu, zejména pak tím, že Kisch přenechával rukopisy některých svých prací zámožnému příteli, který financoval jeho tamější reportážní cesty. Ledacos z těchto mezer se s jistým zdarem pokusila po jeho smrti doplnit jeho manželka Gisela. Mezi vážné ztráty však patří např. německé originály reportáží, které Kisch zasílal v první polovině 20. let z Berlína redakci Lidových novin a které pro účely edice jeho děl musely být zpracovatelem

⁶³ Zdroje se rozcházejí; někde jsou noviny *Nová doba* uváděny jako newyorské (viz např. redakční poznámku listu *Nová doba* ze dne 27. 3. 1942, která je uchována v Kischově pozůstalosti pod číslem inventárním 2609 a číslem přírůstkovým A 203/62) a jinde jako chicagské (viz např. Kischův dopis z 1. června 1945 redakci *Nové doby*, 1510 West 18th Street, Chicago, Ill., který se nachází v jeho pozůstalosti pod číslem inventárním 938 a číslem přírůstkovým A 203/62).

⁶⁴ Viz obrazová příloha 15.

⁶⁵ Cit. LR v rozhovoru ze dne 14. 2. 2006.

⁶⁶ Viz obrazová příloha 13.

pozůstalosti zpětně přeloženy do němčiny. Další mimořádně závažnou ztrátou je jeho historická románová reportáž o proslaveném francouzském poštmistru Drouetovi z doby Velké francouzské revoluce. Právě tyto texty byly podle svědectví Gisely Kischové – samozřejmě kromě jiných – obětovány ve Francii. “

(POLÁČEK 2001: 2–3)

Rukopis překladu LR není opatřen ani inventárním, ani přírůstkovým číslem, protože je zahrnut v zatím nezpracované části pozůstalostního fondu EEK. Zpracovaná část fondu je uložena v 84 kartonech pod přírůstkovými čísly v rozmezí 88/85–30/2001 a samotný soupis Kischovy pozůstalosti má celkem 75 stran. Tato dlouholetá Poláčková „mravenčí“ práce podstatně usnadňuje další kischovský výzkum. V oblasti kritiky a dějin překladu jsou to nejen Kischovy strojopisy (cf. Kischovy rukopisy) s korekturami, ale zejména dobové recenze (např. pod inventárním číslem 2420–2492, přírůstkové číslo A 203/62 je uloženo 73 recenzí k různým vydáním *Marktplatz der Sensationen* z let 1942–1956, a to německých, španělských a anglických⁶⁷).

Překlad LR má celkem 28 kapitol (cf. nesrovnalosti s číslováním kapitol), zatímco Kischův německý originál z roku 1942 pouze 21 (viz výše). Z překladu LR se nezachovaly strany 288–299 a 309–318. Překlad je psán na průklepovém papíru⁶⁸ a obsahuje rukopisné korektury. V „mexickém překladu“ LR najdeme tyto kapitoly:

I. kapitola:	„Šupneme si směle. Windischgraetz je tele ...“
II. kapitola ⁶⁹ :	‘Poslyšte, milí vlastenci, jak je Pán Bůh rozhněvaný“
III. kapitola:	Uvnitř “S. Kisch a bratr“
IV. kapitola:	<i>V Praze máme novinu, před soudem omladinu.</i>
V. kapitola:	<i>Já mám trakař novejš, každej žid je zloděj.</i>
VI. kapitola:	V skutečných novinách
V. [sic!] kapitola:	Přednášky a divadlo
VI. kapitola:	Němci a Češi
VII. kapitola:	Staří Pánové
VIII. kapitola:	Boje o místní zprávy, obzvláště o sebevraždy.
„Kostra byla ženská, scházela jí ruka...“
IX. kapitola:	O velkém hněvu těchto reportérů.
X. kapitola:	Začlo to požárem mlýnů...

⁶⁷ Viz obrazová příloha 14.

⁶⁸ Viz obrazová příloha 16.

⁶⁹ První čtyři kapitoly v překladu LR odpovídají původním dvěma prvním kapitolám v mexickém originálu EEK. Jak píše Oukropec, k tomuto rozdělení došlo vzhledem k technické obtížnosti vydat tak rozsáhlé kapitoly v jednom čísle novin.
(OUKROPEC 1975: 163)

- XI. kapitola: Vánoční nadělení.
„Lupičská rota v podobě¹ elegantů přišla navštívit naši matičku Prahu...“
- XII. kapitola: Nedozírné konsekvence.
- XIII. kapitola: Vrahova matka
- XIV. kapitola: Vodní katastrofa v Konopištěch.
- XV. kapitola: O dívce, která čeká na vraha.
- XVII. kapitola: Cyankali proti generálnímu štábu.
- XVIII. kapitola: Že by litera mohla usmrtni?
- XIX. kapitola: Nanebevstoupení Tonky Šibenice:
*„Ámen, pravím vám, záletnice a publikáni Vás zavedou do nebes.
 Evang.Sv.Matěje.¹“*
- XX. kapitola: Vražedný pokus a zavraždění mého strýce.
- XXI. kapitola: Útulek Sv. Magdaleny
- XXII. kapitola: Perversní předehra
- XXIII. kapitola: Jak jsem se dozvěděl, že Redl byl špiónem.
- XXV. kapitola: Reportáže v Berlíně.
- XXVII. kapitola: Kriminalistický případ, jaký ještě nebyl.
- XXVIII. kapitola: Zranění.
- XXIX. kapitola: A tak to začlo.

Překlad LR vznikl v Mexiku, a to přímo z Kischova rukopisu. Jak již bylo uvedeno výše, autorizovanou překladatelkou EEK byla už tehdy JHN. Protože však JHN byla v té době „uvězněna“ v protektorátu Čechy a Morava, svěřil EEK překlad do češtiny své blízké přítelkyni, novinářce a spisovatelce Lence Reinerové, která tuto záležitost popisuje ve své vzpomínkové knize *Es begann in der Melantrichgasse* (1985):

*„In Chicago bestand eine bescheidene tschechische Arbeiterzeitung unter dem Titel Nová doba (Neue Zeit), die zweimal in der Woche erschien und von der tschechischen Sektion des Internationalen Gewerkschaftsverbands IWO herausgegeben wurde.
 ‚Wir sollten irgend etwas für sie tun, aber etwas Anständiges‘, erwog Kisch eines Tages, nachdem wir beide schon längere Zeit an der völlig mittellosen Redaktion mitarbeiteten. Und dann hatte er einen typisch Egonschen Einfall. Er schrieb damals an seinem Buch Marktplatz der Sensationen mit Altprager Geschichten und neu bearbeiteten Reportagen aus der Zeit vor dem ersten Weltkrieg.
 ‚Weißt du was, ich werde der Nová doba das Manuskript als Fortsetzungsroman geben‘, eröffnete er mir.
 ‚Das ist genau das, was sie für ihre Leser brauchen.‘
 ‚Aber Egonek, du schreibst doch deutsch!‘
 ‚Na und? Du willst nichts für sie tun? Ich werde dir ein Kapitel nach dem anderen bringen, sowie sie Gisl fertigtippt, und du übersetzt sie. Dazu überlassen wir ihnen noch die Originaltexte der Lieder des blinden Methodius, und damit kriegen sie eine Sensation.‘*

„Großer Gott, Egonek, ich kann dich doch nicht einfach so übersetzen!“

„Warum nicht? Bekanntlich ist Krieg, und ich kann also schwerlich Jarmila nach Prag schreiben und sie um die Übersetzung ins Tschechische bitten. Mach keine Geschichten, hast dir schon ganz andere Dinge zugetraut. Ich schreibe noch heute nach Chicago.“

Damit war Alles gesagt. Die Redaktion war natürlich begeistert. Als erste die tschechische Übersetzung eines neuen Werks des großen Meisters zu veröffentlichen, und noch dazu umsonst! Kisch und ich verzichteten natürlich im voraus auf jegliches Honorar, wir wollten ja dem Blatt helfen. Ein solches Verhalten war übrigens nichts Besonderes im Kreise unserer Freunde. Allerdings, daß ein bekannter Schriftsteller einer unbekannten, kleinen Arbeiterzeitung das Recht gab, sein neuestes Manuskript zu publizieren, noch vor der Buchausgabe im Original und dazu noch in einer, milde gesagt, unprofessionellen Übersetzung – das war auch damals etwas recht ungewöhnliches.“ (REINEROVÁ 1985: 104–105)

Své autorizované překladatelce se EEK o *Marktplatz der Sensationen* zmiňuje v dopise z Mexika ze dne 12. 9. 1945:

„Mein lieber Jarmiláčku,

[...] Duško hat Lenka Reinerová⁷⁰ geheiratet, sie erwartet ein Kind, und sie fahren wahrscheinlich diese Woche auf einem jugoslawischen Schiff na Belgrad. Er hat einen guten Roman ‚Das verlorene Manuskript‘ und eine erfolgreiche Biographie ‚Marschall Tito‘ geschrieben. Ich habe ein großes Busch (autobiografisch oder Roman) über Prag geschrieben; es ist in Amerika unter dem Titel ‚Sensation Fair‘ und hier als ‚Marktplatz der Sensationen‘ herausgekommen. Ich freue mich darauf, es in Deiner Übersetzung zu sehen!“ (HAUPT 1998: 241)

Některé kapitoly (viz výše) překladu LR jsou uvozeny popěvkem slepého Metoděje a součástí textu byly i jiné lidové písně a popěvky, což spolu s postavou slepého Metoděje vytvářelo jakousi spojovací linii mezi jednotlivými reportážemi, osu díla:

„Durch die Balladen-Reportagen-Analogie, die anschließend näher erläutert wird, erfüllt der Methodius auch eine funktionale, leitmotivische Rolle im Text. Und so wird der gesamte Analogie-Komplex immer wieder beim Leser in Erinnerung gerufen, wenn der singende Chronist auftritt – und sei es nur in einem Nebensatz.“ (BETANCUR 2000: 100)

Tyto popěvky se nevyskytují v Kischově mexickém originálu, ani v pozdějších německých vydáních. Znovu se objevují teprve až v překladu JHN, nicméně jen částečně, a podle Gebauerové už nedodávají dílu onen kompaktní ráz a autentičnost. JHN je zřejmě do textu zařazovala více méně náhodně.

České překlady JHN byly podrobovány detailnímu zkoumání, stejně jako německé originály EEK, zatímco ojedinělý a téměř zapomenutý překladatelský počín Lenky Reinerové nikoliv⁷¹. A právě to se pokouší napravit tato diplomová práce.

⁷⁰ O LR je zmínka i v jiném dopise, který psal EEK pro JHN. Jedná se o dopis z Versailles, který je datovaný 10. 9. 1938: *„Liebster Jarmilatsch, [...] Von ein paar Tagen war die Lenka Reiner hier, die von der ‚Volks-Illustrierten‘, sie hat mir einiges über Prag und die Sudeten erzählt. Da oben muß es ja schön aussehen. Auch hier ist die Stimmung sehr gespannt, jeder fragt sich, was mit den Emigranten werden wird, jeder fragt über die Tschechoslowakei und glaubt, ich kann Authentisches erzählen. [...]“* (HAUPT 1998: 237)

⁷¹ Existuje však několik diplomových prací, které se životem a dílem LR zabývají – např. Iva Cimbáliková: *Lenka Reinerovas Werke im Berliner Aufbau-Verlag*. (2001, Pedagogická fakulta UJEP, diplomová práce) nebo Veronika Slováková: *Das Erzählwerk als Autobiographie: Lenka Reinerová*. (2003, Filozofická fakulta UK, diplomová práce).

7 Druhý (autorizovaný) český překlad

7.1 Jarmila Haasová-Nečasová, roz. Ambrožová⁷²

Jarmila Haasová-Nečasová se stejně jako LR a EEK narodila v Praze, a sice 11. 2. 1896. Po maturitě na ženském gymnáziu Minerva (její spolužačkou byla mj. i Milena Jesenská) v Praze absolvovala pět semestrů medicíny. Od počátku dvacátých let 20. století se věnovala osvětové, novinářské a překladatelské práci. Žila střídavě v Berlíně, v Praze a v Paříži. Od roku 1935 působila v pražských redakcích časopisů *Rozséváčka* a *Tvorba*. Po druhé světové válce pracovala jako redaktorka časopisu *Československá žena* (1946) a vedla ženskou rubriku *Rudého práva* (1947–1948). Byla také přednostkou publikačního oddělení ministerstva informací (1949), vedoucí redaktorkou časopisu *Rozséváčka* (1952–1954) a vedoucí kulturní rubriky časopisu *Květy* (1954–1959). Na internetových stránkách Obce překladatelů se mj. píše (cf. kapitola 7.1.2):

„Těžiště jejího překladatelského díla spočívá v překladu téměř celého díla E. E. Kische, s nímž se osobně znala; překlady zpravidla doprovázela předmluvami nebo doslovy, v nichž rekonstruovala genealogii knih.“

Za její překlady jí bylo uděleno několik vyznamenání a řádů, např. Řád práce a vyznamenání Za vynikající práci. JHN zemřela 30. 8. 1990 ve věku 94 let v pečovatelském domě v Dobříši.

7.1.1 První setkání s EEK

Jak uvádí např. Barcuchová, k prvnímu setkání EEK a JHN došlo na podzim roku 1921 v umělecké kavárně *Romanisches Café* v Berlíně⁷³, kam se JHN počátkem téhož roku odstěhovala se svým druhým⁷⁴ manželem, kterým byl Willy Haas⁷⁵. EEK v té době zpracovával zážitky z první světové války a shrnul je do knihy *Soldat im Prager Korps*. EEK tehdy požádal JHN, aby jednu reportáž přeložila do češtiny. Protože byl s překladem JHN spokojen, rozhodl se svěřit jí i další překlady a posléze ji učinil svou autorizovanou

⁷² Viz obrazová příloha 17.

⁷³ Viz obrazová příloha 18.

⁷⁴ Prvním manželem JHN byl levicový básník Josef Reiner a třetím novinář Vincenc Nečas.

⁷⁵ Willy Haas (1891 Praha – 1973 Hamburk), publicista a literární kritik.

překladatelkou⁷⁶. EEK a JHN mezi sebou pěstovali intenzivní korespondenci⁷⁷, na kterou ve své práci upozorňuje také Cáp:

„Zachovala se totiž poměrně rozsáhlá korespondence mezi Haasovou-Nečasovou a Kischem, kterou dosud zpracoval podle dostupných pramenů pouze Klaus Haupt v Berlíně.“ (CÁP 2004: 43–44)

V této korespondenci hrály v souvislosti s českými překlady Kischova díla velkou roli tzv. dotazníky (*Fragebogen*), o kterých píše např. Gebauerová a další (GEBAUEROVÁ 1999: 38–39).

7.1.2 Překladatelka Jarmila Haasová-Nečasová v roli editorky Kischova díla

Na tomto místě se dostáváme k výše avizovaným poznatkům, ke kterým ve své práci, konkrétně v kapitole 5.3 s názvem *Překladatelka: aspekt strážkyně mýtu*, dochází Cáp.

Autor několikrát konstatuje, že recepce kischovského tématu probíhala nejčastěji na poli publicistickém, vyloženě odborných statí je podle něj dodnes málo.

„Za této situace vystupuje do popředí aspekt, který se dosud – alespoň podle dostupné sekundární literatury – nestal součástí bližšího zkoumání, výrazně však na tzv. druhém životě EEK participoval. Je to osoba Jarmily Haasové-Nečasové, Kischovy nejbližší spolupracovnice a nejvýznamnější překladatelky jeho textů, a její role jako strážkyně kischovského mýtu.“ (CÁP 2004: 41–42)

Cáp připomíná, že JHN po Kischově smrti připravovala v průběhu padesátých a šedesátých let minulého století výběry z jeho děl a psala doslovy i některé další texty, které čtenáře seznamovaly s žádoucím obrazem jejího někdejšího přítele (cf. kapitola 3.2). Kisch je v jejím podání zuřivým bojovníkem proti všemu nekomunistickému, tedy za hodnoty marxismu-leninismu, což dokládají následující vybrané pasáže (řazeno chronologicky):

„Kischova kniha o Americe nezastarala. Neboť imperialismus Spojených států amerických zůstal imperialismem, celou svou hospodářskou podstatou monopolistickým kapitalismem, nebyl odstraněn, neodumřel nebo nestal se něčím lepším, ale naopak jeho cizopasnické rysy se projevují ještě ostřeji a pronikavěji. Spojené státy ještě více zimperialistickély...“

(HAASOVÁ-NEČASOVÁ: Doslov k *Americkému ráji*, 1950)

„Hlavním a základním znakem, který prolíná celým jeho dílem, je to, že hned na začátku vycítil a později vědecky a stranicky pochopil rozdíl mezi postavením vykořisťovatelů a vykořisťovaných, mezi postavením porobitelů a porobených, pozvedajících se ke svobodě, že nikdy nestanul na metafysických, formalistických a kosmopolitických pozicích buržoasie, ale vždy spojoval co nejtěsněji svůj osud se sociálně a národnostně

⁷⁶ Viz obrazová příloha 19.

⁷⁷ Viz obrazová příloha 20.

slabými a utiskovanými, s vykořisťovanými, s pracujícími, s revolučním a bojujícím proletariátem, s dělnickou třídou a jejím předním a organisovaným oddílem, komunistickou stranou. Proto vždy až do konce svého života stál na nejpokrokovějších posicích své doby a aktivně se účastnil boje za uskutečnění nejvyšších ideálů lidstva – socialismu a komunismu. [...] Kisch netvořil pro horních deset tisíc kapitalistických nenažranců, pro unuděné a chřadnoucí slečinky, neprchal a neuzavíral se před lidstvem v „čistém umění“, nepsal reportáž pro reportáž, nýbrž miloval a objevoval člověka v jeho práci, v jeho boji, v jeho radosti, v jeho celém životě. Jeho dílo, jeho reportážní umění sloužilo lidu, milionovým masám pracujících – výkvětu každé země, síle a budoucnosti světa. [...] Proto jeho dílo bylo hned od začátku nebezpečné vládnoucí třídě, buržoasii, tím nebezpečnější, jak starý zkvétající kapitalismus se přeměňoval v umírající kapitalismus, imperialismus, a jak rostl okruh Kischových reportáží, zasahujících pět dílů světa, obepjatých mocností monopolistických trustů, bank a finanční oligarchie; a nejnebezpečnější, když imperialismus přešel v otevřenou teroristickou diktaturu nejreakčnějších živlů finančního kapitálu – ve fašismus. ...“

(HAASOVÁ-NEČASOVÁ: Předmluva k *Tržišti sensací*, 1952)

„...A jako jsou jeho reportáže naplněny nenávistí proti tomuto vykořisťování a hanebnému útisku stamiliónových mas kapitalistických a koloniálních zemí, stejně tak je v nich uložena láska k první zemi socialismu, k Sovětskému svazu, k jeho velikým vůdcům Leninovi a Stalinovi, již jsou prodchnuty knihy a reportáže ze země Sovětů.“

(HAASOVÁ-NEČASOVÁ: Doslov k výboru díla Egonu Ervína Kische *Vždycky na levém křídle*, 1953)

Sbírka Kischových textů s názvem *Vždycky na levém křídle*, kterou sestavila JHN a z které pochází poslední výše uvedený citát, byla vydána v roce 1953, tedy pět let po autorově smrti (a rok po prvním vydání českého překladu JHN *Tržiště senzací*). Objevila se tedy v době vyvrcholení stalinistického kultu osobnosti. Z dnešního pohledu lze podle Čápa tuto knihu vnímat jako antologii toho, čeho si režim začátkem padesátých let minulého století na Kischovi cenil. Název výboru je odvozen od Kischovy poznámky, že hrál v dětství fotbal na levém křídle a konstatuje, že v poloze „nalevo“ už zůstal. JHN jako sestavovatelka tohoto výboru tuto poznámku, která podle Čápa vychází z klasických Kischových tendencí k sebeprezentaci v bonmotech, povýšila na životní krédo zesnulého autora, a tím nenechala čtenáři na pochybách, na čí straně Kisch stojí (cf. teorie překladu: manipulační škola).

Kromě již citovaného výboru *Vždycky na levém křídle* sestavila JHN i výběr *Egon Ervín Kisch se směje* a společně se svým třetím manželem Vincencem Nečasem napsala biografickou knihu *Pražský novinář Egon Ervín Kisch*. Zde podle Čápa navázala na stavbu mýtů, kterou započal samotný Kisch (viz výše). Několik desetiletí po jeho smrti a v jiných společenských podmínkách byl ovšem sledován jiný účel, a to argumentace ohledně Kischova přirozeného přerodu v komunistického novináře (cf. funkce překladu LR).

7.1.3 Překladatelka JHN a domnělý Kischův poslední text

Právě za přispění JHN byl podle Cápa prezentován významný argument, představující pro řadu československých vykladačů potvrzení hypotéz o spontánním vývoji reportéra. Je jím údajně poslední text, který Kisch ve svém životě napsal a tudíž podle logiky pozdějších interpretací jeho definitivní politické stanovisko:

„Die Oktoberrevolution und ihr Werk – die Sowjetunion – haben die Menschheit in zwei Fronten aufgeteilt: die der Wahrheit und die der Lüge. Die Sowjetgegner entfalteten eine Propaganda, die enorm, fast lueckenlos war und ihre Wirkung auf Millionen und aber Millionen nicht fehlte. Das dokumentierte Buch darüber, wie die Reaktion jede Wahrheit über und jede Stellungnahme für die Oktoberrevolution und Sowjetunion zu unterdrücken versuchte, wird noch zu schreiben sein.

Noch ist der dreissigjährige Krieg unserer Zeit nicht beendet. All das, was der vorfaschistische Kapitalismus zur Rettung seiner Machtposition an Verleumdungen gegen die Sowjetunion ausgeheckt hatte, diente nachher dem Faschismus als Vorwand und Erlaubnis, die gesamte fortschrittliche Menschheit zu überrumpeln, Männer, Frauen, Kinder und Säuglinge, Städte und Länder zu vernichten und Kultur und Zivilisation auszurotten. Noch nicht ausgerottet ist die Lüge. [...]

Ganze Völkerschaften gewannen Leben und Freiheit aus der Hand der Sowjetunion, über die sie, die nun Geretteten, seit 1917 nur Verleumdungen gelesen und – geglaubt hatten. Jedoch – wir sehen es nicht nur in Amerika – die Fronten existieren noch immer. Wahrheit und Lüge stehen einander so geschlossen und erbittert gegenüber wie vor dreissig Jahren, und es ist die Pflicht jedes Sittlichen, sich auf seiten der Wahrheit einzureihen.“⁷⁸

Například v publikaci *Pražský novinář Egon Ervín Kisch* se výše citovaný text objevuje v překladu JHN hned několikrát – např. na první stránce úvodu Zdeňka Hořeního s názvem *Reportér první linie* (NEČASOVI 1980: 9), zcela identický citát tvoří také poslední odstavec na samém konci knihy, a to tučným písmem (NEČASOVI 1980: 123-124). Kromě toho se čtenář na stranách 103 a 123 dočítá:

„Politické a lidské orientace na Sovětský svaz zůstal věrný doslova až do své smrti, jak svědčí řádky jeho posledního článku ‚Povinnost čestného člověka‘.“ (NEČASOVI 1980: 103)

„I poslední Kischovy řádky z roku 1947, poslední, které psala jeho živá ruka o ‚povinnosti čestného člověka‘, promlouvají časově i dnes třiašedesát let po Velké říjnové socialistické revoluci a jsou jakoby jeho odkazem.“ (NEČASOVI 1980: 123)

⁷⁸ „Velká říjnová socialistická revoluce a její dílo – Sovětský svaz – rozdělily lidstvo na dvě fronty – frontu pravdy a frontu lži. Odpůrci Sovětů rozvinuli obrovskou všestrannou propagandu, která zapůsobila na milióny a milióny lidí. Za napsání by stála kniha s doklady o tom, jak se reakce snažila potlačit všechnu pravdu o Velké říjnové socialistické revoluci a Sovětském svazu a každický projev pro ně. Ještě neskončila třicetiletá válka naší doby. Všechny pomlvy, které vymyslel proti Sovětskému svazu předfašistický kapitalismus na záchranu svých mocenských pozic, použil potom fašismus za záminku a oprávnění, aby přepadl veškeré pokrokové lidstvo, aby zničil muže, ženy, děti, kojence, města a země a aby vyhladil kulturu a civilizaci. Nevyhlazena je však ještě lež. Celým národům se dostalo života a svobody z rukou Sovětského svazu, o němž ti, co byli nyní zachráněni, se dočítali od roku 1917 jenom pomlvy a – věřili jim. Ale fronty stále ještě existují. Pravda a lež stojí proti sobě stejně semknuté a rozhořčeně jako před třiceti roky, a povinností každého čestného člověka je, aby se postavil na stranu pravdy.“ (překlad JHN)

Text se objevuje také v publikaci *Egon Ervín Kisch, novinář a bojovník*, kterou u příležitosti 100. výročí narození EEK vydalo v roce 1984 nakladatelství Novinář. Citát se v knize objevuje opět několikrát: jako motto („*Na straně pravdy aneb Poselství ,zuřivého reportéra‘ Egona Ervína Kische*“), na konci předmluvy Hořeního („*Ještě neskončila válka naší doby*“, volá Kisch na konci roku 1947, „*lež o Sovětském svazu ještě není vyhlazena, fronty tohoto boje stále ještě existují.*“), a opět na samém konci publikace⁷⁹.

Tento text připomínají také Kozlová a Tomáš:

„Připadá-li panu Nannenovi absurdní představa, že by dnes Kisch psal např. do sovětské Pravdy či do Neues Deutschland v NDR, měl by se znovu začít do jednoho z Kischových posledních článků (*Povinnost čestného člověka*), napsaného k 30. výročí VŘSR ...“
(KOZLOVÁ, TOMÁŠ 1984: 137)

Podle Hořeního si Kisch tímto textem vytesal svůj epitaf. Podrobnější údaje týkající se vzniku a zařazení údajného posledního textu, který Kisch napsal před svou smrtí, se však ve výše uvedených publikacích nenacházejí. JHN *Povinnost čestného člověka* zařadila např. do těchto výborů z díla EEK: (1) *První a poslední reportáž* (1950); (2) *Zuřivý reportér a poslední reportáže* (1955) a (3) *Půl století zuřivým reportérem* (1985).

Kašpar v příloze své diplomové práce píše (KAŠPAR 1958: 195), že zmíněný text napsal Kisch během lázeňského pobytu v Poděbradech koncem roku 1947 u příležitosti třicátého výročí sovětské revoluce. Kašpar se přitom odvolává na písemně podanou informaci JHN, která na základě sdělení manželky EEK Gisely Kischové potvrzuje autentičnost tvrzení o posledním textu:

Milý soudruhu,

[...]

Zjistila jsem Ti však body, o nichž jsi chtěl mít jasno:

1. Jugoslávia – Kisch tam byl jen jednou a sice na procesu s Michajlovicem (viz Haló-noviny).

[...]

3. Povinnost čestného člověka je – podle informace s. Kischové opravdu poslední, co napsal; psal to v lázních Poděbradech, kde byl na léčení. Po návratu do Prahy už jen korigoval a pracoval (lépe snad snažil se pracovat) na věcech, které začal (Marx, Baťa aj.), ale už nic nedokončil.

[...]

Srdečně zdraví Nečasová

(cit. podle dopisu JHN z 18. 3. 1958)

Nikde však není upřesněno, zda je text o Velké říjnové socialistické revoluci definitivně dokončen, či zda se jedná pouze o torzo větší zamýšlené práce a k jakému účelu byla citovaná pasáž určena (cf. úloha a „moc“ překladatele).

⁷⁹ Viz obrazová příloha 21.

Na základě dalšího bádání se podařilo zjistit, že tento Kischův text byl napsán na objednávku z Berlína pro německé noviny *Tägliche Rundschau* a že byl publikován ještě za Kischova života:

„Brief an die Tägliche Rundschau zum 30. Jahrestag der Oktoberrevolution. Tägliche Rundschau V. 25. X. 1947.“ (SIEGEL 1973: 347)

Nakonec se Kischův německý originál podařilo dohledat v jeho pozůstalosti v PNP pod názvem *Die Pflicht jedes Sittlichen*. Ve složce s inventárním číslem 6820–6825 (přírůstkové číslo A 203/62) se nachází jak Kischův rukopis, tak několik verzí strojopisných s rukopisnými úpravami, stejně jako definitivní znění článku.⁸⁰

7.2 Tržiště sensací, resp. Tržiště senzací

O překladu JHN se detailně zmiňují výše uvedené diplomové práce Teskové a Gebauerové (např. GEBAUEROVÁ 1999: 37–40). Níže uvádíme tedy pouze přehled všech čtyř vydání překladů JHN a vybraných dobových recenzí k jednotlivým vydáním (řazeno chronologicky):

- KISCH, Egon E. *Tržiště sensací*. 1. autoris. vyd., Praha: Svoboda, 1952.
Předmluva JHN.
Recenze: LACINA, V. Literární noviny 1, 1952.
- KISCH, Egon E. *Tržiště sensací*. 2. autoris. vyd., v SNPL 1. vyd., Praha: SNPL, 1954. Předmluva JHN.
- KISCH, Egon E. *Tržiště senzací*. 3. vyd., Praha: NPL, 1962.
Recenze: HAASOVÁ-NEČASOVÁ, J. *Kischovo Tržiště senzací*. Květy 13, 1963.
- KISCH, Egon E. *Tržiště senzací*. 4. vyd., Praha: NPL, 1963..

První vydání z roku 1952 obsahuje kromě výše zmiňované předmluvy tyto kapitoly:

- O baladách slepého Metoděje
- V obchodě „S. Kisch & bratr“
- Opravdu otištěn
- Přednášky a divadlo
- Češi a Němci
- Staří pání
- Pranice o zprávy, hlavně o sebevraždách
- O velkém hněvu těchto reportérů
- Mé první vystoupení při požáru mlýnů
- Vánoční nadílka
- Nedozírné důsledky
- Vrahova matka
- Vodní pohroma na Konopišti
- Může litera zabít?
- Nanebevstoupení Tonky Šibenice
- Pokus o vraždu a zavraždění mého strýce
- Domov Máří Magdalény⁸¹
- Jak jsem se dozvěděl, že je Redl vyzvědač
- O reportáži
- Reportér vojákem
- Počáteční stanice⁸²

⁸⁰ Viz obrazová příloha 22 a 23.

⁸¹ V dalších českých vydáních *Tržiště senzací* byl název této Kischovy reportáže upraven jako *U kajících Magdalén*.

⁸² V dalších českých vydáních *Tržiště senzací* byl také název této Kischovy reportáže upraven jako *Výchozí stanice*.

7.3 Shrnutí

Z výše uvedených biografických a profesních informací lze vyčíst, co měl Egon Erwin Kisch a jeho dvě překladatelky, Lenka Reinerová a Jarmila Haasová-Nečasová, společného⁸³: (1) levicové zaměření⁸⁴ (cf. zachování objektivity při překladu), (2) místo narození: Praha (cf. jejich vztah k Praze), (3) znalost jak českého, tak německého jazyka, (4) žurnalistika.

Obě překladatelky navíc o EEK publikovaly články a příspěvky i po jeho smrti a JHN mj. pronesla proslov u příležitosti odhalení pamětní desky na rodném domě EEK v Melantrichově ulici v Praze⁸⁵. Obě za svou práci obdržely nejrůznější uznání, JHN zejména za tvorbu překladovou a LR za tvorbu autorskou (původní).

⁸³ V této souvislosti připomínáme, že LR oslavila v roce 2006 své 90. narozeniny, JHN by se ve stejném roce dožila 110 let a v příštím roce, tj. v roce 2008, uplyne 60. let od úmrtí EEK.

⁸⁴ Podobně jako Guy Endore, který *Marktplatz der Sensationen* přeložil do angličtiny.

8 Teoretická východiska pro kritiku překladu

*Předmětem zkoumání kritiky překladu
je překlad jako produkt
překladatelského procesu.*

Jiří Levý

Při kritice překladu budeme vycházet z teoretického modelu kritiky překladu Kathariny Reißové, který byl zveřejněn v monografii *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik* z roku 1971. V praktické části předkládané diplomové práce tedy budeme na vybraný excerpční materiál aplikovat model translatologické analýzy, jak ho navrhuje právě Katharina Reißová.

8.1 Obecná charakteristika modelu kritiky překladu Kathariny Reißové

Model Kathariny Reißové je primárně určen pro kritiku překladu – tedy pro zkoumání textu **po** jeho vytvoření. Tento model představuje typ kritiky, která je orientovaná na výchozí text. Kritika překladu vycházející pouze z cílového textu je podle Reißové vhodná jen ve velmi málo případech. Na několika místech své monografie varuje před neuváženou negativní kritikou, formulovanou zpravidla jen na základě překladového textu, tj. bez znalosti originálu. Zdůrazňuje, že nelze při překladu počítat s jedinou, vždy správnou ekvivalencí, ale z mnoha potenciálních ekvivalentů volit ten optimální. V rozhodovacím procesu je potřeba mít vždy na vědomí souhrn celé řady faktorů a neodmítat na první pohled „ne-optimální“ překladatelská řešení. Kritikům překladu tedy doporučuje pronášet „objektivizované“ soudy, zejména s ohledem na originál a jeho textový typ a druh, a ostře se ohrazuje vůči „takzvané kritice překladu“, jež vzniká jen při recepci cílové verze. Kritikem tedy může být jen někdo, kdo ovládá jak výchozí, tak cílový jazyk.

Kritika by měla podle Reißové být objektivní, tedy přezkoumatelná, nikoliv subjektivní a libovolná. Proto se ve svém modelu snaží o systematizaci a vytvoření věcných kategorií.

⁸⁵ Projev je uložen v Kischově pozůstalosti pod inventárním číslem 14878–14879 (přírůstkové číslo A 203/62). Viz obrazová příloha 24.

Její model má tři kategorie: (a) literární (určení textového typu, kterému autorka přisuzuje značnou důležitost), (b) jazykovou (analýza vnitrotextových instrukcí), (c) pragmatickou (analýza vnějazykových determinant).

V rámci jazykové kategorie se zkoumá způsob a míra úspěšnosti při volbě a přenosu ekvivalentů pro překladové jednotky z výchozího do cílového textu na úrovni jazyka.

V této fázi své práce by měl kritik posoudit, jak se překladateli podařilo vybrat optimální ekvivalenty, a to na rovině semantické, lexikální, gramatické a stylistické. Výběr by měl být určen jazykovým kontextem, tzv. vnitrojazykovými instrukcemi výchozího textu.

Posouzení zvolených ekvivalentů pouze na základě vnitrojazykových instrukcí by bylo neúplné, pokud by se nezahrnula i pragmatická kategorie, tedy analýza mimojazykových faktorů. V teoretickém modelu Kathariny Reißové jsou tyto faktory označeny jako vnětextové determinanty. Vpodstatě se jedná o tzv. situační kontext, tj. soubor geografických, historických a kulturních skutečností, doplněných o užší situační zřetel, o znalost tématu, o časový a místní zřetel, o faktor příjemce a producenta a jako poslední o afektivní implikace. Právě vnětextové determinanty totiž mají přímý vliv na autorovu volbu jazykových prostředků.

V následující kapitole jsou vzhledem k rozsahu stanovenému pro diplomovou práci komentovány pouze vybrané jevy; v níže uvedené tabulce jsou pak označeny další vybraná místa (zejména z oblasti vnitrojazykových instrukcí) pro případnou širší diskusi o jednotlivých překladatelských řešeních. /a

9 Praktická část

Při uvažování o výběru vhodného excerpčního materiálu vstupovalo do hry hned několik faktorů. Faktorem určujícím nicméně bylo vybrat takové kapitoly, které se vyskytují jak v německém originálu, tak v obou českých překladech (jak již bylo uvedeno výše, německý originál měl 21 kapitol, český překlad LR 28 kapitol a český překlad JHN také 21 kapitol). Významným omezením však byla skutečnost, že část archivního překladu LR chybí (viz výše). Také kapitoly psané bez české diakritiky (psací stroj na ambasádě bez české diakritiky, viz výše) nejsou jako excerpční materiál vhodné.

Samozřejmě ideální by bylo provést analýzu celého textu knihy *Marktplatz der Sensationen* a jejích dvou českých překladů. Takové srovnání by mělo nejvyšší vypovídací hodnotu, ale jeho provedení by přesáhlo rozsah diplomové práce.

Bylo tedy možné například vybrat si pro zkoumání ty reportáže, které již Kisch publikoval dříve (viz výše) – např. *Weihnachtsbescherung*, *Die Mutter des Moörders*, *Die Himmelfahrt der Galgentoni*, *Der Mordversuch und der Mord an meinem Onkel*, *Magdalenenheim* nebo třeba *Wie ich erfuhr, dass Redl ein Spion war*. Dalším kritériem pro výběr excerpčního materiálu mohly být ty kapitoly, které se vztahují pouze k Praze, nebo třeba ty, o kterých pojednává Poláček v souvislosti s jejich věrohodností. Nakonec jsem se rozhodla, že pro účely předkládané diplomové práce použiji první kapitolu.

V této kapitole, podobně jako ještě v několika následujících, vzpomíná Kisch na své dětství a mládí prožité v Praze před první světovou válkou. Jak píše Gebauerová, reportáže o Kischově dětství mají melancholický nádech a překypují vzpomínkami člověka vyhnaného z vlasti na rodný dům (cf. informace o rodném domě EEK výše), příbuzné a přátele. Autor pak postupně přechází ke svým literárním a publicistickým začátkům a zabývá se rozepřemi s redakčními kolegy, kteří práci reportéra pohrdají. Předěl mezi oběma částmi díla tvoří podle Gebauerové reportáž *Debüt beim Mühlenfeuer*.

V první kapitole se setkáváme s postavou slepého Metoděje a autor nás také seznamuje hned s několika příhodami ze svého dětství. Tato kapitola se pro analýzu jevila jako velmi vhodná, a to zejména z následujícího důvodu. Po prvotní kontrastní analýze všech překladů – především v souvislosti s překladem anglickým – bylo možné vyslovit domněnku, že každá překladatelka pravděpodobně pracovala s odlišným výchozím textem, což potvrzuje skutečnost, že EEK své texty velmi často přepracovával.

Aby pro kritiku překladu byly vytvořeny relativně nejobektivnější podmínky, byly pro analýzu zvoleny „první verze“. Jedná se tedy o Kischovo mexické vydání, překlad JHN z roku 1952, protože jak píše Tesková, JHN tento překlad pro 3. a 4. vydání (tj. 1962 a 1963) přepracovala. Vzhledem k tomu, že překlad LR pak už nikdy nebyl zveřejněn, lze předpokládat, že se také jedná o první verzi. Všechny zkoumané texty uvádíme pro lepší přehlednost v tabulce (viz kapitola 9.4).

V níže uvedené tabulce tedy najdeme přesné znění první kapitoly z mexického vydání *Marktplatz der Sensationen* (1942), českého překladu LR (strojopis z roku 1942), dále českého překladu JHN (1. vydání z roku 1952) a v neposlední řadě také anglický překlad (1.vydání z roku 1941), který pořídil Guy Endore (dále také jako „GE“).

9.1 Kategorie literární (určení textového typu a stylu)

V rámci literární kategorie kritik zkoumá, o jaký textový typ se v případě originálu jedná a zda překladatel zvolil takovou metodu, která tomuto typu odpovídá. Pro zhodnocení textového typu musí kritik provést podrobnou analýzu výchozího textu, která by se však neměla týkat pouze textu, ale také dalších náležitostí relevantních pro překlad. Určení textového typu při kritice překladu podle Reißové hraje zcela zásadní roli. Jak sama Reißová uvádí, konkrétní text většinou náleží k jednomu textovému typu, nicméně obsahuje i prvky nějakého dalšího typu. Pak tedy hovoříme o tom, že text má jednu dominantní funkci, která je doplněna ještě jednou funkcí, a to funkcí sekundární. Prvním krokem při posuzování textu originálu a jeho překladu má tedy být určení textového typu originálu a určení dominantní funkce textu, od čehož se odvíjí determinace metody překladu. Kritik by měl posuzovat, zda zvolená metoda odpovídá textovému typu.

Reißová při určování textového typu vychází z Bühlerova modelu (*Organonmodel*), který ve své monografii rozšiřuje, a navrhuje tak čtyři základní textové typy:

- (a) textový typ informativní (*inhaltsbetonte Texte*): převažuje funkce sdělná (*Darstellungsfunktion*), důraz je kladen na obsah. Při kritice překladu jde především o posouzení, zda došlo k zachování invariantu na rovině obsahové;
- (b) textový typ expresivní (*formbetonte Texte*): převažuje funkce estetická (*Ausdrucksfunktion*), důraz je kladen na způsob sdělení. Při posuzování překladu se kritik zaměřuje na srovnání estetického účinku textu výchozího a cílového a analogii formy;
- (c) textový typ apelativní (*appellbetonte Texte*): převažuje funkce apelativní (*Apellfunktion*), důraz je kladen na reakci, kterou má text vyvolat;
- (d) textový typ audio-mediální: takový text je doplněn o mimojazykové komponenty a přenáší se nějakým médiem.

V našem případě se jednoznačně jedná o textový typ expresivní, v kterém převažuje funkce estetická (detailní rozbor díla viz např. výše uvedené práce Teskové a Gebauerové). Expresivní texty se od ostatních textových typů liší zejména používáním uměleckých jazykových prostředků, kterými se autor snaží vyvolat u čtenáře zamýšlený efekt. Důraz je v případě těchto textů kladen především na formu, nicméně jak podotýká Gebauerová, u Kischových uměleckých reportáží hraje i obsah svou roli.

9.2 Kategorie jazyková (vnitrotextové instrukce, *innersprachliche Instruktionen*)

Tato kategorie se věnuje použitému jazyku. Budeme tedy v souladu s teoretickými poznatky Reißové posuzovat, jak byla lingvistická specifika textu, resp. výchozí kultury, převedena do překladu. Reißová rozeznává v rámci jazykové kategorie vnitrojazykové instrukce na čtyřech rovinách: sémantické instrukce, lexikální instrukce, gramatické instrukce a stylistické instrukce. Při překladu jde tedy podle Reißové o to, aby překladatel našel několik potenciálních ekvivalentních řešení a na jejich základě se rozhodl pro ekvivalent optimální. Hierarchie důležitosti jednotlivých vnitrojazykových instrukcí je odvozena od textového typu a podle toho by jim měl pak překladatel, a následně kritik, věnovat pozornost.

9.2.1 Sémantické instrukce (*semantische Instruktionen*)

Identifikace a správná interpretace sémantických instrukcí je nezbytná pro zachování obsahu, smyslu a významu originálu. Kritik zkoumá, do jaké míry zachoval překladatel obsah a význam originálu, přičemž jde především o sémantickou **ekvivalenci** zvolených řešení. Do této kategorie podle Reißové patří například vzájemné rozpory mezi termíny výchozího a cílového textu, chybná interpretace nebo svévolné přidávání informací do cílového textu a naopak nefunkční vynechávky, podobně jako ty případy, kdy překladatel nerozeznal polysémii či homonymii. Sémantická instrukce tak má klíčový význam pro správnou reprodukci obsahu.

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do sémantických instrukcí zkratka **SemIns**. Následuje pouze několik vybraných příkladů (dále viz tabulka), přičemž daný jev je vždy podtržen.

Při komparaci originálu a obou překladů se nejvýrazněji projeví zásahy do textu ve formě výpustek (často i celé odstavce), nebo naopak přidávání. V této souvislosti je třeba upozornit na jednu poměrně závažnou skutečnost, která poněkud komplikuje objektivní hodnocení překladů. Onou skutečností je Kischův způsob práce s texty, které psal. Z relevantní sekundární literatury a ze vzpomínek jeho současníků totiž vyplývá, že EEK své reportáže mnohokrát přepisoval a průběžně pozměňoval jejich podobu podle

reakcí „zkušebního“ publika⁸⁶. Tuto skutečnost dokládá i provedená analýza. Z níže uvedené tabulky velmi zřetelně vyplývá, že překladatelé pracovali s různými výchozími texty, a to v případě německého originálu, anglického překladu a českého překladu LR v rámci jednoho až dvou let. Vzhledem k výše uvedeným informacím o Kischově vztahu k českému jazyku byly většinou české poválečné překlady JHN opatřeny poznámkou, že autor text pro česká vydání upravil a doplnil (cf. JHN jako strážkyně Kischova mýtu). Z těchto důvodů je někdy obtížné jednoznačně stanovit, co ve skutečnosti vedlo překladatele k textovým výpustkám nebo naopak k přidávání, tedy zda se jedná o svévolné zásahy ze strany překladatelek, nebo zda je k takovému postupu vedly vnější okolnosti.

(a) přidávání

odstavec⁸⁷ 4:

(EEK) Am Kellereingang baumelt ein Eisenring mit dem Rest einer geheimnisvollen Kette, und im Keller selbst wissen wir einen Rittersaal mit Nebenraeumen, aus denen einstmal zwei Gaenge zum Rathaus fuehrten und zur Theinkirche

(LR) U vchodu do sklepa se kolíbá železný kruh se zbytkem tajuplného řetěze a máme vědomost o rytířském sále s vedlejšími místnostmi v samém sklepě, odkud kdysi vedly přímé chodby do radnice a do Sv. Týnského kostela.

(JHN) U vchodu do sklepa visí železný kruh se zbytkem tajemného řetězu, a dole ve sklepě je, jak dobře víme, rytířský sál s postranními místnostmi, odkud vedly kdysi dvě podzemní chodby k radnici a k Týnskému chrámu.

LR přidává „přímé“ a zároveň vynechává „dvě“, zatímco JHN přidává „podzemní“.

odstavec 39:

(EEK) Zwar sind Haengesiegel in einem Archiv nichts besonderes, pompoese Petschafte in kostbaren Kapseln haengen an Seidenschnueren von jeder Bulle und jeder Gerechtsame, was aber hatte ein solch mittelalterliches Sigillum an einem Aktenstueck aus meines Vaters Zeit zu suchen?

(LR) Co však měla taková středověká pečeť společného s aktem z nedávných dob mého otce?

LR přidává „nedávných“. Zároveň se na tomto vybraném příkladu projevuje další typický jev, který doprovází celou analýzu. Jedná se o „překrývání“ jednotlivých kategorií modelu Kathariny Reiřové, zde konkrétně překrývání kategorie sémantických instrukcí a kategorie gramatické a stylistické. LR totiž, podobně jako JHN, rozděluje Kischova souvětí.

⁸⁶ Viz např. *Kalendář E. E. Kische* 1980: 42–43, 118–118, 206 nebo *NEČASOVI* 1980: 111.

(b) vypouštění

odstavec 37:

(EEK) Jedenfalls ist der Taeter nie entdeckt worden, und die Nachforschungen wurden derart geheim gehalten, dass sie nicht einmal der Polizei anvertraut, sondern immediater dem Geheimarchiv der k.k.Statthaltereie ueberwiesen worden.

(JHN) Pachatel nebyl nikdy objeven a výsledky pátrání byly chovány v takové tajnosti, že je nesvěřili ani policii, nýbrž předali je přímo tajnému archivu c.k. místodržitelství.

V následujících příkladech se jedná o vypouštění slovních celků větších než 1 slovo (cf. problematika různých výchozích textů pro překlad, překrývání kategorií).

odstavec 5:

(EEK) Unser Hof ist in der Hoehe des ersten Stockwerks von einem Spalier edler Saeulen aus dem sechszehnten Jahrhundert umgeben.

(LR) Třeba že to vypadá jako zrovna zde umístěná divadelní dekorace, je to však holá skutečnost, že vede pásмо vznešených sloupů pocházejících z šestnáctého století kolem našeho dvora ve výši prvního patra.

(JHN) Ve výši prvního poschodí jde půlkruhem nade dvorem řada krásných sloupů ze šestnáctého století.

(GE) Yes, this is going to seem like stage-tinsel thought up for the occassion, but it is unvarnished truth. At the height of the second story our court was surrounded by a row of fine columns chiseled in the sixteenth century.

Z uvedeného příkladu vyplývá, že LR a GE měli v této části pro překlad stejný originál, který pak ale EEK změnil a JHN pravděpodobně překládala z jiného výchozího textu.

odstavec 45:

(EEK) Jahrelang hoere ich den blinden Methodius vom Blutvergiessen in Sadowa singen, von aufeinander lossprengengen Reitern bei Stezery und von zah- und namenlosen Holzkreuzen bei Horenoves, aber all das sind mir nur boehmischer Doerfer.

(LR) Po dlouhá léta poslouchám slepému Metoději, který zpívá o krveprolití u Sadovy, o proti sobě se honícím rytířům u Stezerech, o nesčetných a bezejmenných dřevěných křížích u Hořenovesu a netuším, že to vše má krvavý, společný název: Bitva u Královo Hradce.

(JHN) Po léta slyším zpívat slepého Metoděje o krveprolití u Sadové, o prudkých jezdeckých srážkách u Stěžer, o nesčetných bezejmenných dřevěných křížích u Hořenovse, ale to všechno jsou pro mne jen české vesnice.

⁸⁷ Číslo odstavce odkazuje na příslušný odstavec v tabulce, která se nachází v kapitole 9.4.

(GE) That was I: for years I heard Blind Methodius sing of bloodshed at Sadowa, of cavalry charges and clashes at Stezery, and of innumerable nameless wooden crosses at Horenoves – and to me these were nothing but a lot of Bohemian villages.

Druhá ukázka dokládá výpustku pouze v překladu LR (v ostatních textech se daný text vyskytuje). Zde se však nabízí úvaha, zda se i přesto právě řešení LR nejeví jako vhodnější. JHN ani GE totiž nerozpoznali německý frazeologismus *jmdm. böhmischer Dörfer sein* (cf. opět překrývání, zde lexikální instrukce) spojený u EEK navíc se slovní hříčkou.

odstavec 51:

(EEK) Eines seiner Lieder, sein Bravourstueck musste der blinde Methodius viele, viele Jahre spaeter aus seinem Repertoire streichen. Von diesem Lied verstehen wir Kinder ueberhaupt nichts, und geben dem Hannchen einem kleinen Maedchen aus dem dritten Stock, aufgrund dieses Liedes den Beinamen Hanka Falschheit. In Wirklichkeit gilt der Name Hanka des Liedes einem Mann, und auch der wird nicht der Falschheit beschuldigt, sondern gegen diesen Vorwurf in Schutz genommen.

(LR) Jednu ze svých písní a ještě k tomu jednu ze svých nejmilejších, musel slepý Metoděj po celé řadě let škrtnout ze svého programu. Jde o následující:

(JHN) Jednu ze svých písní, svůj nejlepší kousek, byl nucen slepý Metoděj po mnoha a mnoha letech vyškrtnout ze svého repertoáru. Z téhle písně nerozumíme my děti vůbec ničemu a překřtíme Haničku, malou dívku z třetího poschodí, podle této písně na „Hanka faleš“. Ve skutečnosti je jméno Hanka, které se vyskytuje v písni, jménem muže, a ani ten není v písni obviňován z falše, nýbrž naopak je brán proti výtce v ochranu.

(GE) Many, many years later Blind Methodius had to strike one of his songs out of his repertory – in fact, his hit-number. The sense of this song completely escaped us then: nevertheless from it we nicknamed our playmate Johanna “Hanka Forgery.” Actually, in the song, the name Hanka belonged to a man, and furthermore he was not accused of forgery, but was defended against this very reproach.

V tomto odstavci chybí velká část textu opět u LR (cf. překrývání kategorií, zde: vlastní jména).

9.2.2 Lexikální instrukce (*lexikalische Instruktionen*)

V této kategorii se podle modelu Kathariny Reißové zaměříme na odbornou terminologii, idiomatická vyjádření, homonyma, nepřeložitelné výrazy, vlastní jména, slovní hříčky, přísloví, metafory, obrazné a ustálené obraty a slovní spojení, a v neposlední řadě také slova s podobnou či identickou formou v obou jazycích, avšak s odlišným významem, tzv. *false friends* (REIß 1971: 61-63). Jestliže pro sémantické instrukce je kritériem kritiky překladu plná ekvivalence, pro lexikální instrukce je takovým měřítkem

adekvátnost. Daná překladatelská řešení je však třeba zasadit do širšího kontextu textového typu a mimojazykových determinantů.

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do lexikálních instrukcí zkratka **LexIns**. Následuje pouze několik vybraných příkladů (dále viz tabulka), přičemž daný jev je vždy podtržen.

(a) *faux amis (false friends)*

odstavec 63:

(EEK) Das kommt mir komisch vor.

(LR) To je mi divné.

(JHN) To mi připadá komické.

(GE) . That struck me as funny.

V tomto případě si správně poradila pouze LR, protože ani JHN, ani GE nepřevdli správně význam německého slova „komisch“.

(b) slovní hříčky

EEK si ve svých textech velmi rád hraje s jazykem a používá slovní hříčky (viz výše). Následuje ukázka, která ilustruje, jak obtížný může být překlad byť krátké pasáže, která obsahuje slovní hříčku. Při nesprávném převedení totiž nedochází k žádoucímu účinku na čtenáře.

odstavec 41:

(EEK) „Wenn Gott will, schiesst ein Besen“ – gut, das mochte auch die hohe Obrigkeit glauben, aber einen solchen Willen Gottes vor Gericht zu stellen und abzuurteilen, wagte sie nicht.

(LR) „Dá-li Pán Bůh, střílí i koště“ – třeba že i urozené úřednictvo bylo toho názoru, neodvážilo se však předvolati tuto Boží vůli před soud a odsouditi ji.

(JHN) „Když Pánbůh dopustí, i motyka spustí“ – dobrá, snad si to myslel i slavný úřad, ale postavit takovéto boží dopuštění před soud a odsoudit je, toho se neodvážil.

V následující ukázce si Kisch opět mistrně hraje se slovy. Převod LR je plně funkční, u JHN tato pasáž opět chybí (cf. zásahy do překladu, zmínka o TGM v padesátých letech). Anglický překlad tohoto místa je přinejmenším poněkud svérázný.

odstavec 55:

(EEK) Dennoch hat jener Masaryk all das weiter "masarykiert", was verblendeten Nationalisten heilig war, und er hatte deshalb mehr als bloss Spottlieder zu ueberwinden, ehe er seinem Volk einen eigenen Staat schuf.

(LR) Přesto však onen Masaryk dále "masarykoval" vše, co leckterému zaslepenému nacionalistovi bylo svaté a musel proto překonati daleko více než pouze posměvačské písničky, než vybudoval svému národu vlastní stát.

(GE) Masaryk, however, did not cease massacring many a deceit holy to the dazzled nationalist, and for that reason he had much more than mere taunts to overcome before he was able to provide a state for his people.

(c) vlastní jména

Při hodnocení následující ukázky opět dochází k překrývání jednotlivých kategorií (zde: faktor producenta). Jedním ze základních rysů analyzovaného textu je, že nám jeho autor popisuje pražské česko-německé prostředí z pohledu německy píšícího, ale český jazyk ovládajícího, pražského rodáka. EEK totiž nechává v němčině u jména osoby českou zkratku p. (= pan). V obou českých překladech však došlo k výrazové nivelizaci, protože se nepodařilo adekvátně převést tento jev, který je projevem jednoho ze základních rysů Kischova originálu.

odstavec 40:

(EEK) Und siehe da, es war auch kein Siegel, vielmehr war es ein hoelzernes Raedchen von einem Kinderspielzeug, und hing als Corpus delicti herab von einem acht Seiten langen Protokoll, aufgenommen am 19. Juli 1848 mit dem p. Josef Kreibich, Inhaber eines Modawarengeschaeftes im Haus Cons.-Nr. 936 – I., Prag, Zeltnergasse.

(LR) A vida, vždyť se ani nejednalo o pečeť, nýbrž o dřevěné kolečko, součástku dětské hračky, které bylo připevněno jako corpus delicti k osmistranému protokolu, sepsaným dne 19. července 1848 s panem Josefem Kreibichem, majitelem módního obchodu v domě Cons.čís.936-I., v Praze, v Celetné ulici.

(JHN) A hledíme nebyla to ovšem pečeť, bylo to dřevěné kolečko od dětské hračky, a viselo jako corpus delicti z osmistránkového protokolu, sepsaného 19. července 1848 s p. Josefem Kreibichem, majitelem obchodu s módním zbožím v domě čís. pop. 936-I., Praha, Celetná ulice.

9.2.3 Gramatické instrukce (*grammatische Instruktionen*)

Kritériem pro převod gramatické stránky textu je podle Reißové **správnost**, přičemž rozhodující musí být normy cílového jazyka. Je také důležité vzít v této fázi analýzy v úvahu následující dva faktory:

- (a) faktor stylistický, tj. užití různých gramatických konstrukcí v odlišných stylech,
- (b) faktor idiomatickosti (REIB 1971: 63–66).

Gramatické instrukce cílového jazyka – tj. morfologie a syntax – mají samozřejmě přednost. Překladatel má správně rozpoznat gramatické struktury výchozího jazyka a adekvátně je převést – má rozpoznat sémantické a stylistické aspekty určitých gramatických jevů, jejich jazykovou obvyklost. Reißová varuje před prostým nahrazováním gramatických struktur jazyka výchozího textu stejnými strukturami jazyka cílového textu. Nemělo by tedy docházet k porušování norem cílového jazyka. K tomu například při překladu z němčiny do češtiny dochází v podobě zvýšené koncentrace pasivních struktur, které jsou v němčině běžnější, zatímco v češtině běžné nejsou, a proto by se měla dávat přednost aktivnímu tvaru slovesa.

Změny v syntaktické stránce textu jsou často podmíněny stylistickým aspektem a spadají tedy spíše pod instrukce stylistické. Někdy je totiž obtížné zařadit daný jazykový jev jednoznačně k jediné instrukci.

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do gramatických instrukcí zkratka **GramIns**. Následuje pouze několik vybraných příkladů (dále viz tabulka), přičemž daný jev je vždy podtržen.

(a) kategorie vidu

V překladu LR se opakovaně objevuje chybný vid. Tento problém by mohl souviset s bilingvností LR (viz výše). Za svůj mateřský jazyk považuje němčinu, podle vlastních slov⁸⁸ proto, že němčina byla mateřštinou její matky. V níže uvedených příkladech jsou v oblasti slovesného vidu správná řešení JHN.

odstavec 8:

(EEK) Wenn ich von mir auf andere schliessen darf, so ist es nicht allein die schoene Stimme des blinden Methodius, die ihm Auditorium verschafft, und ebensowenig die Melodie seiner Lieder.

(LR) Mohu-li podle sebe posouditi jiné není to výhradně skvostný hlas slepého Metoděje, který mu získá posluchače, ani nápěv jeho písní.

(JHN) Smím-li usuzovat podle sebe na jiné, není to jen krásný hlas slepého Metoděje, který mu získává posluchačstvo, ani melodie jeho písní.

⁸⁸ Cit. LR v rozhovoru ze dne 27. 4. 2007.

odstavec 36:

(EEK) So schloss mein Vater.

(LR) Tím končil můj otec.

(JHN) A tím otec skončil.

(EEK) Ich dachte nach, warum mein Vater die Geschichte erfunden habe und eklaerte es mir so: er hatte von einem Geheimnis gesprochen, und her nach konnte er, ohne Einbusse seiner vaeterlichen Autoritaet, nicht eingestehen, dass er das Geheimnis selber nicht kenne.

(LR) Přemýšlel jsem o tom, proč asi si můj otec celou věc vymyslel a vysvětlil jsem si to takto: mluvil o tajemství a potom nemohl přiznati, aniž by tím netrpěla jeho otcovská autorita, že tajemství sám nezná.

(JHN) Uvažoval jsem, proč asi otec vynášel tuhle historku, a vysvětlil jsem si to takhle: řekl něco o tajemství, a potom nemohl přiznat, že sám o něm nic neví, nechtěl-li, aby tím utrpěla jeho otcovská autorita.

(b) kategorie času (u sloves)

Následující ukázka ilustruje konkurenci slovesného času minulého a přítomného (v případě anglického překladu se jedná o čas předminulý). Formálně přesnější je překlad LR; užitím přítomného času u JHN se však do textu dostává jistá aktualizace, která na čtenáře může mít kýžený efekt (otázkou však zůstává, jestli nám pro takové zdůvodnění německý originál poskytne oporu).

odstavec 26:

(EEK) Der Edi konnte alles moegliche zusammenbasteln, er war sehr geschickt, nicht so ein Schlemihl wie du. Wir spielten oft miteinander, auch damals im Juni 48, als wir alle sehr aufgeregt waren wegen der Soldaten, die Wien gegen Prag schickte.

(LR) Eda všechno možného sestrojil; byl velice dovedný, žádný takový nešika jako ty. Často jsme si spolu hráli, taky tehdy v osmačtyřicátém červnu, kdy jsme všichni byli velice rozčilení kvůli vojsku, které Vídeň poslala proti Praze.

(JHN) Eda dovedl sestavit všechno možné, byl velmi zručný, ne takový nešika jako jsi ty. Hrávali jsme si spolu často, i tehdy v červnu v osmačtyřicátém roce, kdy jsme byli všichni rozrušení tím, že Vídeň posílá na Prahu vojáky.

(GE) Eddy could rig up almost anything; he was as clever as could be with his fingers, not a *schlemihl* like you. We often played together and June '48 was no exception, although we were all very much excited over the soldiers that Vienna had sent out against Prague.

9.2.4 Stylistické instrukce (*stilistische Instruktionen*)

Reiřová ve svém modelu stylistiku textu pojímá jako samostatnou kategorii⁸⁹, a to přesto, že stylistické faktory jsou obsaženy také v instrukcích gramatických. I zde se tak setkáváme s překrýváním jednotlivých kategorií. Kritériem pro posuzování stylistických instrukcí je **korespondence** mezi stylem originálu a překladu (REIß 1971: 66–68). Je proto zcela zásadní rozlišovat jednotlivé textové typy (v závislosti na tom, zda se klade větší důraz na obsah nebo na formu), používání příznakového či nepříznakového jazyka či sociální stratifikace jazyka, nicméně je důležité i rozpoznat, kdy se jedná o individuální styl autora, o dobovou normu, záměrné nebo nezáměrné porušení stylu nebo kdy třeba došlo ke stylistickému „vylepřování textu“.

Na rovině stylistiky by tedy podle Reiřové měla panovat plná korespondence mezi výchozím a cílovým textem.

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do stylistických instrukcí zkratka **Styllns.** Následuje pouze několik vybraných příkladů (dále viz tabulka), přičemž daný jev je vždy podtržen.

(a) stylistické figury

odstavec 58:

(EEK) Jubelnd sehen wir, dass sie Fluten die ewige Karlsbruecke so zerbrochen haben, wie wir unsere Spielzeuge zu zerbrechen pflegen, bums.

(LR) Jásajíce vidíme, že povodeň rozbořila věčný Karlův most, jako my rozbijeme svoje hračky.

(JHN) S jásotem vidíme, že příboj rozbil starobylý Karlův most tak, jako my rozbíjíme své hračky, bác.

(GE) With cries of joy we beheld the eternal Charles Bridge broken by the floods in just the way we broke our toys, crash-bang!

(b) stylistické neobratnosti

Na mnoha místech se v obou překladech setkáváme se stylistickými neobratnostmi, kdy například dochází ke kopírování německé větné stavby, což se pak mj. projevuje právě na rovině stylistické. V následující ukázce se jedná především o překlad LR:

⁸⁹ například na rozdíl od teoretických poznatků Christiane Nordové

odstavec 38:

(EEK) Ich ueberflog die ersten Aktenstucke: Protokolle ueber Haus- und Wohnungsdurchsuchungen nach einer allfaellig in Betracht kommenden Schusswaffe, vorgenommen in den dem k.u.k. General-Commando gegenueberliegenden Objekten; Einvernahme von zwei auf dem Wege von Clementinum zu den Barrikaden festgenommenen Courieren Michael Bakunins, der den Aufstand geleitet hatte; Kreuzverhoer mit dem Techniker Maur und anderen verdaechtigen Civilpersonen; etz., etz.

(LR) Přeletěl jsem první akta: Protokoly o damácích [sic!] prohlídkách za účelem zjištění případně v úvahu přicházející střelné zbraně, provedených v objektech nacházejících se naproti c.k.generálnímu velitelství; výslech dvou na cestě z Klementina k barikádám zatčených kurýrů Michala Bakunina, který vzpouru vedl; křížový výslech a technikem Maurem a jinými podezřelými civilními osobami atd., atd.

(JHN) Rychle jsem přelétl první stránky spisů: protokoly o domovních a bytových prohlídkách, pátrajících po případně, v úvahu přicházející střelné zbraně, vykonaných³ v domech a bytech ležících proti c. a k. hlavnímu velitelství; výslech dvou kurýrů Michaila Bakunina, který vedl povstání, zatčených na cestě od Klementina k barikádám; křížový výslech technika Mauera a jiných podezřelých civilních osob: atd. atd.

9.3 Kategorie pragmatická (vnějazykové determinanty - *aussersprachliche Determinanten*)

Podle Reißové nesmí mimojazykové determinanty překladatel ani kritik v žádném případě opomenout, neboť právě ty zásadním způsobem spoluurčují jazykovou podobu výchozího i cílového textu. Pro kritiku překladu je tedy hlavní určit situační kontext nejen výchozího, ale i cílového textu. Reißová pro určení situačního kontextu vychází ze sedmi faktorů: užší situační zřetel, věcný faktor, faktor času, faktor místa, faktor příjemce, závislost na mluvčím a afektivní implikace. Díky znalosti a analýze těchto mimojazykových determinantů může překladatel volit adekvátní jazykové prostředky v cílovém jazyce a z okruhu potenciálních řešení vybrat řešení optimální. Stejně tak kritik překladu pak může díky takto definovanému situačnímu kontextu text v cílovém jazyce zhodnotit.

9.3.1 Užší situační kontext (*engerer Situationsbezug*)

Užší situační kontext je kategorie, která se netýká situačního kontextu celého díla, nýbrž užšího kontextu jednotlivých pasáží. Do této kategorie patří nejrůznější aposiopese, elipsy, aluze, nedokončená vyjádření či narážky. Z povahy této determinanty vyplývá, že se bude nejvýrazněji projevovat v textových typech a žánrech uměleckých – tedy (v) takových textech, které čtenáře nutí k představivosti (pro zkoumaný text je tudíž vysoce relevantní).

Určení užšího situačního kontextu je pro překladatele i kritika překladu důležité především proto, aby mohl správně interpretovat sémantické instrukce, které jsou ve výchozím textu obsaženy implicitně, neboť původní adresát textu náleží do stejného jazykového společenství jako autor a je proto schopen si z dané situace implicitně obsažené informace doplnit sám.

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do kategorie užšího situačního kontextu zkratka **USitKon**. Následuje pouze jeden ilustrativní příklad (dále viz tabulka), přičemž daný jev je vždy podtržen.

odstavec 37

(EEK) Bei einem Besuch in diesem Archiv erinnerte ich mich des Falles, der mich in der Erzählung meines Vaters einmal so bewegt hatte, und ich liess mir das Dossier “Tod der Fuerstin Eleonora von Windischgraetz“ holen, ein dickbaeuchiges Konvolut.

(LR) Při jedné návštěvě tohoto archivu vzpomněl jsem si vypravování svého otce, které mne kdysi tak rozrušilo, a žádal jsem svazek “Tod der Fuerstin Eleonore/a von Windischgraetz“, tlustý a břichatý konvolut.

(JHN) Při jedné návštěvě v archivu jsem si vzpomněl na tento případ, který mnou kdysi tak pohnul při otcově vyprávění, a dal jsem si přinést svazek spisů „Smrt kněžny Eleonory Windischgrätzové“, tlustý bachratý svazek.

LR ponechává – na rozdíl od JHN – v českém překladu název svazku v němčině. Lze sice předpokládat, že podobné svazky byly opravdu psány německy, nicméně se jako vhodnější jeví řešení JHN. Také v této ukázce dochází k překrývání kategorií (zde: lexikální instrukce).

9.3.2 Znalost tématu (*Sachbezug*)

Reiřová uvádí, že jak překladatel, tak kritik by se měli v dané oblasti orientovat. Věcné znalosti mají překladateli umožnit, aby vytvořil cílový text adekvátní, zejména po lexikální stránce. Podle Reiřové se taková faktická znalost tématu netýká jen volby správné terminologie, znalosti specifické frazeologie či daného textového druhu, ale právě obeznámenosti s problematikou. Překladatel by měl být schopen zachovat při překladu objektivitu a potlačit vlastní kreativní a didaktické sklony (cf. spolupráce JHN s EEK).

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do kategorie znalosti tématu zkratka **ZnalTem**. Následuje pouze několik vybraných příkladů (dále viz tabulka), přičemž daný jev je vždy podtržen.

odstavec 26

(EEK) Aber da ich nicht zu draengen aufhoerte, erzaehte er: "Damals war ich ein kleiner Junge, nur vier Jahre aelter als du heute bist. Mein Mitchueller Kreibich Eduard wohnte in der Zeltnergasse; sein Vater hatte dort ein Modewarengeschaeft, dem Militaer-Kommando gegenueber.

(LR) Když jsem ho však nenechal na pokoji, povídal: Tehdy jsem byl mladým klukem, jen o čtyři roky starší nežli ty dnes. Můj spolužák, Edvard Kreibichů, bydlel v Celetné ulici, naproti generálnímu velitelství; jeho otec tam měl módní obchod.

(JHN) Ale poněvadž jsem neustále naléhal, vyprávěl mi: „Byl jsem tehdy malý chlapec, jen o čtyři roky starší nežli jsi dnes ty. Můj spolužák Eduard Kreibich bydlil na rohu Celetné ulice a Ovocného trhu.

odstavec 49

(EEK) Zum Preise eines heimischen Raeubers laesst der blinde Methodius ein aufregendes Lied ertoenen. In den dramatischen Steigerungen aehnelt es den Puppenspielen auf dem Weihnachtsmarkt, aber es ist noch schoener, weil es gereimt ist und gesungen wird, das Messer am Schleifstein knirscht und goldene Sternchen prasseln.

(LR) Na chválu slavného loupežníka má slepý Metoděj rozčilující píseň na pořadu. V dramatickém svém stoupání podobá se loutkovým hrám na vánočním trhu, je však ještě hezčí, neboť se rýmuje a je zpívána; nůž na brusu skřípá a zlaté hvězdičky z něj praskají.

(JHN) K slávě domácího loupežníka zpívá slepý Metoděj vzrušující píseň. Dramatickým stupňováním se podobá loutkovým hrám na vánočním trhu na Staroměstském rynku, ale je ještě krásnější, neboť je ve verších a s nápěvem – nůž přiložený k brousku do toho skřípe, až s praskotem srší zlaté jiskry.

9.3.3 Faktor času (*Zeitbezug*)

Věnovat pozornost časovému zřeteli je obzvláště namístě u textů, jež jsou výrazně zakotveny v určitém období, což se projevuje na všech rovinách – od volby slov po použité stylistické figury. Ontologický čas, tedy faktický čas vzniku textu je obzvláště důležitý u textů, kladoucích důraz na formu a na účinek na adresáta. Překlad je navíc podmíněn i dobovou překladatelskou normou. Zde vstupuje do hry fenomén zastarávání překladu, dále různé překlady téhož výchozího textu a významová zátěž určitých slov v dané době a v dané zemi.

Faktor času v překladu lze podle Reißové formulovat jako sepětí textu:

- (a) s dobou vzniku originálu
- (b) s dobou děje textu
- (c) s dobou vzniku překladu.

Jak již bylo uvedeno výše, výchozí text (*Marktplatz der Sensationen*) byl poprvé vydán v roce 1942. První cílový text (*Pout' pražských sensací*) spatřil světlo světa ve stejném roce, tj. 1942, a druhý cílový text byl vydán o deset let později, tj. v roce 1952.

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do kategorie faktoru času zkratka **FakČas**. Následuje pouze několik vybraných příkladů (dále viz tabulka), přičemž daný jev je vždy podtržen.

Faktor času se v analyzovaných překladech projevuje na různých rovinách. Jako první uvádíme rovinu gramatickou. V překladu LR se vyskytuje dnes již zastaralá koncovka neurčitého tvaru slovesa – *ti*.

odstavec 3:

(EEK) Mag es auch klingen wie eine Geschichte aus der Zeit der Romantiker, so muss doch damit begonnen werden, dass der blinde Methodius in unserer Hof eine Art von Balladen singt.

(LR) Třeba že to zní jako povídka z dávných dob romantiků, musím však začít s tím, že slepý Metoděj zpívá v našem dvoře jakési balady.

(JHN) Ať to zní třeba jako povídka z dávno zmizelých dob romantiků, musím přece jen začít tím, že slepý Metoděj zpívá na našem dvoře jakési balady.

Připomeneme-li si však redakční poznámku listu *Nová doba*, která je psaná česky a ve stejném roce, kdy vznikal překlad LR, zjistíme, že užívání této koncovky bylo pravděpodobně běžné. Z tohoto pohledu se tedy jedná o zcela funkční převod; z naší perspektivy však v této souvislosti uvažujeme o zastarávání překladu:

„ [...] Začínáme dnes uveřejnovati nejnovější dílo Egona Ervina Kische, román ‚*Pout' pražských sensací*‘. “

S dobou vzniku originálu a s dobou vzniku překladu souvisí následující ukázka. Detailně se této pasáži ve svém příspěvku věnuje také Poláček, i když z poněkud odlišných důvodů (POLÁČEK 1980: 429-433).

odstavec 42:

(EEK) Seinen Soehnen goennte das Schicksal keine so stete Lagerstatt. Einer fiel 1914 jung im Weltkrieg, einer, der fuer den Anschluss Oesterreichs und fuer ein Grossdeutschland schwaermte, mag sich darum im Bannbezirk Hitlers nicht gluecklicher fuehlen, einer ist durch die Invasion der Tschechoslowakei grausam von Frau und Kindern getrennt, einer wirkt als Arzt der chinesischen Armee in Bombardements, Wolkenbruechen und Erdbeben, und einer wurde auf langen Umwegen nach Mexico verschlagen, wo er diese Memoiren aus anderen Zeiten und Breiten schreibt.

(LR) Jeho synům osud nedopřál tak trvalé lůžko. Jeden padl mlád ve světové válce; jiný žije Bůh ví jak v oblasti Hitlerovské moci. Jiného zase odloučilo obsazení Československa krutě od ženy a dětí. Jeden, který bojoval po boku republikánského Španělska, se nyní vystavuje jako lékař čínské armády náletům, průtržím mračen a zemětřesením a jeden se na dlouhých, nevšedních cestách dostal koncem konců do Mexika, kde píše tyto vzpomínky z jiných dob a jiných zeměpisných šíří.

(JHN) Jeho synům nedopřál osud tak stálého lože. Jeden, Wolfgang, padl mlád v první světové válce, Pavel a Arnold žili po okupaci Československa Hitlerem ve starém rodném domě, nežli je jednoho po druhém odvěkli do táborů a hrozné smrti, nejmladší Bedřich odjel již v roce 1937 pomáhat jako lékař španělské republikánské armádě a působil potom v Číně, a jeden po mnohých a dalekých cestách je vržen do Mexika, kde píše tyto paměti z jiných časů a krajů.

(GE) His five sons, however, were not to be let off so easily. One died in his twenties in the First World War; another, fanatical on the subject of Anschluss with Germany, may not, for all that, be feeling so good now in the realm of Hitler's sway; still another was cruelly separated from wife and children when Czechoslovakia was occupied; a fourth practices medicine in the Chinese army, working through bombardment, cloudburst, and earthquake. And still another, cast hither and thither, has at last come to rest in Mexico where he writes there memoirs of far away and long ago.

Poláček připomíná, že zmiňovaní dva bratři odvěčení do koncentračních táborů byli Pavel Kisch (zahynul v koncentračním táboře Terezín v roce 1944) a Arnold Kisch (zemřel v koncentračním táboře Lodž v roce 1942). Poláček rozkrývá osudy Kischových bratrů a také zjišťuje, kdy se EEK mohl dozvědět o jejich smrti. V poválečných německých vydáních *Marktplatz der Sensationen* zůstává tato pasáž zachována, přestože Kischova manželka Gisela, pozdější spoluvydavatelka Sebraných spisů v berlínském nakladatelství Aufbau-Verlag, byla podle Poláčka bezpochyby informována o změně, kterou tato pasáž

prodělala v českých překladech. V 1. vydání *Tržiště sensací* z roku 1952 se uvádí následující:

„Z německého originálu *Marktplatz der Sensationen*, který vyšel roku 1942 v Mexiku v nakladatelství *Das Freie Buch*, byl pro české vydání autorem doplněn.“

Podle Poláčka je tedy zřejmé, že Kisch toto místo pro český překlad doplnil o skutečnosti, které se dozvěděl až po skončení války. Otázkou nicméně zůstává, proč podobnou úpravu neprovedl i pro poválečná vydání německá⁹⁰. Nicméně německá verze, která by byla upravena na způsob českého vydání (1952) by pravděpodobně vyvolávala jisté pochybnosti:

„Říká se v ní totiž v podstatě toto: zatímco já zde v Mexiku píšu své paměti, byli dva z mých bratrů odvezeni do koncentračních táborů, v nichž (v letech 1942 a 1944) zahynuli. [...] Do původního německého znění by se tak dostaly informace, které patřily v krajním případě do poznámky či komentáře, a zdeformovaly jeho vnitřní logiku.“

(POLÁČEK 1980: 433)

9.3.4 Faktor místa (*Ortsbezug*)

Zřetel místa je determinantou, která v sobě zahrnuje všechny aspekty výchozí kultury, tedy kultury v širším slova smyslu, a proto má na proces překladu velký vliv. Reiřová ve své monografii *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik* konstatuje, že faktor místa bývá často jednou z vnějazykových determinant, které se projevují nejsilněji. V případě, že v cílovém jazyce neexistuje výraz pro entitu specifickou pro výchozí kulturu, navrhuje Reiřová čtyři možná řešení (při volbě postupu je však třeba přihlédnout k typu a druhu textu):

- (a) výpůjčka
- (b) kalkování
- (c) ponechání cizího výrazu a užití vysvětlující poznámky pod čarou
- (d) vysvětlující překlad.

Faktorem místa se rozumí především realie a specifčnosti, které jsou svázány se zemí vzniku textu a s lidmi, hovořícími výchozím jazykem. Jedná se nejen o skutečné místo vzniku textu, ale i o místo, kde se text odehrává, o situaci reálnou i o situaci v rámci literární fikce. Adekvátní překlad do cílového jazyka, jehož jazykové společenství nemá o

⁹⁰ Např. ve vydání pro vídeňské nakladatelství Globus, které ještě sám připravoval, ponechal původní znění.

prvcích spjatých s místním zřetelem žádnou představu, je podle Reißové obzvláště obtížné. Jedná se především o rozdílné asociace, neshodnost představ či hodnot pocitů.

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do kategorie faktoru místa zkratka **FakMíst**. Následuje pouze několik vybraných příkladů (dále viz tabulka), přičemž daný jev je vždy podtržen.

Jak již bylo uvedeno výše, v Kischových reportážích se často vyskytují reálie, které jsou německým a českým čtenářům společné. V této souvislosti píše Gebauerová, že nebyl důvod se domnívat, že by se v překladu mohly objevit nedostatky tohoto typu. Přesto se v obou překladech několik faktografických pochybení vyskytlo. JHN uvádí nepřesný název města Hradec Králové („bitva u Králové Hradce“), podobně jako LR („bitva u Královo Hradce“). JHN nicméně správně uvádí zbývající místní názvy.

V této pasáži u překladu LR opět dochází k překrývání kategorií (zde: sémantické intrukce, vynechávka). LR také v českém překladu ponechává název Stendhalova románu ve francouzštině, zatímco JHN uvádí název český, který však neodpovídá současné konvenci (*Kartouza parmská*)⁹¹.

Stojí za povšimnutí, že v anglickém překladu se vyskytují německé přehlásky, zatímco v Kischově mexickém vydání nikoliv.

odstavec 45

(EEK) Aber der blinde Methodius haelt noch bei Vaterszeit. Durch seine Lieder erlebe ich die Schlacht von Koeniggraetz, ohne es zu wissen, aehnlich dem Helden der Stendhal'schen "Karthause von Parma", der nicht ahnt, dass er an einer Schlacht teilnimmt und den nahen Ort namens Waterloo nicht kennt. Jahrelang hoere ich den blinden Methodius vom Blutvergiessen in Sadowa singen, von aufeinander lossprengenden Reitern bei Stezery und von zah- und namenlosen Holzkreuzen bei Horenoves, aber all das sind mir nur boehmischer Doerfer. Denn die deutsche Klio hat die Spitze ihres Zirkels ins Staedtchen Koeniggraetz gespiesst und einen Kreis gezogen, in dem die Schauplaetze Horenoves und Sadowa und Stezery verschwanden. Dagegen hat die franzoesische Klio das Dorf Sadowa zum namengebenden Mittelpunkt genommen, und solcherart Koenniggraetz im Kreis dunkel versinken lassen.

(LR) Slepý Metoděj je však stále ještě u dob mého otce. Jeho písněmi prožívám bitvu u Královo Hradce, aniž bych o tom věděl. Daří se mi stejně jako hrdinovi Stendhalova románu "La Chartreuse de Parme", který nemá tušení, že se účastní bitvy a jemuž jméno blízké vesnice Waterloo nic neznamena. Po dlouhá léta poslouchám slepému Metoději, který zpívá o krveprolití u Sadovy, o proti sobě se honícím rytířům u Stezerech, o nesčetných a bezejmenných dřevěných křížích u Hořenovesu a netuším, že to vše má krvavý, společný název: Bitva u Královo Hradce.

⁹¹ Cf. čas v překladu, zastarávání.

(JHN) Slepý Metoděj je však stále ještě u otcovy doby. V jeho písničkách prožívám, aniž to tuším, bitvu u Králové Hradce, tak jako hrdina Stendhalova „Parmského kláštera“, který netuší, že je účastníkem bitvy a nezná blízké místo Waterloo. Po léta slyším zpívat slepého Metoděje o krveprolití u Sadové, o prudkých jezdeckých srážkách u Stěžer, o nesčetných bezejmenných dřevěných křížích u Hořenovse, ale to všechno jsou pro mne jen české vesnice. Neboť německá Klio zabodla hrot svého kružítko do městečka Králové Hradec a obkreslila kruh, v němž zmizela válečná jeviště Hořenoves a Sadová a Stěžery. Francouzská Klio zas naopak si vybrala za jmenný střed vesnici Sadovou a tak dala zapadnout Králové Hradci.

(GE) Blind Methodius, however, confined himself to Father's time. Through his songs I experienced the battle of Königgrätz, without knowing it. I was like the hero of Stendhal's *Charterhouse of Parma*, who did not suspect that he had taken part in a battle and never learnt the name of the neighbouring village of Waterloo. That was I: for years I heard Blind Methodius sing of bloodshed at Sadowa, of cavalry charges and clashes at Stezery, and of innumerable nameless wooden crosses at Horenoves – and to me these were nothing but a lot of Bohemian villages. For the German Clio had stabbed the point of her compass into the little town of Königgrätz and drawn a circle within which the scenes of Sadowa, Horenoves and Stezery disappeared. On the other hand the French Clio took the village of Sadowa as the central point, called the whole theater of war by that name, and thus allowed Königgrätz to disappear in the penumbra.

Následující ukázka je opět příkladem nesprávného převodu českých reálií u JHN:

odstavec 52

(EEK) Es handelt sich um den Museumsbeamten Wenzel Hanka, der 1817 in einem Turm der Koeniginhoefer Kirche eine fruehmittelalterliche Handschrift entdeckt hatte.

(JHN) Běží tu o úředníka musea Václava Hanku, který v roce 1817 objevil ve věži kostela v Králové Dvoře rukopis z počátku středověku.

(EEK) Der Redakteur des „Tagesbote“, David Kuh, wurde wegen Verleumdung verurteilt, nicht gemildert aber wurde der Kampf zwischen Deutschen und Tschechen, der durch die Verdaechtigung der Koeniginhofer Handschrift entbrannt war.

(JHN) Redaktor těchto novin, David Kuh, byl odsouzen pro utrhačství, to však neoslabilo boj mezi Němci a Čechy, který vzplál pro podezření o Královédvorském rukopisu.

9.3.5 Faktor příjemce (*Empfängerbezug*)

Před analýzou faktoru příjemce podle modelu kritiky Reißové je zapotřebí uvědomit si následující. Dříve, než bude možné analyzovat specifické problémy spojené s faktorem příjemce, je nutné tento pojem definovat. Příjemce je vždy čtenář nebo posluchač textu v jazyce originálu. Recipienty výchozího textu je nutné odlišovat od „zvláštních příjemců“, které může mít na paměti překladatel nebo jeho klient [...] Za determinanty zde považujeme pouze to, co autor výchozího textu zamýšlel sdělit svým čtenářům, když utvářel původní text ve výchozím jazyce, a nic víc (REIß 1971: 81). Pro Reißovou je tedy příjemcem vždy adresát výchozího textu, proto je zde na místě věnovat pozornost situačnímu a kulturnímu

kontextu recipienta. Tento faktor se projevuje v idiomatických vyjádřeních, citátech, příslovích, metaforách atd. Překladatel by tedy měl s textem nakládat tak, aby jej mohl cílový příjemce začlenit do vlastního kulturního kontextu a na tomto základě mu i porozumět. Kritik posuzuje překladatelská rozhodnutí s ohledem na funkci textu ve výchozí kultuře a jeho komunikativnost.

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do kategorie faktoru příjemce zkratka **FakPříj.** Jako příklad můžeme opět uvést pasáž z předcházející kapitoly, konkrétně se jedná o odstavec 45 (překrývání kategorií, více viz výše).

9.3.6 Faktor producenta (*Sprecherabhängigkeit*)

Jak uvádí Reiřová, determinanta producenta textu hraje obvykle největší roli u textů expresivních. Jedná se o faktory ovlivňující jazykové prostředky, které autor při vytváření textu používá. Faktor závislosti na autorovi textu se opět projevuje na lexikální, gramatické i stylistické rovině. Překladatel by si měl být vědom nejen zázemí vysilatele textu – jeho vzdělání, sociálního postavení, původu atd., jeho idiolektu, ale i jazyka a zázemí jeho fiktivních postav, které jsou často svou mluvou charakterizovány. Dodržování těchto specifik se však opět odvíjí od typu textu.

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do kategorie faktoru producenta zkratka **FakProd.** I zde uvádíme pouze jeden ilustrativní příklad (dále viz tabulka).

Jak jsme již uvedli, hra se slovy je pro text EEK přímo typická. Pro překlad však představuje jisté problémy, nicméně níže uvedené řešení JHN je – na rozdíl od LR – velmi zdařilé:

odstavec 37:

(EEK) Dieses Archiv hoerte erst auf geheim zu sein, als 1918 die k.k.Statthalterei stattzuhalten aufhoerte, weil die oesterreichische Monarchie zu sein aufgehoert hatte.

(LR) Tento archiv přestal teprve býti tajným když v roce 1918 c.k.místodržitelství přestalo míti své místo, jelikož rakouská monarchie přestala existovati.

(JHN) Archiv přestal být tajným teprve v roce 1918, když c.k. místodržitelství přestalo místodržitelovat, protože rakouská monarchie přestala existovat.

(GE) These archives remained secret until in 1918 the Royal and Imperial Vice-Regency ceased to vice-regent, because the Austrian monarchy had ceased to be.

9.3.7 Afektivní implikace (*affektive Implikationen*)

Afektivní implikace je determinanta, která se týká celkového emočního ladění textu. Opět se projevuje na různých rovinách (převážně na lexikální a stylistické, ale i na rovině gramatické). Patří sem například humor, ironie, sarkasmus, opovržení, důraz, excitace, nadávky apod. I tato determinanta je podle Reißové nejvíce spojena s texty expresivními a bude tudíž ve analyzovaných překladech hrát důležitou roli (cf. povaha autobiograficky laděných textů). Kritik překladu tedy zkoumá, zda překladatel rozpoznal výše uvedené jevy. Jako překladatelský problém se podle Reißové jeví adekvátní, vhodný překlad zdrobnělin a nadávek.

V tabulce slouží pro označené jevy spadající do kategorie afektivní implikace zkratka **AfekImpl**. Následuje pouze několik vybraných příkladů (dále viz tabulka), přičemž daný jev je vždy podtržen.

Následující ukázka ilustruje rozdílný přístup překladatelek k poněkud vulgárnějším výrazům výchozího jazyka. LR při prvním výskytu volí přesnější český výraz „zadnice“, ale při druhém výskytu od něj upouští a nahrazuje jej expresivnějším výrazovým prostředkem, který však v překladu pouze naznačí počátečním písmenem, čímž se ale naruší slovní hříčka, která se vyskytuje v originále. LR navíc přidává do textu hodnotící výraz „smělé“ (slovo). U JHN slovní hříčka v překladu funguje, ale její převod německého „hinteren“ jako „prdele“ je diskutabilní (cf. anglický překlad).

odstavec 18

(EEK) Wir Kinder glauben, es seien Murmeln, die Windischgraetz, dieses Kalb, uns in den Hintern wirft, und schubsen verwegen. Nach jeder Silbe des Wortes „Hin-te-ren“ macht der blinde Methodius eine Kunstpause, in welche die Zuhoererinnen hineinkreischen und die Funken zwischen Schleifstein und Klinge aufprasseln wie die Raketen am St. Nepomuks-Tag.

(LR) My děti se domníváme, že to jsou kuličky, které nám Windischgraetz, to tele, háží do zadnice a šupáme si směle. Za každou slabikou smělého slova „p....“ vsune slepý Metoděj uměleckou přestávku, do které výskají posluchačky a srčejí jiskry mezi brusem a čepelem jako rachomejtle v den Svatého Nepomuka.

(JHN) My děti si myslíme, že to jsou naše barevné kuličky, které nám Windischgrätz, to tele, háží do prdele a šoupáme směle. Za každou slabikou „pr-de-le“ udělá slepý Metoděj uměleckou přestávku, za níž posluchačky vyjeknou a jiskry mezi brusem a čepelí vyprsknou jako rachejtle na svatého Jana.

(GE) We children pretended that it was marbles that Windischgrätz, that calf, was casting at our back, and we shoved on boldly. Between the syllables of the word he-hinds Blind Methodius always paused most artistically, and one heard the shrieks of the listening women and the sparks that crackled out of the grindstone like rockets on the day holy to Saint Nepomuk.

9.4 Tabulka

	Originál EEK ⁹¹	Překlad LR ⁹²	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
	Marktplatz der Sensationen (1942)	Pout' pražských sensací (1942)	Tržiště sensací (1952)	Sensation Fair (1941)	
1	Von den Balladen des blinden Methodi	I. kapitola	O baladách slepého Metoděje		názvy kapitol se shodují pouze u EEK a JHN
2		"Šupneme si směle Windischgraetz je tele.."			lidový popěvek se objevuje pouze u LR (viz výše)
3	Mag es auch klingen wie eine Geschichte aus der Zeit der Romantiker, so <u>muss</u> ² doch damit <u>begonnen werden</u> , dass der blinde Methodius in unserer Hof eine Art von Balladen singt.	Třeba že to zní jako povídka z <u>dávných</u> ¹ dob romantiků, <u>musíme</u> ² však začít s tím, že slepý Metoděj zpívá v našem dvoře jakési balady.	Ať to zní třeba jako povídka z <u>dávno</u> ¹ zmizelých dob romantiků, <u>musím</u> ² přece jen začít tím, že slepý Metoděj zpívá na našem dvoře jakési balady.	Though it may sound like the beginning of a tale out of the romantic era, we must nevertheless start with Blind Methodius singing a kind of minstrel's lay in our court.	¹ SemIns ² GramIns
4	<u>Der Flur</u> ¹ , der in diesen Hof muendet, ist breit und gewoelbt und dennoch voller Dunkelheit, Eisentueren rechts und links verschliessen vier nie betretene <u>Verliesse</u> ² . Am Kellereingang <u>baumelt</u> ³ ein Eisenring mit dem Rest einer geheimnisvollen Kette, und im Keller selbst <u>wissen wir</u> ⁴ einen Rittersaal mit <u>Nebenraeumen</u> ⁵ , aus denen einstmals <u>zwei</u> ⁶ <u>Gaenge zum Rathaus fuehrten und zur Theinkirche</u> ⁹ . Wenn wir erwachsen sind, werden wir diese laengst verschuetteten Gaenge wieder freilegen, sie <u>bewaffnet</u> ¹⁰ durchschleichen und etwas <u>Grosses</u> ¹¹ vollfuehren, <u>das ist sicher</u> ¹² .	<u>Průjezd</u> ¹ , který ústí do tohoto dvora, je široký a klenutý a přece jen plný tmy. Vpravo a vlevo uzavírají železné dveře čtyři <u>komory</u> ² , do nichž ještě nikdo nevkročil. U vchodu do sklepa se kolibá ³ železný kruh se zbytkem tajuplného řetěze a <u>máme vědomost</u> ⁴ o rytířském sále s <u>vedlejšími místnostmi</u> ⁵ v samém sklepě, odkud kdysi vedly <u>přímé</u> ⁷ chodby <u>do radnice a do Sv. Týnského kostela</u> ⁹ . Až budeme dospěli, uvolníme tyto dávno zasypané chodby, propížíme se jimi a provedeme cosi <u>neslýchaného</u> ¹¹ , <u>to se rozumí samo sebou</u> ¹² .	<u>Chodba</u> ¹ , která vede do tohoto dvora, je široká a klenutá, ale i plná temnot, železné dveře vpravo i vlevo uzavírají čtyři <u>sklepení</u> ² , do nichž nevkročila dosud živá duše. U vchodu do sklepa <u>visí</u> ³ železný kruh se zbytkem tajemného řetězu, a dole ve sklepě je, <u>jak dobře víme</u> ⁴ , rytířský sál s <u>postranními místnostmi</u> ⁵ , odkud vedly kdysi <u>dvě</u> ⁶ <u>podzemní</u> ⁸ <u>chodby k radnici a k Týnskému chrámu</u> ⁹ . Až dorosteme, odkryjeme znovu tyhle dávno zasypané chodby, propížíme se jimi <u>ozbrojeni</u> ¹⁰ a vykonáme něco <u>velkého</u> ¹¹ , <u>to je jisté</u> ¹² .	The corridor leading to out to the yard was broad and vaulted, but with its iron portals to either side shutting off four chambers that no one ever set foot into, it seemed full of darkness. At the cellar entrance dangled an iron ring with the remains of a mysterious chain, and in the cellar itself we knew of a manorial hall along with other adjoining rooms from which <u>subterranean</u> ⁸ passages led to the Town Hall and to the Thein Church. These passages had long since caved in, but we promised ourselves that when we grew up we would clear them, slip through them, and do something big. Something really important–of that much we were sure.	¹ LexIns (rodný dům EEK, viz výše) LR dělí souvětí ² LexIns ³ SemIns ⁴ StylIns (JHN vhodnější) ⁵ StylIns (?přilehlé?) ⁶ SemIns (EEK a JHN: dvě chodby ⁸ SemIns (JHN a GE přidáno: podzemní) ⁷ SemIns (LR přidáno: přímé) ⁹ FakMíst ¹⁰ SemIns (LR a GE chybí: bewaffnet) ¹¹ SemIns (JHN přesnější) ¹² StylIns (JHN vhodnější)

⁹¹ Ortografická podoba přepsaného textu zůstává zachována podle původního mexického vydání, uvádíme také původní Kischovo členění textu do odstavců.

⁹² Při přepisu je zcela respektován původní strojopis, včetně chybějící diakritiky, interpunkce i gramatických chyb apod. Rukopisné poznámky jsou však v přepisu zahrnuty.

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
5	Unser Hof ist in der Hoehe des ersten Stockwerks von einem Spalier <u>edler</u> ¹ Saeulen aus dem sechszehnten Jahrhundert umgeben. Ueber die Balustrade gelehnt, lauschen Frauen und <u>Jungfrauen</u> ³ dem Sang des blinden Methodius und zwischen den Saeulen haengen <u>Lambrequins</u> ⁴ .	Třeba že to vypadá jako zrovna zde <u>umístěná divadelní dekorace</u> , je to <u>však holá skutečnost</u> ² , že vede pásmo <u>vznešených</u> ¹ sloupů pocházejících z šestnáctého století kolem našeho dvora ve výši prvního patra. Ženy a <u>panensky se rdící dívky</u> ³ opírají se o zábradlí, naslouchají zpěvu slepého Metoděje a mezi sloupy visí <u>koberce</u> ⁴ .	Ve výši prvního poschodí jde půlkruhem nade dvorem řada <u>krásných</u> ¹ sloupů ze šestnáctého století. Vykloněny přes zábradlí naslouchají ženy a <u>panny</u> ³ zpěvu slepého Metoděje, a mezi sloupy visí <u>lambrekýny</u> ⁴ .	Yes, this is going to seem like <u>stage-tinsel thought up for the occassion</u> , but it is <u>unvarnished truth</u> ² . At the height of the second story our court was surrounded by a row of fine columns chiseled in the sixteenth century. Between the columns, overhanging a balustrade, were gay tapestries above which matrons and maidens leaned over to give ear to the song of Blind Methodius.	¹ LexIns (LR přesnější) ² SemIns (LR a GE asi překládali z podobného originálu, cf. EEK a JHN), GramIns (LR: nevhodný slovosled) ³ LexIns ⁴ SemIns
6	Aber diese <u>Teppiche</u> ¹ sind keineswegs zum Schmuck der Fassade ausgelegt, sondern zwecks Entstaubung eben aus den Wohnungen gebracht worden, und die lauschenden Frauen sollten rechtens die Teppiche klopfen, die Bettpolster und Bettdecken lueften oder Waesche zum Trocknen aufhaengen <u>statt zu lauschen</u> ² .	Tyto <u>koberce</u> ¹ se tu <u>nenacházejí nikoliv</u> ³ na ozdobu fasady, nýbrž byly vyneseny z bytu, aby se tu vyprášily a naslouchající ženy by je vlastně měly klepatí či větrati polštáře a pokrývky či věšeti prádlo, <u>místo aby naslouchaly</u> ² .	<u>Závěsy</u> ¹ tu však nejsou vyloženy k ozdobě fasády, nýbrž byly právě vyneseny z bytů na oprášení, a ženy, <u>místo aby naslouchaly slepému Metodějovi</u> ² , měly by raději klepat koberce, větrat peřiny a polštáře či věšet prádlo.	<i>Blind Methodius sings</i> Don't misunderstand. These tapestries were not placed there as an ornament to the façade. They were as a matter of fact rugs dragged out of the various apartments in order to be dusted, and the women should really have been tending to their business—beating the carpets, airing pillows and quilts, or hanging clothes out to dry. Instead they listened.	GE: nadpisy podobně jako u EEK ¹ SemIns ² GramIns (LR chybí valence: naslouchaly), StylIns (LR kopíruje stavbu německé věty) ³ GramInst (větný zápor)

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
7	<p><i>Nur Begebenheiten</i>⁹³</p> <p>Allerdings singt der blinde Methodius <u>wunderschoen</u>¹, sein Tremolo flattert das <u>Flurgewoelbe</u>² entlang, dringt sicherlich, der Eisentueren spottend, in die nie betretenen Verliesse, in den <u>unterirdischen</u>⁷ Rittersaal hinab und in die verschuetteten Gaenge der boehmischen Vergangenheit und <u>unserer Zukunft</u>⁴. Gleichzeitig erreicht sein Singen die hoeheren Regionen, denn wie aus den Arkaden des ersten <u>Stockwerks</u>⁵ lehnen sich auch aus den Fenstern des zweiten und dritten die <u>Hausfrauen</u>⁶ und Dienstmaedchen.</p>	<p>Slepý Metoděj ovšem zpívá <u>překrásně</u>¹, jeho trem[...]⁹⁴ nadnáší <u>průjezdem</u>², vniká zajisté <u>nedbaje</u>³ železných dveří do komor, do nichž ještě nikdy nikdo nevstročil, do <u>podzemního</u>⁷ rytířského sálu a do zasypaných chodeb české minulosti a <u>naší budoucnosti</u>⁴. Současné dotýká se jeho zpěv i vyšších oblastí, neboť stejně jako z arkad prvního <u>patra</u>⁵ naklání se též z druhého a třetího patra <u>hospodyňky</u>⁶ a služby.</p>	<p>Ovšem slepý Metoděj zpívá <u>divukrásně</u>¹, jeho tremolo se nese <u>klenutou chodbou</u>² a proniká, <u>nedbajíc</u>³ železných dveří, jistě i do sklepení, do nichž nevstoupila dosud živá duše, do rytířského sálu <u>pod zemí</u>⁷ a do zasypaných chodeb české minulosti a <u>naší chlapecké budoucnosti</u>⁴. Současně se nese jeho zpěv i do vyšších oblastí, a jako z arkad prvního <u>poschodí</u>⁵ vyklání se i z oken druhého a třetího poschodí <u>hospodyně</u>⁶ a služby.</p>	<p>Blind Methodius sang like an angel. His tremolo fluttered along the vaulted corridor and, scoffing at barred portals, pushed unafraid into the chambers where no one ever set foot, seeping down into the baronial hall under ground and the caved-in passageways of Bohemia's past—and our future. And at the same time his voice rose, rose above the arcade of the second story to the windows of the third and fourth floors from which housewives and servantmaids looked down.</p>	<p>¹ LexIns ² LexIns (JHN přesnější) ³ GramIns (správný tvar přechodníku) ⁴ SemIns (chlapecké: vyskytuje se pouze u JHN) ⁵ LexIns ⁶ LexIns (JHN deminut.) ⁷ LexIns</p>
8	<p>Wenn ich von mir auf andere schliessen darf¹, so ist es nicht allein die <u>schoene</u>² Stimme des blinden Methodius, die ihm Auditorium <u>verschafft</u>³, und ebensowenig die Melodie seiner Lieder. Nein, der Text <u>siegt</u>⁴ ueber den Ton, die Literatur ueber die Musik.</p>	<p>Mohu-li podle sebe posouditi jiné¹ není to výhradně <u>skvostrný</u>² hlas slepého Metoděje, který mu <u>získá</u>³ posluchače, ani nářev jeho písní. Nikoliv, slova <u>z vítězí</u>⁴ nad tóny, literatura nad hudbou.</p>	<p>Smím-li usuzovat podle sebe na jiné⁴, není to jen <u>krásný</u>² hlas slepého Metoděje, který mu <u>získává</u>³ posluchačstvo, ani melodie jeho písní. Ne, text <u>vítězí</u>⁴ nad nářevem, literatura nad hudbou.</p>	<p>If I may be judge for the others then, it was not merely the voice of Blind Methodius that brought him his respectful audience, nor was it the melody of his songs. It was his lyrics. Yes, here literature came out victorious over music.</p>	<p>¹ StylIns (?Mohu-li podle sebe soudit jiné? Mohu-li mluvit za ostatní?) ² StylIns ³ GramIns (kat. vidu) ⁴ GramIns (kat. vidu)</p>

⁹³ Text ze záhlaví, který se vyskytuje v pouze v německém originálu a v anglickém překladu, uvádíme vždy před tím odstavcem, který je na stránce s daným zápatím celý.

⁹⁴ nečitelné (viz strojopis)

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
9	<p>Wie schon im ersten Satz gesagt wurde¹, ist es eine Art von Balladen was der blinde Methodius singt. Worte, die zu Beginn eines Busches stehen, sind gewöhnlich dazu da, den künftigen Leser festzuhalten, und man soll solche Worte nicht allzu woertlich nehmen. In unserem Fall aber stimmt die Aussage², dass der blinde Methodius eine Art von Balladen³ singt, eben nur dann, wenn man sie woertlich nimmt, das heisst die Ballade gleichsetzt einer Begebenheit in Gedichtform. In diesem Sinn⁴ ist der blinde Methodius so ausschliesslich Balladensaenger⁵, dass er es verschmaeht, etwas anderes zu singen, etwa eine Arie, ein Liebeslied⁶, ein Couplet oder gar einen von den Achmachtfetzen des Tages⁷, obwohl⁸ er deren Melodien verwendet. Niemals richtet er an Daisy die Frage "wann wird die Hochzeit sein?", niemals fordert er von Gluehwuermchen, Gluehwuermchen, dass es flimm're, neimals beteuert er "er haett' gekuesst die Spur von deinem Tritt, haett' gerne alles fuer dich hingegeben". Sein Repertoire¹⁰ besteht durchwegs¹¹ aus Begebenheiten¹², die mehr oder minder Geschichte waren, Geschichte sind oder Geschichte sein werden, also aus Balladen.¹³</p>	<p>Slepý Metoděj je tak výlučně pěstitel balad⁵, že cokoliv jiného odmítá, třeba arii, milostnou písničku⁶, kuplet nebo dokonce jednu z otrhovaček dne⁷, jichž nápěvů ovšem⁸ používá. Nikdy se natázel Daisy, „kdy se jím dá odvésti k oltáři“ a nikdy neželil, že se mu „nevrátí, pohádka mládí.“ Jeho program¹⁰ se skládá výhradně¹¹ z událostí¹², které více méně tvořily dějiny, jsou současnými dějinami neb se jimi v budoucnu stanou.¹³</p>	<p>Jak už jsme řekli v první větě¹, slepý Metoděj zpívá jakési balady. Slova na začátku knihy jsou obyčejně proto, aby zaujala čtenáře, a není správné brát je příliš doslovně. V našem případě však souhlasí výrok², že slepý Metoděj zpívá jakési balady³, právě jen tehdy, vezmeme-li jej doslovně, to je: položíme-li rovnítko mezi baladu a příběh ve verších. V tomto smyslu⁴ je slepý Metoděj tak výlučným zpěvákem balad⁵, že zahrnuje zpívat něco jiného, ať už arii, milostnou píseň⁶, kuplet nebo snad dokonce některou unylou, právě módní píseň⁷, třebaže⁸ používá jejich melodií. Nikdy se neptá „Daisy, kdy půjdem k oltáři?“, nikdy neprosí „Svatojanská muško, svatojanská muško, zatřpyť se“, nikdy se nedušeje. „Já bych byl zlíbal stopu tvého kroku, dal všechno za tebe“. Jeho repertoár¹⁰ sestává šmahem¹¹ z příběhů¹², které více méně byly dějinami, jsou jimi či budou, tedy z balad.¹³</p>	<p>As has already been pointed out in the very first sentence¹, Blind Methodius sang a sort of a ballad or minstrel's lay. Often the first words of a book are mere snares to catch the reader and are not meant to be taken too seriously, but in this case they are to be taken only literally: Blind Methodius sang lays, which are nothing more nor less than history done into verses. Indeed, so much was he the singer of lays and ballads that he would have scorned to lend his voice to an aria or a lover's lament, much less to some popular lyric of the day, though he might make use of its tune. He never asked Daisy to give him her promise true, never apostrophized "Glow-worm, glow-worm" to glimmer, glimmer, never asked to be takem back to that little house on the hill where Mother would be waiting.⁹ His repertory¹⁰ belonged entirely to the realm of fact, to events that either were or would become history. In short, ballads.</p>	<p>¹ Semlins (výpustka versus možnost různých originálů), Gramlins (pasivum x 1.os.pl., nekonzistentnost – viz výše) ² Stylins ³ Stylins ⁴ Semlins (výpustka) ⁵ Stylins (nepřesně převezeno) ⁶ Lexlins (deminut.) ⁷ Semlins ⁸ Gramlins ¹⁰ Lexlins ¹¹ Stylins ¹² Stylins ¹³ U LR chybí: „tedy z balad“ a celá následující pasáž, až po odst. 13 (včetně).</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
1 0	<i>Die Strophe ist schoen, nicht wahr?</i> Nun koennte jemand einwenden, dass die Ballade neben der Inhaltsforderung auch bestimmten Formgesetzen gerecht werden muesse, und die Gesaenge des blinden Methodius demnach nur Baenkel ¹ seien.		Snad by někdo mohl namítnout, že balada vedle požadavku obsahového musí dostát i určitým zákonům formy, a že tedy písničky slepého Metoděje jsou prostě jen <u>popěvky</u> či <u>odrhovačky</u> ¹ .	<i>Blind Methodius sings</i> It may be objected that a ballad has certain rules not only as to content but as to form, and that, judged by those rules, the songs of Blind Methodius were mere <u>tripe</u> ¹ .	¹ LexIns/Styllns
1 1	Ein solcher Versuch den blinden Methodius und seine Texte auf ein tieferes Niveau zu verweisen, begegnet <u>unserem</u> ¹ Veto. Warum macht man ihm und <u>seinesgleichen</u> ² die Primitivitaet, die Naivitaet, <u>den Mangel an Form</u> ³ zum Vorwurf, wenn all das dem Volkslied, soweit es <u>nur Gefuehle ausdrueckt</u> ⁴ , <u>als Vorzug angerechnet wird</u> ⁵ ? Warum gelten jene Balladen von Gottfried August Buerger und Edgar Allan Poe am hoechsten, die weder <u>ein geschehenes Geschehen</u> noch ein <u>moegliches Geschehen</u> ⁷ behandeln sondern Gespensterspuk? Warum predigt der <u>Balladendichter</u> ⁸ Friedrich Schiller die <u>Irrealitaet</u> ⁹ ? Die Antwort lautet: selbst in der Literatur ist eine konkrete Aussage gefaehrlich, denn jede Wahrheit enthaelt potentielle Kritik und <u>Auflehnung</u> ¹⁰ .		Proti podobnému pokusu odkázat slepého Metoděje a jeho texty na nižší úroveň vznášíme <u>své</u> ¹ veto. Pročpak se vyčítá jemu a <u>jeho kolegům</u> ² primitivnost, naivita, <u>nedostatek formy</u> ³ , když tohle všechno se lidové písni, pokud <u>vyjadřuje pouhé city</u> ⁴ , <u>připočítá za přednost</u> ⁵ ? Proč se vysoko cení balady Gottfrieda Augusta Bürgera a Edgara Allana Poea, které přece nepojednávají ani o <u>skutečné události</u> , ba ani o <u>události možné</u> ⁷ , nýbrž o strašidlech? Proč <u>baladik</u> ⁸ Friedrich Schiller hlásá <u>irrealitu</u> ⁹ ? Odpověď zní: i v literatuře je konkrétní výpověď nebezpečná, neboť v každé pravdě je již obsažena možnost kritiky a <u>odporu</u> ¹⁰ .	Such an attempt to exclude Blind Methodius and his lyrics from Literature will have to override my decisive veto. With singers of his type, why are naïveté, archaism, lack of form brought up as reproaches, when in accepted folksongs the same attributes are considered admirable? Why are those ballads of Edgar Allan Poe and Gottfried August Bürger ⁶ esteemed most highly which deal with nothing that ever happened or ever could have happened – mere fragments of fevered minds? Friedrich Schiller, also a composer of ballads, went so far as to praise unreality. Why? The answer is that even in belles-lettres concrete expression is dangerous, for every truth contains potential criticism and revolt.	¹ GramIns (JHN změna podmětu věty) ² Styllns ³ Styllns (?nedostačující forma?) ⁴ SemIns ⁵ přednost??? ⁶ ortograf. podoba něm. jména s přehláskou (cf. něm. orig.) ⁷ Styllns ⁸ SemIns ⁹ LexIns ¹⁰ SemIns
1 2	Wir aber setzen dem Wort "Was sich nie und nimmer ¹ hat begeben, das allein veraltet nie ² " entgegen: "Was sich stets und immer wird begeben, das allein veraltet nie".		My však proti slovům básníka „Co nikdy, nikdy ¹ nebylo, jen to nezastará nikdy ² “ klademe slova „Co stále je a vždycky bude, jen to nezastará nikdy.“	Our reply to the verse, "Only that which never has occured, only that will never age" (Schiller) ³ , is as follows: "Only that which occurs again and again, only that will never age."	¹ SemIns/Styllns ² GramIns/LexIns ³ Schiller v závorce?

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
1 3	<u>Selbstverstaendlich</u> ¹ wird diese Abschweifung hier nicht um des blinden Methodius willen unternommen, der die Worte "Ballade" und "Baenkel" ² wohl nie gehoert hat und dem es egal sein mag, ob man sein Repertoire der Literatur zurechnet ³ .		Tohle odbočení jsme nepodnikli <u>ovšem</u> ¹ kvůli slepému Metoději, který <u>slovo balada</u> ² asi nikdy neslyšel a <u>jemuž je asi lhostejné, zařaduje-li se jeho repertoár do literatury</u> ³ .	Naturally this little excursus is not being undertaken for the sake of Blind Methodius, who probably never heard of literary form and content and to whom the question of whether his repertory belonged to Literature or not was of no importance whatsoever.	¹ SemIns ² SemIns/LexIns ³ StylIns (?řadí-li se k literatuře?)
1 4	Dennoch hat er seine <u>Saengereitelkeit</u> ¹ . Da ² er sein Publikum <u>nicht sehen kann</u> ³ , muss er sich auf andere Weise <u>vergewissern</u> ⁴ , dass ein solches versammelt ist. "Die Strophe ist schoen, nicht wahr?" fragt er nach jeder Strophe, und die Damen von hohen Balkon bestaetigen ihm durch Zuruf, dass die <u>Strophe schoen ist, sogar sehr schoen</u> ⁵ .	Slepý Metoděj však má, jako každý skutečný umělec, i svou <u>hereckou ješitnost</u> ¹ . <u>Jelikož</u> ² svoje obecenstvo <u>nemůže vidět</u> ³ , musí se jiným způsobem o tom <u>přesvědčit</u> ⁴ , že se přece jen kolem něj shromáždí. „Tato sloka je pěkná, že“ ^[sic!] táže se po každé sloce a dámy ho se <u>svých</u> ⁵ vysokých balkonů hlasitě ujišťují, že sloka byla dokonce velice pěkná ⁵ .	Přesto však i on má svou <u>ješitnost pěvce</u> ¹ . <u>Protože</u> ² mu <u>není dopřáno vidět</u> ³ své obecenstvo, musí se jinak <u>přesvědčovat</u> ⁴ o tom, že je shromážděno. „Že je to krásná sloka, co?“, ptá se po každé sloce a dámy s balkonů mu potvrzují voláním, že <u>sloka je krásná, dokonce překrásná</u> ⁵ .	Nevertheless he had all the vanity of an operative tenor. Unable to see his public, he required other ways of convincing himself that his audience was indeed assembled and listening to him. So he would pause after every verse and ask, "Nice bit of verse, eh?" and the ladies leaning over the lofty balconies would reassure him, crying out that the verse was more than merely nice, it was beautiful.	¹ SemIns ² GramIns ³ StylIns (JHN: není dopřáno vidět?) ⁴ GramIns (kat. vidu) ⁵ StylIns
1 5	<i>Am Schleifrad</i> Mich muss der blinde Methodius nicht fragen, ob ich anwesend bin. Ich stehe den ganzen Tag ueber neben seinem Schleifrad. <u>Wiederholt</u> ¹ ruft meine Mutter mir die Mahnung herunter, nicht so nah heranzugehen, sie befuerchtet, <u>Funken koennten mir ins Auge fliegen</u> ² .	Mne se slepý Metoděj nemusí ptáti, zdali jsem přítomen. Celý den ztrávím vedle jeho brusu. Moje matka mi <u>opětne</u> ¹ shora připomíná, abych nešel příliš blízko, že by mi jiskry mohly <u>padnouti do oka</u> ² .	Mne se slepý Metoděj nemusí ptát, jsem-li přítomen. Stojím celý den vedle jeho brousku. <u>Každou chvíli</u> ¹ volá na mne matka, abych nestál tak blízko, <u>bojí se, aby mi nevlétla do oka jiskra</u> ² .	Blind Methodius never had to ask if I was present. I never budget an inch from his side the whole day long. Again and again my mother would yell down to me, warning me not to come too close to his whirling grindstone lest a spark fly into my eye.	¹ StylIns ² StylIns/LexIns

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
1 6	<p>Sein Name floesst mir Bewunderung ein, obwohl in Prag genug Knaben nach einem Slawenapostel¹ Cyrill oder Methodius heissen. Auch sein Alter imponiert² mir, er ist – vor allem am Anfang unserer Bekanntschaft – sehr, sehr alt³, wenn auch nicht so alt wie die Erwachsenen, deren Alter ueberhaupt nicht messbar ist⁴. Der Haarwuchsel⁵ auf seinem Kopf ist von dem gleichen Gelb⁶ wie die Uniformkragen der Sechser-Dragoner⁷, die in meines Vaters Geschaefte einkaufen. Der blinde Methodius ist Lehrling beim Messerschmied Kokoschka⁸ in unserem Haus, aber er wohnt im Blindeninstitut⁹ und traegt die dicke, dunkelgraue Anstaltskleidung¹⁰ mit den riesigen Hirschhornknoepfen¹¹. Wenn er abends nach Hause geht, tappt¹² er mit einem armstarken¹³, zwei Meter langen Bambusstab vor sich her, an dem eine Glocke haengt. Die Droschken halten an waehrend er die Fahrbahn ueberschreitet und die Fussgaenger sehen ihm nach wie einem Schwimmer in gefaehrlichem Wasser, jedoch der blinde Methodius merkt nichts von der Beachtung, die er erregt¹⁴.</p>	<p>Jeho jméno mne naplňuje obdivem přes to, že se v Praze dosti hochů jmenuje po apoštolech¹ Cyrill či Metoděj. I jeho stáří mi imponuje². Je – hlavně na začátku naší známosti – prastarý³, i když ne tak prastarý jako dospěli, jichž stáří není vůbec měřitelné⁴. Chochol vlasů⁵ na jeho hlavě je stejně žlutý⁶ jako límce uniform dragounů šestého pluku⁷ kteří nakupují v obchodě mého otce. Slepý Metoděj je učněm brusiče Kokošky⁸ z našeho domu, bydlí však v ústavu pro slepce⁹ a nosí tlustý, tmavěšedý ústavní oděv¹⁰ s ohromnými jeleními knoflíky¹¹. Když jde večer domů, rází¹² si cesty dva metry dlouhou bambusovou holí, která je silná skoro jako paže¹³ a na které visí zvonek. Drošky se zastavují, když jde přes jízdní dráhu a chodci se za ním dívají jako za plavcem v nebezpečných vodách. Slepý Metoděj však o všech těchto pozornostech nic neví¹⁴.</p>	<p>Metodějovo jméno mě naplňuje obdivem, třebaže je v Praze dost chlapců Cyril nebo Metoděj. Také jeho stáří ve mně vzbuzuje úctu², je – zvlášť na začátku naší známosti – velmi, velmi starý³, třebaže zas ne tak starý jako dospěli, jejichž je vůbec neodhadnutelné⁴. Jeho čupřiny⁵ na hlavě mají tutěž barvu⁶ jako límec uniform dragounů od šestého⁷, kteří nakupují v obchodě mého otce. Slepý Metoděj je učedníkem u nožiče Kokošky⁸ v našem domě, bydlí však v Ústavu slepců na Klárově⁹ a nosí tlusté tmavošedivé ústavní šaty¹⁰ s obrovskými rohovými knoflíky¹¹. Když jde večer domů, tápe¹² před sebou silnou¹³ dvoumetrovou bambusovou tyčí, na níž visí zvonek. Přechází-li jízdní dráhu, drošky se zastaví a chodci se za ním ohlížejí jako za plavcem v nebezpečných vodách, slepý Metoděj však nevidí nic z pozornosti, kterou budí¹⁴.</p>	<p><i>Blind Methodius</i> The name Methodius never ceased to fill me with wonderment. although in the city of Prague more than enough boys are christened after the two apostles to the Slavs, Saints Cyril and Methodius. His age too made a deep impression on me, for he was – particularly at the beginning of our friendship – very, very old, though not of course as old as grown-ups whose age was simply incalculable. His shock of hair was of the self-same yellow as the collars on the uniforms of the Sixth Dragoons who used to come into my father's store. (<i>nový odstavec</i>) Blind Methodius was apprenticed to Kokoschka the cutler, whose place of business was also in our house. but Methodius lived at the Institute for the Blind and wore the dark asylum suit with its distinguishing giant buttons of deerhorn. In the evening when he went back to the Institute he would tap his way with his six-foot-long bamboo crosier, thick as your arm. and with a bell instead of a cross at the top. Carriages would be reined in sharply as he stepped off the curb and boldly crossed the traffic. Pedestrians would gaze after him as they might after a swimmer crossing dangerous water, but Blind Methodius did not sense the attention he caused.</p>	<p>¹ SemIns (JHN vynechala: Slawenapostel, LR vynechala: slovanský), GramIns (přít.č. versus min.č.) ² StylIns ³ StylIns ⁴ LexIns/StylIns ⁵ SemIns ⁶ SemIns (u JHN chybí: žlutá) ⁷ SemIns (JHN: elipsa, LR: doplnění) ⁸ LexIns ⁹ FakMist ¹⁰ LexIns ¹¹ StylIns/LexIns ¹² LexIns ¹³ StylIns ¹⁴ StylIns</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
1 7	Fruehmorgens ¹ fegt er den Laden des Herrn Kokoschka ² , putzt ³ das Schaufenster und stellt sich dann an sein "Velociped", um die vielen ⁴ breiten Scheren der Tuchhaendler ⁵ aus dem Ledergaesschen ⁶ zu schaarfen, manchmal auch Rasiermesser ⁷ , Taschenmesser und Fleischermesser oder gar, wie schoen ⁸ , Sicheln und Sensen aus dem Eisenwarenladen des Herrn Lueftner ⁹ . Es knirscht das Eisen, es sprueht der Stein ¹⁰ , es singt der blinde Methodius und es hoeren viele begeistert zu, darunter der kuenftige Schreiber ¹¹ dieses Buches.	Zrána ¹ vymete krám pana Kokošky ² , čistí ³ výklad a postaví se pak ke svému „velocipedu“, aby brousil všechny ty ⁴ široké nůžky suknařů ⁵ z Kožené uličky ⁶ , někdy i holicí nože ⁷ , kapesní a řeznické neb dokonce, jaká to krása ⁸ , srpy a kosy ze železářství pana Lueftnera ⁹ . Železo skřípá, kámen jiskří ¹⁰ , slepý Metoděj zpívá a mnozí nadšeně poslouchají, mezi nimi i budoucí písař ¹¹ této knihy.	Časně ráno ¹ zamete krám mistra Kokošky ² , vyleští ³ výkladní skříň a pak si stoupne ke svému „velocipedu“, aby se dal do broušení kupy ⁴ širokých nůžek soukeníků ⁵ ze Sirkové ulice a Kožné uličky ⁶ , někdy také bříteve ⁷ , kapesních nožů a řeznických nožů, nebo dokonce – jak jsou krásné ⁸ – srpů a kos z železářského obchodu pana Lüftnera ⁹ . Železo skřípe, kámen jiskry srší ¹⁰ , slepý Metoděj zpívá a mnoho lidí nadšeně poslouchá, mezi nimi budoucí pisatel ¹¹ této knihy.	Early in the morning he swept out Herr Kokoschka's shop, dusted out the show window, and then sat himself down on his "velocipede" to sharpen the broad shears of the drapers from Leather Ally near by. At other times he was busy putting keen edges on razors, pocket-blades, and butcher's knives, or even – and this was the most delightful of all – sickles and scythes from the hardware shop of Herr Lüftner ⁹ . The iron complained, the whetstones sparked, and Blind Methodius sang; and many listened, fascinated and inspired. Among others the future author ¹¹ of this book.	¹ SemIns ² LexIns (pana/mistra Kokošky) ³ GramIns (kat. vidu), LexIns ⁴ LexIns/Styllns ⁵ LexIns/Styllns ⁶ FakMíst/USitKon (JHN doplnila text) ⁷ Styllns (holící nože) ⁸ Styllns ⁹ ortograf. podoba něm. jména s přehláskou (cf. něm. orig.) ¹⁰ LexIns/Styllns ¹¹ Styllns
1 8	Eine Kugel und Frau Windischgraetz Noch heute weiss ich die methodeischen Lieder auswendig und wuerde sie gern im Wortlaut hierhersetzen, waeren sie nicht zu sehr aus dem Geist der tsechchischen Sprache geboren, sodass sie in Uebersetzung sowohl Reim wie Sinn verloeren ² . Das erste, das ich hoerte, beginnt so: "Schubsen wir verwegen, Windischgraetz, dieses Kalb, wirft uns von der Kleinseite her Kugeln in den Hinteren ⁴ ".	Ještě dnes znám skoro všechny ¹ písně slepého Metoděje nazpaměť. První, kterou jsem od něj ³ slyšel, začala takto: „Šupneme si směle, Windischgraetz je tele, On nám hází z Malé Strany Koule do p... ⁴ “ /Zpívá se podle Havlíčkovy: „Šuselka nám píše.“	Ještě dnes umím nazpaměť Metodějovy písničky a nejraději bych je zde všechny otiskl. První, kterou jsem slyšel, začíná takhle: Šupneme si směle, Windischgrätz je tele, on nám hází z Malé Strany koule do prdele ⁴ “ (Zpívala se na nápěv Havlíčkovy: „Šušelka nám píše“)	(vynechaný řádek) To this very day I know the Methodian songs by heart and would love nothing better than to set them down here word for word; but they would be lost upon the reader, for their rhyme and reason are too much part of the spirit if the Czech language ² . The first one I ever heard began something like this: "Shove on boldly, boys, for Windischgrätz, that calf, is throwing cannon balls at our behinds ⁴ ."	¹ SemIns (LR přidáno) ² U LR i u JHN chybí pasáž o „duchu českého jazyka“ ³ SemIns (LR přidáno od něj) ⁴ AfekImpl (viz výše)

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
1 9	Wir Kinder glauben, <u>es seien</u> <u>Murmeln</u> ¹ , die Windischgraetz, dieses Kalb, uns in den Hintern wirft ² , und schubsen verwegen. Nach jeder Silbe des Wortes "Hin-te-ren" ³ <u>macht</u> ⁴ der blinde Methodius eine Kunstpause, <u>in welche die</u> <u>Zuhoererin</u> ⁵ <u>hineinkreis</u> ⁵ und die Funken zwischen Schleifstein und Klinge aufprasseln wie die <u>Raketen</u> ⁶ <u>am St. Nepomuks-Tag</u> ⁷ .	My děti se domníváme, že <u>to jsou</u> <u>kuličky</u> ¹ , které nám Windischgraetz, to tele, <u>hází do zadnice</u> ² a šupáme si směle. Za každou slabikou smělého slova „p...“ ³ <u>vsune</u> ⁴ slepý Metoděj uměleckou přestávku, <u>do které výskají</u> <u>posluchačky</u> ⁵ a srčejí jiskry mezi brusem a čepelí jako <u>račomejtle</u> ⁶ <u>v den Svatého Nepomuka</u> ⁷ .	My děti si myslíme, že <u>to jsou naše</u> <u>barevné kuličky</u> ¹ , které nám Windischgrätz, to tele, <u>hází do prdele</u> ² a šoupáme směle. Za každou slabikou „pr-de-le“ ³ <u>udělá</u> ⁴ slepý Metoděj uměleckou přestávku, <u>za níž</u> <u>posluchačky vyjeknou</u> ⁵ a jiskry mezi brusem a čepelí vyprsknou jako <u>račejtle</u> ⁶ <u>na svatého Jana</u> ⁷ .	"Windischgrätz. that calf" We children pretended that it was marbles that Windischgrätz, that calf, was casting at our back, and we shoved on boldly. Between the syllables of the word <u>be-hinds</u> ³ Blind Methodius always paused most artistically, and one heard the shrieks of the listening women and the sparks that crackled out of the grindstone like rockets on the day holy to Saint Nepomuk.	¹ SemIns ² AfekImpl (viz výše) ³ StylIns ⁴ LexIns ⁵ GramIns (pád), LexIns ⁶ LexIns ⁷ FakMist/USitKon
2 0	Die <u>Aktualita</u> ¹ dieses Liedes ist laengst verblasst, es <u>entstammt</u> ² der Prager Revolution von 1848, ihrem letzten Tag, an dem <u>vom Stadtteil</u> <u>Kleinseite</u> ³ aus der oesterreichische <u>General Fuerst Windischgraetz</u> ⁴ das Bombardement auf die <u>Buergerschaft</u> ⁵ eroeffnete.	<u>Aktualita</u> ¹ této písně již dávno minula, <u>pochází</u> ² z pražské revoluce roku 1848, z jejího posledního dne, kdy rakouský generál kníže von <u>Windischgraetz</u> ⁴ , zahájil z <u>Malé Strany</u> ³ palbu proti <u>občanstvu</u> ⁵ .	Už dávno vyprchala <u>aktuálnost</u> ¹ této písně. <u>Vznikla</u> ² za pražské revoluce 1848, poslední den, kdy z <u>Malé Strany</u> ³ zahájil rakouský generál kníže <u>Windischgrätz</u> ⁴ palbu na <u>měšťanstvo</u> ⁵ .	The topical value that this song once had has long since faded. Its roots are in the Prague revolt of 1848 when, on the last day of the uprising, the Austrian General, Prince Windischgrätz, having occupied <u>the quarter of town known as the Smallside</u> ³ , opened fire upon the citizenry.	¹ LexIns ² GramIns/StylIns (rozdělení souvětí) ³ FakMist ⁴ USitKon (LR: von Windischgraetz) ⁵ StylIns/LexIns
2 1	Darueber hat mich – <u>es war in</u> <u>meinem ersten Schuljahr</u> ¹ – mein Vater aufgeklärt, als er <u>merkte</u> ² , dass ich etwas singe ohne es zu verstehen. Der Windischgraetz, so erzählte mir mein Vater, hat in Prag <u>uebel</u> ³ gehaust und dafuer hat ihn <u>Gott</u> ⁴ bestraft. Mitten im Zimmer wurde seine Frau von einer Kugel getoetet, obwohl die Strasse vor dem Palais <u>menschenleer</u> ⁵ war und niemand einen Schuss gehoert hat.	O tom mne poučil otec – <u>šel jsem první rok do školy</u> ¹ – když <u>zpozoroval</u> ² , že něco zpívám, aniž bych tomu rozuměl. Windischgraetz, tak mi povídal, v Praze <u>pěkně</u> ³ řádl a za to ho <u>Pán Bůh</u> ⁴ potrestal. Uprostřed pokoje zasáhla jeho ženu smrtelná kulka přes to, že v ulici před palácem <u>nebylo živé duše</u> ⁵ a že nikdo nezaslechl výstřel.	O tom mě – <u>chodil jsem do první třídy</u> ¹ – poučil můj otec, když <u>viděl</u> ² , že zpívám něco, čemu nerozumím. Windischgrätz, vypravoval mi otec, <u>zle</u> ³ v Praze řádl a za to ho <u>Bůh</u> ⁴ potrestal. Jeho žena byla zabita kulí v pokoji, třebaže ulice před palácem byla <u>liduprázdná</u> ⁵ a nikdo neslyšel výstřel.	It was my father who explained all this to me when he noticed that I was singing something I didn't understand. I was then in my first year of school. Old Windischgrätz, so he told me, brought hell and high water to Prague, and for that reason God had punished him. His wife, sitting alone in her room in the palace, was struck by a bullet and instantly killed. But in the street before the palace there was not a soul and no one had heard a shot.	¹ GramIns (kat. vidu) ² StylIns ³ LexIns ⁴ StylIns/LexIns ⁵ LexIns

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
2 2	"Die Strasse war leer ¹ ?" fragte ich atemlos ² , "und niemand hat den Schuss gehoert?".	Na ulici nebyla živá duše ¹ [sic!] ptal jsem se se zatajeným dechem ² , a nikdo nezaslechl výstřel?	„Ulice byla prázdná ¹ “ ptal jsem se bez dechu ² , „a nikdo neslyšel výstřel?“	"No one had heard a shot?" I asked breathlessly. "And there was not a soul in the street?"	¹ LexIns/Styllns ² Styllns
2 3	"Nicht einmal der Wachtposten vor dem Haus", antwortete mein ¹ Vater.	„Ani ne stráž před domem,“ odpověděl můj ¹ otec.	„Ani stráž před domem nic neslyšela,“ odpověděl můj ¹ otec.	"Not even the guard before the palace," my father answered.	¹ Styllns/GramlIns
2 4	"Wer hat sie also erschossen?".	Kdo ji tedy zastřelil?	Kdo ji tedy zastřelil?	"Then who shot her?"	
2 5	Edis Kanone Mein Vater ¹ legte den Finger and die Lippen ² : "Das ist ein Geheimnis, ein sehr grosses ³ Geheimnis".	Můj otec ¹ přiložil prst k rtům ² : „To je tajemství, ohromné ³ tajemství.“	Otec ¹ dal prst na ústa ² : „To je tajemství, velké ³ tajemství.“	My father put his finger to his lips. "That is a secret," he said. "A big, a very big secret."	¹ Styllns/GramlIns ² Styllns ³ Styllns/LexIns
2 6	Aber da ¹ ich nicht zu draengen aufhoerte ² , erzaehlte er ³ : "Damals war ich ein kleiner Junge ⁴ , nur vier Jahre aelter als du heute bist. Mein Mitchueler Kreibich Eduard ⁵ wohnte in der Zeltnergasse ⁶ ; sein Vater hatte dort ein Modewarengeschaeff ⁷ , dem Militaer-Kommando gegenueber. Der Edi konnte alles moegliche zusammenbasteln ⁸ , er war sehr geschickt, nicht so ein Schlemihl ⁹ wie du. Wir spielten oft miteinander, auch damals im Juni 48 ¹⁰ , als wir alle sehr aufgereg ¹¹ waren wegen der Soldaten, die Wien gegen Prag schickte ¹² . Der Edi hatte gerade etwas Wunderbares hergestellt: eine Kanone ¹³ ".	Když ¹ jsem ho však nenechal na pokoji ² , povídal ³ : Tehdy jsem byl mladým klukem ⁴ , jen o čtyři roky starší nežli ty dnes. Můj spolužák, Edvard Kreibich ⁵ , bydlel v Celetné ulici ⁶ , naproti generálnímu velitelství; jeho otec tam měl módní obchod ⁷ . Eda všechno možného sestavil ⁸ ; byl velice dovedný, žádný takový nešika ⁹ jako ty. Často jsme si spolu hráli, taky tehdy v osmačtyřicátém červnu ¹⁰ , kdy jsme všichni byli velice rozčileni ¹¹ kvůli vojsku, které Vídeň poslala ¹² proti Praze. Eda zrovna zhotovil něco báječného: kanon ¹³ ."	Ale poněvadž ¹ jsem neustále naléhal ² , vyprávěl mi ³ : „Byl jsem tehdy malý chlapec ⁴ , jen o čtyři roky starší nežli jsi dnes ty. Můj spolužák Eduard Kreibich ⁵ bydlil na rohu Celetné ulice a Ovocného trhu ⁶ . Jeho otec tam měl obchod s módním zbožím ⁷ , přímo proti vojenskému velitelství; Eda dovedl sestavit všechno možné ⁸ , byl velmi zručný, ne takový nešika ⁹ jako jsi ty. Hrávali jsme si spolu často, i tehdy v červnu v osmačtyřicátém roce ¹⁰ , kdy jsme byli všichni rozrušeni ¹² tím, že Vídeň posílá na Prahu vojáky. Eda zrovna vyrobil něco báječného: dělo ¹³ ."	But I kept insisting until he told me the following story: "I was just a young fellow myself, not four years older than you are today. A classmate of mine was Edward Kreibich ⁵ whose father had a dress shop in Zeltner Street ⁶ opposite the staff headquarters. Eddy could rig up almost anything; he was as clever as could be with his fingers, not a <i>schlemihl</i> ⁹ like you. We often played together and June '48 was no exception, although we were all very much excited over the soldiers that Vienna had sent out against Prague. It was then that Eddy fixed up something marvelous: a cannon."	¹ GramlIns ² Styllns ³ GramlIns (kat. vidu, valence) ⁴ GramlIns (kat. pádu) ⁵ LexIns (cf. přepis křestního jména) ⁶ SemlIns/USitKon (JHN přidala Ovocný trh) ⁷ Styllns JHN: rozdělila souvětí ⁸ Styllns (?uměl vyrobit všechno možné?) ⁹ LexIns (Schlemihl) ¹⁰ Styllns ¹¹ Styllns/LexIns ¹² GramlIns (kat. času) ¹³ LexIns
2 7	"Eine wirkliche ¹ Kanone?".	Skutečný ¹ kanon?	„Opravdovské ¹ dělo?“	"Windischgrätz. that calf" "A real cannon?"	¹ Styllns

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
2 8	" <u>Natuerlich keine wirkliche</u> ¹ , sondern ein Spielzeug. <u>Ihr Lauf</u> ² war aus unserem Hausschluessel gemacht und...".	" <u>To se rozumí</u> , že ne skutečný ¹ , nýbrž hračku. <u>Jeho krk</u> ² udělal z našeho klíče od domu a ...!	<u>Tod</u> se ví, že ne opravdové <u>dělo</u> ¹ nýbrž hračku. <u>Hlaveň</u> ² udělal z našeho klíče od domu a ..."	"Of course not. Just a toy. The barrel was made up out of our front door key ---"	¹ LexIns ² LexIns
2 9	<u>Heiss und mit aufgesperrem Mund</u> ¹ hoerte ich zu. Eine erschossene Fuerstin – ein Geheimnis, <u>das mir enthueilt wurde</u> ² – eine Geschichte von Buben – <u>eine Kanone aus Kinderhand</u> ³ – und nun gar unser Hausschluessel! <u>Unser Tor hat solch riesige Schluessel</u> . ⁴	<u>S otevřenými ústy a celý rozpálený</u> ¹ jsem poslouchal. Zastřelená kněžna – tajemství, <u>jež se mi odhalovalo</u> ² – historka o klucích – <u>kanon z dětských rukou</u> ³ – a teď dokonce ještě náš klíč od domu! <u>Naše vrata mají tak ohromné klíče</u> . ⁴	<u>Poslouchal jsem dychtivě a s otevřenými ústy</u> ¹ . Zastřelená kněžna – tajemství, <u>jež jsem se dovídal</u> ² – historka o klucích – <u>dělo z dětských rukou</u> ³ – a teď ještě klíč od našeho domu! <u>K našim vratům jsou tak ohromné klíče</u> . ⁴	My mouth gaped. I was hot all over as I listened. A murdered princess – a mystery that was being revealed to me – and a kid's story too – about a <u>cannon made by a boy</u> ³ – and finally, to cap it all, our very own front door key! Our doors <u>in Prague</u> ⁵ had giant keys.	¹ LexIns/Styllns (AČV) ² LexIns ³ SemIns ⁴ Styllns ⁵ FakPřij (přidáno: in Prague)
3 0	" <u>Aus unserem Hausschluessel</u> ¹ ?" unterbrach ich, "wieso hatte er denn unseren Hausschluessel?"	<u>Z našeho klíče od domu</u> ¹ ? přerušil jsem povídání, jakto že měl náš klíč od domu?	<u>"Z klíče od našeho domu</u> ¹ ?" přerušil jsem otce, „jak to, že měl klíč od našeho domu?"	"Out of our key?" I interrupted Father. "How did he get hold of our front door key?"	¹ Styllns (JHN nekonzistentní – viz 28)
3 1	"Frag nicht so viel", brummte <u>mein Vater</u> ¹ <u>aergerlich</u> ² . Hatte er mehr <u>gesagt</u> ³ , als er sagen wollte? "Es war <u>eben</u> ⁴ ein Hausschluessel. Aus dem hat der Edi die Kanone gemacht und sie auf einer Lafette befestigt, weiss du, auf einen <u>Gestell</u> ⁵ mit Raedern, damit sie fahten kann. Und aus einem kleineren Schluessel haben wir Munition gegossen, das sind <u>Kugeln</u> ⁶ , und haben <u>im Zimmer</u> ⁷ geschossen. Als es in Prag losging, hat mir der Edi gesagt: 'Ich bleib' den ganzen Tag am Fenster, und wenn drueben der <u>Obergenerall</u> ⁸ ins Zimmer kommt, schiess' ich ihn tot'."	"Neptej se tolik", zabručel <u>můj otec</u> ¹ <u>nevrlé</u> ² . <u>Prozradil</u> ³ snad více než vlastně chtěl? "Byl to <u>právě</u> ⁴ klíč od domu. Z toho udělal Eda kanon a ten namontoval na lafetu, to je <u>postoj</u> ⁵ na kolech, aby mohl jeti, rozumíš. A z menšího klíče jsme lili munici, to jsou <u>kulky</u> ⁶ , a stříleli jsme <u>po pokoji</u> ⁷ . Když to v Praze začlo, řekl mi Eda: 'Zůstanu celý den u okna a až se naproti vrchní <u>generál</u> ⁸ objeví v pokoji, tak ho zastřelím.'"	"Neptej se tolik" zabručel <u>nakvaše</u> ² <u>otec</u> ¹ . <u>Řekl</u> ³ víc než chtěl říci? „Byl to klíč od domu. Eda z něho udělal dělo a připevnil je na lafetu, to je na <u>podstavec</u> ⁵ na kolech, víš, aby mohlo jezdit. A z jednoho menšího klíče jsme ulili munici, to jsou <u>náboje</u> ⁶ a stříleli jsme <u>v pokoji</u> ⁷ . Když to v Praze začalo, řekl mi Eda: „Zůstanu celý den u okna a přijde-li naproti do pokoje <u>generál</u> ⁸ , zastřelím ho!"	"Don't ask so many fool questions," my father growled angrily. Had he already told me more than he had intended to? "It was just a key, any old key, out of which Eddy rigged up this cannon. And he mounted it on a gun-carriage – you know, a sort of trestle with wheels so that it would roll. And then we melted down a smaller key and made ammunition, real bullets, and when we shot them off in the room. But when trouble broke out in Prague, Eddy said to me, I'm going to stay here at the window all day long, and watch that house, and if the general-in-chief comes into that room I'll kill him dead."	¹ GramIns/Styllns ² LexIns ³ LexIns ⁴ SemIns ⁵ SemIns ⁶ LexIns ⁷ GramIns/Styllns (předložka) ⁸ LexIns

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
3 2	<i>Im Archiv</i> "Also hat der Edi die Frau Windischgraetz erschossen?"	Tak tedy Eda zastřelil paní Windischgraetzovou?	„Tak tedy Eda zastřelil paní Windichgraetzovou?“	"Then it was Eddy who shot Frau ¹ Windischgrätz?"	¹ v angličtině je ponecháno německé oslovení
3 3	"Das weiss ich nicht, ich war nicht dabei. Aber als man am Pfingstmontag ¹ vom Tod der Fuerstin erzaehte ² , haben viele Leute ³ gesagt, das sei sicherlich ⁴ leeres Gerede ⁵ , nur ich hab's gleich geglaubt ⁶ ."	"To nevím, nebyl jsem při tom. Ale když se na svatodušní pondělí ¹ začalo mluvit ² o smrti kněžny, říkalo hodně lidí ³ , že to jsou jen hloupé povídačky ⁵ , jen já jsem všechno hned věřil ⁶ ."	„To nevím, nebyl jsem při tom. Ale když se o velikonoční pondělí ¹ vypravovalo ² o smrti kněžny, každý říkal ³ , že to je jistě ⁴ pouhý žvást ⁵ , jen já jsem tomu hned věřil ⁶ ."	"How should I know? I wasn't there. But on Whitsuntide when people told of the death of the Princess, almost everyone thought it was empty twaddle, only I believed it right off."	¹ LexIns ² LexIns ³ SemIns ⁴ SemIns ⁵ LexIns ⁶ GramIns (valence), Styllns (něm. konstrukce)
3 4	"Papa ¹ , kann man denn mit einer Kinderkanone einen Menschen totschiessen ² ?"	Tati ¹ , copak se dá dětským kanonem zastřelit člověka ² ?	"Tatínku ¹ , copak se může dětským dělem zastřelit člověk ² ?"	"But, Papa, can you really kill a body with a toy cannon?"	¹ LexIns ² GramIns
3 5	"Wenn Gott will, schiess ein Besen ¹ ".	"Dá-li Pán Bůh, střílí i koště ¹ ."	„Když Pánbůh dopustí, i motyka spustí ¹ ."	"If God so will it, a broom will shoot ¹ ."	¹ LexIns
3 6	So schloss ¹ mein Vater. Erst lange Jahre hinterher kam ich zur Ueberzeugung, dass ein Besen nicht schiesst, auch wenn Gott will ² . Ich dachte nach, warum mein Vater die Geschichte ⁴ erfunden ⁵ habe und eklaerte es mir so: er hatte von einem Geheimnis gesprochen ⁶ , und her nach konnte er, ohne Einbusse seiner vaeterlichen Autoritaet ⁷ , nicht eingestehen, dass er das Geheimnis selber nicht kenne ⁸ .	Tím končil ¹ můj otec. Teprve dlouhá léta poté jsem nabyl přesvědčení, že koště nestřílí, i kdyby to sám Pán Bůh chtěl ² . Přemýšlel jsem o tom, proč asi ³ si můj otec celou věc ⁴ vymyslel ⁵ a vysvětlil jsem si to takto: mluvil o tajemství ⁶ a potom nemohl přiznat, aniž by tím netrpěla jeho otcovská autorita ⁷ , že tajemství sám nezná ⁸ .	A tím otec skončil ¹ . Teprve mnoho let potom jsem došel k přesvědčení, že motyka nespustí, i když Pánbůh dopustí ² . Uvažoval jsem, proč asi ³ otec vynašel ⁵ tuhle historku ⁴ , a vysvětlil jsem si to takhle: řekl něco o tajemství ⁶ , a potom nemohl přiznat, že sám o něm nic neví ⁸ , nechtěl-li, aby tím utrpěla jeho otcovská autorita ⁷ .	And with that my father closed our discussion. It took me many years to reach the conviction that no broom will ever shoot, even if God should so will it ² . I thought the matter over and came to the conclusion that my father had invented the story because, having spoken of a mystery, he was unable to wiggle out of it without damaging his parental prestige.	¹ GramIns (kat. vidu) ² LexIns ³ SemIns (přidáno: asi) ⁴ LexIns ⁵ LexIns ⁶ GramIns (valence) ⁷ LR GramIns (kat. vidu)

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
3 7	<p>Jedenfalls¹ ist der Taeter nie entdeckt² worden, und die Nachforschungen³ wurden derart geheim gehalten, dass sie nicht einmal der Polizei anvertraut, sondern immediater dem Geheimarchiv der k.k.Statthalterei ueberwiesen worden. Dieses Archiv hoerte erst auf geheim zu sein, als 1918 die k.k.Statthalterei stattzuhalten aufhoerte⁴, weil die oesterreichische Monarchie zu sein aufgehoert hatte. Die alten⁵ Schriftstuecke uebersiedelten⁶ in das Archiv des tschechoslowakischen Innenministeriums und waren nicht mehr geheim. Bei einem Besuch in diesem Archiv⁷ erinnerte ich mich des Falles⁸, der mich in der Erzaehlung meines Vaters einstmal so bewegt⁹ hatte, und ich liess mir das Dossier "Tod der Fuerstin Eleonora von Windischgraetz"¹¹ holen¹⁰, ein dickbaechiges Konvolut¹².</p>	<p>V každém případě¹ pachatele nikdy nenašli² a pátrání³ bylo vedeno tak tajně, že nebylo svěřeno ani policii, nýbrž přiděleno přímo tajnému archivu c.k.místodržitelství. Tento archiv přestal teprve býti tajným když v roce 1918 c.k.místodržitelství přestalo mít své místo⁴, jelikož rakouská monarchie přestala existovati. Staré⁵ spisy byly přestěhovány⁶ do archivu československého ministerstva vnitra a přestaly býti tajnými. Při jedné návštěvě tohoto archivu⁷ vzpomněl jsem si vypravování svého otce⁸, které mne kdysi tak rozrušilo⁹, a žádal¹⁰ jsem svazek "Tod der Fuerstin Eleonora von Windischgraetz"¹¹, tlustý a břichatý konvolut¹².</p>	<p>Pachatel nebyl nikdy objeven² a výsledky pátrání³ byly chovány v takové tajnosti, že je nesvěřili ani policii, nýbrž předali je přímo tajnému archivu c.k. místodržitelství. Archiv přestal být tajným teprve v roce 1918, když c.k. místodržitelství přestalo místodržitelovat⁴, protože rakouská monarchie přestala existovat. Tajné⁵ spisy se přestěhovaly⁶ do archivu československého ministerstva vnitra a nebyly už tajné. Při jedné návštěvě v archivu⁷ jsem si vzpomněl na tento případ⁸, který mnou kdysi tak pohnul⁹ při otcově vyprávění, a dal jsem si přinést¹⁰ svazek spisů „Smrt kněžny Eleonory Windischgrätzové"¹¹, tlustý bachratý svazek¹².</p>	<p>"Windischgrätz. that calf" In any case the perpetrator of the misdeed was never discovered. As for the documents relating to the investigation, they were considered so privy a matter that they were not entrusted to the hands of the police, but consigned immediately to the secret archives of the Royal and Imperial Vice-Regency. These archives remained secret until in 1918 the Royal and Imperial Vice-Regency ceased to vice-regent, because the Austrian monarchy had ceased to be. The old papers then migrated into the archives of the Czechoslovakian Ministry of the Interior and were no longer secret. Once when visiting the archives, I recalled the incident that had so deeply moved me when my father had related it to me, and I called for the inquest on the "Death of Princess Eleanora Windischgrätz." A fat-bellied bundle was brought to me.</p>	<p>¹ SemIns ² LexIns ³ LexIns ⁴ FakProd/LexIns ⁵ SemIns ⁶ GramIns (pasivum) ⁷ GramIns (předl.) ⁸ LexIns/Styllns ⁹ SemIns (bewegt) ¹⁰ Styllns ¹¹ FakMist/USitKon ¹² LexIns (tlustý a břichatý)</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
3 8	Ich ueberflog ¹ die ersten Aktenstücke: Protokolle ueber Haus- und Wohnungsdurchsuchungen ² nach einer allfaellig in Betracht kommenden Schusswaffe, vorgenommen ³ in den dem k.u.k. General-Commando ⁵ gegenueberliegenden ⁶ Objekten ⁴ ; Einvernahme von zwei auf dem Wege von Clementinum zu den Barrikaden festgenommenen Courieren Michael Bakunins ⁷ , der den Aufstand geleitet hatte; Kreuzverhoer mit dem Techniker Maur und anderen verdaechtigen Civilpersonen; etz., etz.	Přeletěl ¹ jsem první akta: Protokoly o <u>damácích [sic!] prohlídkách</u> ² za účelem zjištění případně v úvahu přicházející střelné zbraně, <u>provedených</u> ³ v objektech ⁴ nacházejících se naproti ⁶ c.k.generálnímu velitelství ⁵ ; výslech dvou na cestě z Klementina k barikádám zatčených kurýrů Michala Bakunina ⁷ , který vzpouru vedl; křížový výslech a technikem Maurem a jinými podezřelými civilními osobami atd., atd.	Rychle jsem přelétl ¹ první stránky spisů: protokoly o <u>domovních a bytových prohlídkách</u> ² , pátrajících po případné, v úvahu přicházející střelné zbraně, <u>vykonaných</u> ³ v domech a <u>bytech</u> ⁴ ležících proti ⁶ c. a k. hlavnímu velitelství ⁵ ; výslech dvou kurýrů Michaila Bakunina ⁷ , který vedl povstání, zatčených na cestě od Klementina k barikádám; křížový výslech technika Mauera a jiných podezřelých civilních osob: atd. atd.	I raced through the first documents: records of the examination of houses and dwellings opposite the staff-headquarters in search of weapons; the taking in custody of two couriers of Michael Bakunin ⁷ , ring-leader of the uprising, as they were on their way from Clementinum to the barricades; cross-examination of the engineer Maur and other suspicious civilians; and so forth and so on.	¹ LexIns ² LexIns ³ LexIns/Styllns ⁴ Styllns (rejstřík) ⁵ c.k. versus c. a k. ⁶ Styllns ⁷ přepisy jména
3 9	Couriere Michael Bakunins Da war nicht durchzukommen ¹ . Schon wollte ich den Aktenstoss zurueckstellen als mir auffiel ² , dass von einem Bogen ³ ein Siegel herabbaumle. Zwar sind Haengesiegel ⁴ in einem Archiv nichts besonderes, pompoese Petschafte in kostbaren Kapseln haengen an Seidenschnueren von jeder Bulle und jeder Gerechtsame, was aber hatte eon solch mittelalterliches Sigillum ⁵ an einem Aktenstueck aus meines Vaters Zeit zu suchen?	To bylo nepřekonatelné ¹ . Už jsem byl přitom odložit tuto kupu aktů když má pozornost byla znovu upoutána ² pečetí, která visela z jednoho archu ³ . Visací pečetě ⁴ nejsou ovšem ničím zvláštním najdeme-li je v nějakém archivu; ve skvostném provedení visejí na hedvábných šňůrách z každé buly a z každého "glajtu". Co však měla taková středověká pečeť ⁵ společného s aktem z nedávných ⁶ dob mého otce?	Nebylo možno všechno pročíst ¹ . Už jsem chtěl spisy vrátit, když jsem si všiml ² , že od jednoho listu ³ visí pečeť. Visící pečetě ⁴ nejsou v archivu sice nic zvláštního, pompézní pečetě visí hedvábných šňůrách s každé buly a každého privilegia, co však pohledává takové středověké sigillum ⁵ na spisu z dob mého otce?	One could not get very far with that. I was just about to shove the bundle aside, when I noticed a seal dangling from one sheet. Such pendant seals are nothing unusual in archives. Pompous signets enclosed in valuable cases hang on silken cords from every bull and every title, but what was such a medieval sigil doing on a document dating from my father's time?	¹ SemIns ² Styllns ³ GramIns/Styllns (předl.) ⁴ LexIns ⁵ LexIns/FakProd (sigillum), u JHN (1952) pozn. překl.: str. 20: Sigillum (lat.) – pečeť. ⁶ SemIns (LR přidáno: nedávných)

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
4 0	<p>Und <u>siehe</u>¹ da, es war auch kein Siegel, <u>vielmehr</u>² war es ein hoelzernes Raedchen von einem Kinderspielzeug, und <u>hing</u>³ als <u>Corpus delicti</u>⁴ herab von einem acht Seiten langen Protokoll, aufgenommen am 19. Juli 1848 mit dem p. Josef Kreibich⁵, Inhaber eines <u>Modawarengeschaeftes</u>⁶ im Haus <u>Cons.-Nr. 936 – I.</u>⁷ Prag, Zeltnergasse. Im Protokoll war die Kanone des kleinen Eduard genau so <u>geschildert</u>⁸, wie sie mein Vater mir geschildert hatte. <u>Neu war mir nur</u>⁹, dass Vater Kreibich laut eigener Angabe seinem <u>zehnjaehrigen</u>¹⁰ Sohn Eduard, als selbiger einen Schuss aus der Kanone abfeuerte, ein Kopfstueck gegeben und der Waffe einen Fusstritt versetzt habe, sodass dieselbe zerstoert und hernach weggeworfen worden sei mitsamt zugehoeriger Munition. Bei der behoerdlichen <u>Haussuchung</u>¹¹ hat sich ein unzweifelhaft von der Lafette stammendes Raedchen vorgefunden und wird hiermit den Akten beige-schlossen.</p>	<p>A <u>vida</u>¹, vždyť se ani nejednalo o pečeť, <u>nýbrž</u>² o dřevěné kolečko, součástku dětské hračky, které <u>bylo připevněno</u>³ jako <u>corpus delicti</u>⁴ k osmistranému protokolu, sepsaným dne 19. července 1848 s panem Josefem Kreibichem, majitelem módního obchodu⁶ v domě <u>Cons.čís.936-I.</u>⁷ v Praze, v Celetné ulici. V protokolu byl kanon malého Edvarda <u>vyličen</u>⁸ stejně tak, jak mi jej i líčil můj otec. <u>Nové bylo pro mne jen</u>⁹, že otec Kreibich vlepil svému synáčkovi podle vlastní výpovědi pohlavek, když tento vystřelil z kanonu a že do samotné zbraně kopnul až se rozpadla, načež byla odhozena i s příslušnou municí. Při úřední <u>domácí prohlídce</u>¹¹ bylo nalezeno kolečko, jež bez pochyby bylo součástí lafety a z tohoto důvodu k aktům přiloženo.</p>	<p>A <u>hledme</u>¹ nebyla to ovšem pečeť, bylo to dřevěné kolečko od dětské hračky, a <u>viselo</u>³ jako <u>corpus delicti</u>⁴ z osmistránkového protokolu, sepsaného 19. července 1848 s p. Josefem Kreibichem, majitelem obchodu s módním zbožím⁶ v domě <u>čís. pop. 936-I.</u>⁷ Praha, Celetná ulice. V protokolu bylo dělo malého Eduarda <u>popsáno</u>⁸ přesně tak, jak mi je popsal můj otec. <u>Novým bylo pro mne jen to</u>⁹, že otec Kreibich podle vlastní výpovědi uštědřil svému <u>desetiletému</u>¹⁰ synovi Eduardovi, když tento vystřelil z děla, pohlavek a zbraní kopanec, takže se rozbila a zahodili ji potom i s příslušnou municí. Při úřední <u>domovní prohlídce</u>¹¹ se našlo kolečko, nepochybně pocházející z lafety děla a tímto se přikládá ke spisu.</p>	<p>And, lo and behold! it [<i>sic!</i>] wasn't a seal at all. It was a tiny wooden wheel from some child's toy and hung like a <u>corpus delicti</u>⁴ from an eight-page-long document, dated July 1848. These pages contained the minutes of the examination of Josef Kreibich, proprietor of a store retailing articles of fashion for ladies, Zeltner Street, <u>building Number 936-I.</u>⁷ Prague. In this protocol the cannon made by little Edward was described exactly as my father had described it to me. What was new to me, however, was Papa Kreibich's own sworn statement that when his son had fired a shot from his cannon, he had given him a piece of his mind and kicked the cannon to bits, so that it was destroyed and subsequently thrown away along with the ammunition část for it. Upon official search of the premises a wheel was discovered that unquestionably once formed a part of the gun-carriage. The wheel was thereupon attached to the document.</p>	<p>¹Styllns ²Gramlins ³Gramlins/LexIns ⁴LexIns/FakProd ⁵LexIns/FakProd ⁶LexIns ⁷ZnalTém/FakMíst ⁸LexIns/Styllns ⁹Gramlins (kat. pádu, konkurence nom. a instrum.) (?nové pro mne bylo jen?) ¹⁰SemIns (LR výpustka) ¹¹</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
4 1	<p>Seit dem <u>Todesschuss</u>¹ waren also fuenf volle Wochen vergangen, ehe sich ein Verdacht gegen Edi lenkte². Obwohl, wie aus dem <u>langatmigen</u>³ Protokoll <u>hervorgeht</u>⁴, die Untersuchungsbehoerde der Sache betraechtliche Bedeutung beimass, konnte nichts bewiesen werden. „Wenn Gott will, schiesst ein Besen“⁵ – gut, das mochte auch die <u>hohe Obrigkeit</u>⁶ glauben, <u>aber einen solchen Willen Gottes vor Gericht zu stellen und abzuurteilen, wagte sie nicht</u>⁷.</p>	<p>Po <u>smrtelném výstřelu</u>¹ uplynulo tedy plných pět neděl nežli <u>podezření padlo na Edu</u>². Vzdor tomu, že si úřady – jak je <u>zřejmé</u>⁴ z <u>obšírného</u>³ protokolu – daly záležitosti na této věci, nemohlo nic býti dokázáno. „<u>Dá-li Pán Bůh, střílí i koště</u>“⁵ – třeba že i <u>urozené úřednictvo</u>⁶ bylo toho názoru, <u>neodvážilo se však předvolati tuto Boží vůli před soud a odsouditi ji</u>⁷.</p>	<p>Od <u>smrtícího výstřelu</u>¹ uběhlo tedy plných pět neděl, nežli <u>bylo uvrženo na Edu podezření</u>². Třebaže vyšetřující orgány, jak <u>vyplývá</u>⁴ z <u>rozvláčného</u>³ protokolu, <u>přikládaly věci značný význam, nedalo se nic dokázat. „Když Pánbůh dopustí, i motyka spustí</u>“⁵ – dobrá, snad si to myslil i <u>slavný úřad</u>⁶, <u>ale postavit takovéto boží dopuštění před soud a odsoudit je, toho se neodvážil</u>⁷.</p>	<p><i>The brothers Kisch</i> It seems, therefore, that five whole weeks had elapsed before any suspicion had been cast upon Eddy. Although the officials charged with the investigation laid considerable weight upon the matter, as the long-winded examination shows, nothing could be proved. If God so will, a broom will shoot – well and good, and the high magistrates may have thought so too, but to appear before the court with the will of God as Exhibit A, and to demand a decision based upon such evidence, that they did not dare to do.</p>	<p>¹ StylIns/LexIns ² StylIns/GramIns (aktivum) ³ StylIns ⁴ LexIns ⁵ LexIns/FakProd ⁶ LexIns/Styllns ⁷ LexIns/FakProd (JHN) slovní hříčka s frazeologismem nefunguje, viz výše)</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
4 2	<p>Meine Brueder</p> <p>Womit wir wieder zum blinden Methodius zurueckkehren wollen, der uns singend ueber die Weltgeschichte aus Vaters Tagen belehrt. Im Laufe seines Lebens, das von 1838 bis 1901 waehrte, hat mein Vater nur zwei <u>historische Ereignisse</u>² aus der Naehe erlebt, eben jenen Prager Aufstand von 1848 und den Krieg zwischen Oesterreich und Preussen. Die haben seine Lebensweise <u>wenig veraendert</u>³, und er pflegte sich wiederholt zu ruehmen⁴, seit seiner Juenglingszeit immer im gleichen Bett gechlafen zu haben. Seinen Soehnen goennte das Schicksal keine so stete Lagerstatt. Einer fiel 1914 jung im Weltkrieg, einer, der fuer den Anschluss Oesterreichs und fuer ein Grossdeutschland schwaermte, mag sich darum im Bannbezitk Hitlers nicht gluecklicher fuehlen, einer ist durch die Invasion der Tschechoslowakei grausam von Frau und Kindern getrennt, einer wirkt als Arzt der chinesischen Armee in Bombardements, Wolkenbruechen und Erdbeben, und einer wurde auf langen Umwegen nach Mexico verschlagen, wo er diese Memoiren aus anderen Zeiten und Breiten <u>schreibt</u>.⁵</p>	<p>Čímž se opět <u>a bez jakéhokoliv přechodu</u>¹ navrátíme k slepému Metoději, který nás zpěvem poučuje o světových dějinách z tatínkovy doby. Za celý svůj život, který trval od roku 1838 do roku 1901 zažil můj otec zblízka je dvě <u>historické události</u>². Onu pražskou vzpouru z roku 1848 a válku Rakouska s Pruskem. Jeho život tím byl <u>málo zneklidněn</u>³ a <u>vyprávěl rád</u>⁴, že spal od doby svého jinošství stále ve stejné posteli. <u>Jeho synům osud nedopřál tak trvalé lůžko. Jeden padl mlád ve světové válce; jiný žije Bůh ví jak v oblasti Hitlerovské moci. Jiného zase odloučilo obsazení Československa</u> krutě od ženy a dětí. <u>Jeden, který bojoval po boku republikánského Španělska, se nyní vystavuje jako lékař čínské armády náletům, průtržím mračen a zemětřesením a jeden se na dlouhých, nevšedních cestách dostal koncem konců do Mexika, kde píše tyto vzpomínky z jiných dob a jiných zeměpisných šíří.</u>⁵</p>	<p>A tak se raději vrátíme zase k slepému Metodějovi, který nás poučuje zpěvem o dějinách světa z otcových dnů. Za svého života, od roku 1838 do roku 1901, prožil můj otec jen dvě <u>dějinné události</u>², ono pražské povstání z roku 1848 a válku mezi Rakouskem a Pruskem. Obě <u>dějinné události změnily málo</u>³ na jeho způsobu života, a <u>často se chlubil</u>⁴, že od svého jinošství spal vždy v jedné a téže posteli. <u>Jeho synům nedopřál osud tak stálého lože. Jeden, Wolfgang, padl mlád v první světové válce, Pavel a Arnold žili po okupaci Československa Hitlerem ve starém rodném domě, nežli je jednoho po druhém odvěkli do táborů a hrozné smrti, nejmladší Bedřich odjel již v roce 1937 pomáhat jako lékař španělské republikánské armádě a působil potom v Číně, a jeden po mnohých a dalekých cestách je vržen do Mexika, kde píše tyto paměti z jiných časů a krajů.</u>⁵</p>	<p>(vynechaný řádek)</p> <p>And thus, <u>without the pretense of a transition</u>¹, we return to Blind Methodius who taught us in song the world history of the time of our fathers. My father, in the course of a life that lasted from 1838 to 1901, experienced only two great historical events at close range: namely, the afore-mentioned Prague uprising of 1848 and the war between Austria and Prussia. These two cataclysms had not been able to upset the even tenor of his life, and he often boasted of the fact that since his youth he had slept every night in the selfsame bed. <u>His five sons, however, were not to be let off so easily. One died in his twenties in the First World War; another, fanatical on the subject of Anschluss with Germany, may not, for all that, be feeling so good now in the realm of Hitler's sway; still another was cruelly separated from wife and children when Czechoslovakia was occupied; a fourth practices medicine in the Chinese army, working through bombardment, cloudburst, and earthquake. And still another, cast hither and thither, has at last come to rest in Mexico where he writes there memoirs of far away and long ago.</u>⁵</p>	<p>¹ LR a GE oba mají (stejnou) informaci navíc (cf. předpoklad stejného výchozího textu pro překlad x JHN)</p> <p>² LexIns</p> <p>³ LexIns/StylIns</p> <p>⁴ GramIns/StylIns (iterativnost)</p> <p>⁵ FakČas (JHN: Wolfgang, Pavel, Arnold, Bedřich, jména bratrů EEK doplněna, viz výše)</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
4 3		II. kapitola ⁹⁵		(vynechaný řádek)	
4 4		"Poslyšte milí vlastenci, Jak je Pán Bůh rozhněvaný"			popěvek pouze u LR
4 5	Aber der blinde Methodius haelt noch bei Vaterszeit. Durch seine Lieder erlebe ich die Schlacht von Koeniggraetz, ohne es zu wissen, aehnlich dem Helden der Stendhal'schen "Karthause von Parma" ¹ , der nicht ahnt, dass er an einer Schlacht teilnimmt und den nahen Ort ² namens Waterloo nicht kennt. Jahrelang hoere ich den blinden Methodius ³ vom Blutvergiessen in Sadowa ⁴ singen, von aufeinander lossprengengen Reitern bei Stezery ⁵ und von zah- und namenlosen Holzkreuzen bei Horenoves ⁶ , aber all das sind mir nur boehmischer Doerfer ⁷ . Denn die deusche Klio hat die Spitze ihres Zirkels ins Staedtchen Koeniggraetz gespiesst und einen Kreis gezogen, in dem die Schauplaetze Horenoves und Sadowa und Stezery verschwanden. Dagegen hat die franzoesische Klio das Dorf Sadowa zum namengebenden Mittelpunkt genommen, und solcherart Koenniggraetz im Kreisdunkel versinken lassen ⁸ . Revanche de Sadowa pour Koeniggraetz ⁹ .	Slepý Metoděj je však stále ještě u dob mého otce. Jeho písněmi prožívám bitvu u Královo Hradce, aniž bych o tom věděl. Daří se mi stejně jako hrdinovi Stendhalova romanu "La Chartreuse de Parme" ¹ , který nemá tušení, že se účastní bitvy a jemuž jméno blízké vesnice ² Waterloo nic neznamena. Po dlouhá léta poslouchám slepému Metoději ³ , který zpívá o krveprolití u Sadowy ⁴ , o proti sobě se honícím rytířům u Stezerech ⁵ , o nesčetných a bezejmenných dřevěných křížích u Hořenovesu ⁶ a netuším, že to vše má krvavý, společný název: Bitva u Královo Hradce. Vím jedině, proč se to vše přihodilo, neboť již od samého počátku vypovídá píseň zcela jasně ¹⁰ :	Slepý Metoděj je však stále ještě u otcovy doby. V jeho písních prožívám, aniž to tuším, bitvu u Králova Hradce, tak jako hrdina Stendhalova „Parmského kláštera“ ¹ , který netuší, že je účastníkem bitvy a nezná blízké místo ² Waterloo. Po léta slyším zpívat slepého Metoděje ³ o krveprolití u Sadowé ⁴ , o prudkých jezdeckých srážkách u Stěžer ⁵ , o nesčetných bezejmenných dřevěných křížích u Hořenovse, ale to všechno jsou pro mne jen české vesnice ⁷ . Neboť německá Klio zabodla hrot svého kružítko do městečka Králové Hradce a obkreslila kruh, v němž zmizela válečná jeviště Hořenoves a Sadowá a Stěžery. Francouzská Klio zas naopak si vybrala za jmenný střed vesnici Sadowou a tak dala zapadnout Králové Hradci ⁸ . Revanche de Sadowa pour Koenigraetz – odplata Sadowé za Králové Hradce ⁹ . To všechno já, malý chlapec, nevím, vím však, proč to všechno je, neboť píseň slepého Metoděje to jasně říká ¹⁰ :	<i>The bandit Babinsky</i> Blind Methodius, however, confined himself to Father's time. Through his songs I experienced the battle of Königgrätz, without knowing it. I was like the hero of Stendhal's <i>Charterhouse of Parma</i> ¹ , who did not suspect that he had taken part in a battle and never learnt the name of the neighbouring village ² of Waterloo. That was I: for years I heard Blind Methodius sing of bloodshed at Sadowa ⁴ , of cavalry charges and clashes at Stezery ⁵ , and of innumerable nameless wooden crosses at Horenoves ⁶ – and to me these were nothing but a lot of Bohemian villages ⁷ . For the German Clio had stabbed the point of her compass into the little town of Königgrätz and drawn a circle within which the scenes of Sadowa, Horenoves and Stezery disappeared. On the other hand the French Clio took the village of Sadowa as the central point, called the whole theater of war by that name, and thus allowed Königgrätz to disappear in the penumbra ⁸ . <i>Revanche de Sadowa pour Koeniggraetz</i> . ⁹	LR dělí souvětí ¹ název Stendhalova románu u LR ponechán v němčině ² LexIns ³ GramIns/StyllIns (kontamin.) ⁴ FakMíst ⁵ FakMíst ⁶ FakMíst ⁷ LexIns/FakProd (viz výše) ⁸ LexIns/FakProd/SemIns (u LR chybí) ⁹ LexIns/FakProd ¹⁰ tato pasáž se vyskytuje jenom u LR a JHN, a to s rozdíly

⁹⁵ Dělení kapitol v překladu LR – viz výše.

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
4 6		<p>„Poslyšte milí vlastenci Jak je Pán Bůh rozhněvaný Že se lepšit nechceme Proto nám za to škodějí ti naši nepřátelé.“</p>	<p>„Poslyšte, milí vlastenci, Jak je Pán Bůh rozhněvaný, Že se lepšit nechceme. Proto nám za to škodějí Ti naši přátelé.“</p>		
4 7		<p>A píseň končí <u>pobožnou</u>¹ výzvou: „Češi vemte si to k srdci K Bohu obračejte své věci By byl dárce pokoje Aby smířil mocnářové Popřál nám pokojné dnové Pro národy oboje.“</p>	<p>A končí vylíčení událostí touto (<u>málo spisovnou!</u>)¹ výzvou: „Češi, vemte si to k srdci, K Bohu obračejte své věci, By byl dárce pokoje, Aby smířil mocnářové, Popřál nám pokojné dnové Pro národy oboje.“</p>		<p>¹ Semlins (cf. přidaná slova LR a JHN)</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
4 8		Slyš že jsem ten raubíř Babinský. Nejsem hoden dítky panenský..“			popěvek na tomto místě v textu opět pouze u LR (viz výše)
4 9	<i>Damenbesuch beim Rauber</i> Zum Preise ¹ eines heimischen ² Raubers laesst der blinde Methodius ein aufregendes ³ Lied ertoenen. In den dramatischen Steigerungen ⁴ aehnelt es den Puppenspielen auf dem Weihnachtsmarkt ⁵ , aber es ist noch schoener, weil es gereimt ist und gesungen wird, das Messer am Schleifstein knirscht und goldene Sternchen prasseln. Gar viele edle Moritaten ⁷ veruebt der Raeuberhauptmann ⁶ Babinsky, bevor er gefangen wird ⁸ und in der Zelle schmachten muss ⁹ , eiskalte Ketten ¹⁰ an Haenden und Fuessen. Da bekommt er Damenbesuch ¹² , eintritt seine jungfraeuliche Geliebte. Der Raueber Babinsky enthuellt ¹³ ihr er sei der Raeuber Babinsky, was sie eigentlich wissen musste, denn wie haette sie ihn sonst aufsuchen koennten ¹⁴ . Morgen, fuegt er hinzu, werde seine Hinrichtung begangen werden. Daraufhin sinkt sie tot um, und das Schleifrad des blinden Methodius bleibt bruesk zu stehen. ¹⁵	Na chválu ¹ slavného ² loupežníka má slepý Metoděj rozčilující ³ píseň na pořadu. V dramatickém svém stoupání ⁴ podobá se loutkovým hrám na vánočním trhu ⁵ , je však ještě hezčí, neboť se rýmuje a je zpívána; nůž na brusu skřipá a zlaté hvězdičky z něj praskají. Velký loupežník ⁶ Babinský zpáchá [sic!] leckterý šlechetný mord ⁷ , nežli ho chytějí ⁸ a nežli musí prahnouti ve věznic ⁹ , mrazivé okovy ¹⁰ na nohou a rukou. Tu vstoupí k němu žalářník ¹¹ a zvěstí mu, že na něj v pokoji pro návštěvy čeká dáma ¹² . “Babinský pojď se mnou nahoru Máte tady dámskou návštěvu.” Je to jeho milá a on jí sděluje, že je loupežníkem Babinským, což by vlastně už musela vědět, neboť jak by jej jinak byla mohla nechati přivést ¹⁴ . On jí však takto hovoří: “Slyš že jsem ten raubíř Babinský Nejsem hoden dítky panenský Nemiluje mě už a běž domů Já mám zejtra ráno popravu.” To přesahuje síly [sic!] dítky panenský. “Jak ona to slyšela Padla na zem a už nevstala.”	K slávě ¹ domácího ² loupežníka zpívá slepý Metoděj vzrušující ³ píseň. Dramatickým stupňováním ⁴ se podobá loutkovým hrám na vánočním trhu na Staroměstském rynku ⁵ , ale je ještě krásnější, neboť je ve verších a s nápěvem – nůž přiložený k brousku do toho skřípe, až s praskotem srší zlaté jiskry. Náčelník loupežníků ⁶ Babinský spáchá přemnoho ušlechtilých vražd ⁷ , než ho polapí ⁸ a musí strádat v cele ⁹ , na rukou i na nohou chladné řetězy ¹⁰ . Tu dostane dámskou návštěvu ¹² . „Babinský, pojdte nahoru, máte tady dámskou návštěvu.” Dámská návštěva je jeho milénka. Loupežník Babinský jí odhalí ¹³ , že je loupežník Babinský, což by ostatně měla vědět, neboť jak jinak by ho mohla navštívit ¹⁴ ? „Slyš, že jsem ten raubíř Babinský, nejsem hoden dítky panenský. Nemiluj mě už a běž domů, já mám zejtra ráno popravu.” „Jak ona to slyšela, padla na zem a už nevstala.”	One of Blind Methodius' most exciting songs was in praise of a local bandit. In its dramatic build-up this song reminded one of the puppet shows at Christmas fairs ⁵ ; only it was much prettier, for it rhymed and was sung, and moreover was accompanied by the grating of the whetstone and the crackling of golden constellations. Many a deed of derring-do did the robber chieftain Babinsky commit before he was captured and made to languish in a dark cell with ice- cold chains smithied to his wrists and ankles. A lady came to visit him, his virginal beloved. He revealed to her that he was the robber Babinsky (which of course she must have known, otherwise how could she have asked to see him?). On the morrow, so he told her, his execution was scheduled to take place. Whereupon she sank down and died, and the grindstone stopped dead too. ¹⁵	¹ StylIns ² SemIns ³ SemIns (aufregend) ⁴ SemIns/StylIns ⁵ FakMist/SemIns (u JHN doplněno: na Staroměstském rynku) ⁶ SemIns/StylIns ⁷ StylIns/FakProd ⁸ StylIns ⁹ GramIns/StylIns ¹⁰ StylIns (eiskalt) ¹¹ SemIns (u LR přidáno: žalářník) ¹² GramIns/StylIns (u JHN kopírování větné struktury originálu) ¹³ SemIns/StylIns ¹⁴ SemIns ¹⁵ závěrečná část odstavce se vyskytuje pouze u EEK a GE (cf. předpoklad různých výchozích textů)

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
5 0		Tak nám co ten svět sál, Vše Hanka zfalšoval.“		(vynechaný řádek)	popěvek na tomto místě pouze u LR
5 1	Eines seiner Lieder, sein Bravourstueck ¹ musste ² der blinde Methodius viele, viele Jahre spaeter aus seinem Repertoire ³ streichen ⁴ . Von diesem Lied verstehen wir Kinder ueberhaupt nichts, und geben dem Hannchen einem kleinen Maedchen aus dem dritten Stock, aufgrund dieses Liedes den Beinamen Hanka Falschheit. In Wirklichkeit gilt der Name Hanka des Liedes einem Mann, und auch der wird nicht der Falschheit beschuldigt, sondern gegen diesen Vorwurf in Schutz genommen. ⁵	Jednu ze svých písní a ještě k tomu jednu ze svých nejmilejších ¹ , <u>musel</u> ² slepý Metoděj po celé řadě let škrtnout ⁴ ze svého programu ³ . Jde o následující:	Jednu ze svých písní, svůj nejlepší kousek ¹ , byl nucen ² slepý Metoděj po mnoha a mnoha letech <u>vyškrtnout</u> ⁴ ze svého repertoáru ³ . <u>Z téhle písně</u> <u>nerozumíme my děti vůbec ničemu a</u> <u>překřtíme Haničku, malou dívku</u> <u>z třetího poschodí, podle této písně na</u> <u>„Hanka faleš“.</u> Ve skutečnosti je jméno Hanka, které se vyskytuje v písni, jménem muže, a ani ten není v písni obviňován z falše, nýbrž naopak je brán proti výtce v ochranu. ⁵	Many, many years later Blind Methodius had to strike one of his songs out of his repertory – in fact, his hit-number. <u>The sense of this</u> <u>song completely escaped us then;</u> <u>nevertheless from it we nicknamed</u> <u>our playmate Johanna “Hanka</u> <u>Forgery.”</u> Actually, in the song, the name Hanka belonged to a man, and furthermore he was not accused of forgery, but was defended against this very reproach. ⁵	¹ SemIns ² SemIns ³ LexIns ⁴ GramIns/StyllIns ⁵ SemIns (u LR chybí pasáž o Hance Faleš, text chybí po odstavec 52 včetně; u EEK, JHN i GE se pasáž vyskytuje)

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
5 2	<p>Es handelt sich um den Museumsbeamten Wenzel Hanka, der 1817 in einem Turm der Koeniginhoefer Kirche¹ eine fruehmittelalterliche Handschrift entdeckt hatte. In den Gelehrtenkreisen der Welt erregte dieser Fund Aufsehen und <u>warmes Interesse</u>² fuer die tschechische Kultur, <u>die nun als ein Ahne der europaeischen dastand</u>³. Deshalb musste es auf tschechischer Seite <u>Empoerung</u>⁴ hervorrufen, als fuenfzig Jahre hernach in der Prager deutschen Zeitung "Tagesbote" ein anonym <u>Palaeograph</u>⁹ (wieder fuenfzig Jahre spaeter <u>eruierte ich</u>⁸, dass es der Bibliothekar Zeidler gewesen war) die Echtheit der Handschrift <u>anzweifelte</u>⁵. Der Redakteur des "Tagesbote", David Kuh, wurde <u>wegen Verleumdung verurteilt</u>⁶, nicht gemildert aber wurde der Kampf zwischen Deutschen und Tschechen, der durch die Verdaechtigung der <u>Koeniginhoefer Handschrift</u>⁷ entbrannt war. "Verleumder" riefen die Einen, "Faelscher" die Anderen.</p>		<p>Běží tu o úředníka musea Václava Hanka, který v roce 1817 objevil ve věži kostela v Králové Dvoře¹ rukopis z počátku středověku. Ve světových vědeckých kruzích vzbudil tento nálezný rozruch a <u>vřelý zájem</u>² pro českou kulturu, <u>kteřá tu stála nyní jako předek kultury evropské</u>³. Proto když po padesáti letech v pražských německých novinách „Tagesbote“ jakýsi anonymní <u>palaeograph</u>⁹ (<u>zjistil jsem</u>⁸ za dalších padesát let, že to byl knihovník Zeidar) <u>pochyboval</u>⁵ o pravosti rukopisu, vyvolalo to na české straně velké <u>rozčarování</u>⁴. Redaktor těchto novin, David Kuh, byl <u>odsouzen pro utrhačství</u>⁶, to však neoslabilo boj mezi Němci a Čechy, který vzplál pro podezření o <u>Královédvorském rukopisu</u>⁷. Jedni volali „utrhači“, druzí „padělatelé“.</p>	<p><i>Masaryk and the Hanka forgery</i> The historical situation that gave rise to the lay was this: Wenzel Hanka, curator of a museum, had discovered a manuscript of early medieval origin in the tower of the Koeniginhoefer Church¹. In the world's learned circles this find aroused respect for and warm interest in Czech culture, which now appeared to be a progenitor of European culture. It was therefore not surprising that, when Prague's German-language paper, the <i>Tagesbote</i>, published an article by an anonymous paleographer attacking the genuineness of the manuscript, it should excite general indignation among the Czechs. (Decades later I was able to unmask the librarian Zeidler behind this anonymity.) The editor of the <i>Tagesbote</i>, David Kuh, was brought to court and condemned for defamation of character, but that did not diminish the battle between Germans and Czechs that had been started by the suspicion cast upon the authenticity of the Koeniginhoefer manuscript⁷. "Slanderer!" shouted one side. "Forger!" shouted the other.</p>	<p>¹ FakMíst ² LexIns/Styllns (kontam. předl.) ³ Styllns (koheze) ⁴ SemIns ⁵ GramIns (kat. vidu) ⁶ LexIns/Styllns (kontam. předl.) ⁷ FakMíst ⁸ SemIns ⁹ LexIns</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
5 3	<p><i>Die alte Handschrift</i></p> <p>Da verschoben sich ploetzlich die Fronten dadurch, dass zwei tschechische Gelehrte, Gebauer und Masaryk, mit vollem Namen und wissenschaftlichen Beweisen die <u>Koeniginhofer Handschrift</u>¹ als eine von Wenzel Hanka veruebte Faelschung erklaerten. Gegen Gebauer und Masaryk richteten nun <u>deren Konnationalen</u>² ihre Wut in allen Formen, auch in der des Liedes, das der blinde Methodius sang. In dem Lied wird behauptet, die beiden Verraeter wollen dem tschechischen Volk das Recht auf nationale Vergangenheit und damit auch auf nationale Zukunft absprechen und sogar bestreiten, <u>dass je ein boehmisches Maedchen einen Blument Strauss aus einem Bach gefischt habe, wie in der Koeniginhofer Handschrift geschrieben steht.</u> (Diese Stelle aus dem Hanka'schen Fund hat Goethe unter dem Titel "Das Straeusschen" ins Deutsche uebertragen³).</p>	<p>Dva mladí čeští učenci, Gebauer a Masaryk, prohlásili pod plným svým jménem a na základě vědeckých důkazů, že je <u>královohradecký rukopis</u>¹ falšovaný zaměstnancem musea, Václavem Hankou. Stejně jako dnes, kdy <u>čeští fašisté</u>² znovu prohlašují pravost rukopisu, se tehdejší jejich předkové nesmírně rozčilovali a ve svém vzteku použili jakéhokoliv prostředku proti Gebauerovi a Masarykovi, obhájčům pravdy. Tak o tom svědčí i píseň slepého Metoděje:</p> <p>Nová píseň o hrozném sfašování starých památek objeveném skrse dvě hvězdy českých a vysokých škol Pražských roku tohoto.</p> <p>Zpívá se jako: Jabůrek u kanonu stál.</p>	<p>Tu se najednou přesunuly fronty tím, že dva čeští učenci, Gebauer a Masaryk, prohlásili plným jménem a s vědeckými důkazy <u>Královédvorský rukopis</u>¹ za Hankův padělek. Proti Gebauerovi a Masarykovi se rozpoutala na straně <u>českých nacionalistů</u>² zuřivá nenávisť ve všech formách, i ve formě písně, kterou zpíval slepý Metoděj. Měla název: „<u>Nová píseň o hrozném falšování starých památek objeveném skrse dvě hvězdy českých a vysokých škol Pražských roku toho</u>“ a zněla:</p>	<p>Suddenly the front lines of this battle were altered by the intrusion of two Czech scholars, Gebauer and Masaryk, who with scientific proofs in hand openly declared that the <u>Königinhofer manuscript</u>¹ was a forgery perpetrated by Wenzel Hanka. The full fury of <u>their brother-Czechs</u>² was now turned upon Gebauer and Masaryk. And Blind Methodius had to add his tuneful voice. In his song he imputed to the two traitors the desire to deprive the Czech people of their national past and thereby rob them of the right to an independent national existence in the future. They were even accused of <u>denying that a Bohemian girl once fished a bouquet out of a stream, as reported in the Königinhofer manuscript.</u> (This particular incident in the Hanka find was put into German poetry by Goethe under the title <u>Das Sträusschen</u>.³)</p>	<p>u LR se text liší (cf. textová koheze a vynechané pasáže)</p> <p>¹ FakMíst</p> <p>² LexIns/FakMíst (LR: fašisté, JHN: nacionalisté, GE: brother-Czechs)</p> <p>³ poslední pasáž odstavce se vyskytuje u EEK a GE</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
5 4	<p>Alles, was auf der Welt existiert – so hoeht der Refrain des blinden Methodius – ist eine Faelschung Hankas, und als Schlussakkord ergeht die Aufforderung, den beiden Volksfeinden den Kopf zurechtzusetzen. "Lasst die Herren es verspüren, Dass sie nicht mehr masarykieren, Was verehrt ein jeder Tschech! Sonst droht ihnen grosses Pech, Wie mit dieser Schreibung, Dass alles Hankas Faelschung sei".</p>	<p>1./ Lidi zlatý, to je škandál, v Praze strh se hrozný randál pro dvě moudré palice, ty to mrzí velice, že co svět světem stál vše Hanka sfalšoval.</p> <p>2./ Masaryk s Gebauerem v spolku na před zlatovém to kolku extra poštou dostali aby nám vykráli, za to, že co svět stál vše Hanka sfalšoval.</p> <p>3./ Libuše neměla tátu, žádný Zabož neměl mlátu, a Jaroslav s Lumírem byl jenom partafírem. Tak nám co ten svět stál vše Hanka sfalšoval.</p> <p>4./ Neměli jsme nikdy reky žádné lesy ani řeky, nikdo nelez na skály, žežulky nekunkaly. Tak nám co ten svět stál vše Hanka sfalšoval.</p>	<p><i>Lidi zlatý to je škandál, V Praze strh se hrozný randál pro dvě moudré palice, ty to mrzí velice, že co svět světem stál, vše Hanka sfalšoval.</i></p> <p><i>Masaryk s Gebauerem v spolku na pět zlatovém to kolku extra poštou dostali, aby nám vykrádali, za to, že co svět stál, vše Hanka sfalšoval.</i></p> <p><i>Libuše neměla tátu, žádný Zabož neměl Mlátu, a Jaroslav s Lumírem je jenom partafírem. Tak nám, co ten svět stál, vše Hanka sfalšoval.</i></p> <p><i>Neměli jsme nikdy reky, žádné lesy ani řeky, nikdo nelez na skály, žežulky nekuňkaly. Tak nám, co ten svět stál, vše Hanka sfalšoval.</i></p>	<p><i>Masaryk and the Hanka forgery Everything in the world – so went the derisive refrain of Methodius' song – is nothing but a forgery by Hanka, and in the final chords, Methodius launched the hope that these two enemies of the people might be brought to their senses.</i></p> <p><i>"Let these gentlemen take care That they don't masaryker What every brave Czech holds in highest esteem! Let them ill-luck beware Lest, through their scribblings unfair The whole blessed world a Hanka forgery seem!"</i></p>	<p>cf. dlišný způsob převodu popěvků/písní: u EEK: včleněny do odstavců, podobně jako – s jednou výjimkou – u GE LR a JHN uvádějí zcela identické znění písně, nicméně s několika rozdíly: LR jednotlivé sloky čísluje a v překladu JHN je celá píseň graficky odlišena.</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
		<p>5./ Vyšehrad se nic nehýbal kdo to zpíval ten byl šibal; kdo zřel zlato v Otavě měl jen řezánku na hlavě, když nám to co svět stál jen Hanka sfalšoval.</p> <p>6./ Gebauere a Masaryku, co ted' máte z toho křiku leda, že je vám na nic, nedokážete pranic ni to že co svět stál, vše Hanka sfalšoval.</p> <p>7./ Dlužno pánům opakovat nechtějte masarykovat co má v účtě každý Čech! Sic vám hrozí strašný pech; jak tomu co ted' psal že Hanka falšoval že on co náš svět stál nám všechno sfalšoval. Konec. Na Král. Vinohradech, Tiskem a nákladem B. Grunda a B. Svatoně 1886</p>	<p><i>Vyšehrad se nic nehýbal, Kdo to zpívá, ten byl šibal, Kdo zřel zlato v Otavě, měl jen řezanku v hlavě, když nám to, co svět stál, vše Hanka sfalšoval.</i></p> <p><i>Gebauere a Masaryku, co ted' máte z toho křiku leda, že je vám na nic, nedokážete pranic ni to, že co svět stál, vše Hanka sfalšoval</i></p> <p><i>Dlužno pánům opakovat: nechtějte masarykovat, co má v účtě každý Čech! Sic vám hrozí strašný pech, jak tomu, co ted' psal, že Hanka sfalšoval, že on, co náš svět stál, nám všecko sfalšoval. Konec.</i></p> <p>Na Král. Vinohradech. Tiskem a nákladem B. Grunda a B. Svatoně 1886. (Zpívá se jako: Jabůrek u kanonu stál)</p>		

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
5 5	<p><i>Ueberschwemmung!</i></p> <p>Dennoch hat jener Masaryk all das weiter "masarykiert"¹, was verblendeten Nationalisten² heilig war, und er hatte deshalb mehr als bloss Spottlieder zu ueberwinden, ehe er seinem Volk einen eigenen Staat schuf. <u>In diesem Staat konnte der blinde Methodius das Lied nicht mehr singen.</u>³ Das aber ist Zukunft vom Stadtpunkt meiner Knabenzeit gesehen.</p>	<p>Přesto však onen Masaryk dále "masarykoval"¹ vše, co <u>leckterému zaslepenému nacionalistovi</u>² bylo svaté a musel proto překonati daleko více než pouze posměvačské písničky, než vybudoval svému národu vlastní stát. <u>V tomto státě se slepý Metoděj ovšem</u>⁴ <u>musel zřici oné písň.</u>³ To však je již⁵ budoucnost ze stanoviska mých chlapeckých dob.</p>		<p>Masaryk, however, did not cease <u>massacring</u>¹ many a deceit holy to the dazzled nationalist, and for that reason he had much more than mere taunts to overcome before he was able to provide a state for his people. In that state, of course, Blind Methodius could not very well sing his song about Hanka's forgery. But all that lay in the future as far as my childhood is concerned.</p>	<p>¹ LexIns/FakProd (masarykoval) u JHN tento odstavec chybí ² GramIns (kat. čísla) ³ StylIns (?už nemohl zpívat?) ⁴ Sémlns ⁵ SemIns</p>
5 6		<p><u>Utopil se šifonér</u> <u>Plaval za ním pionér..</u>"</p>		<p>(vynechaný řádek)</p>	

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
5 7	<p>Als Gegenwart, <u>als eine des Besingens wuerdige Gegenwart</u>¹ bringt uns der <u>Moldaufluss</u>² die Zeit zum Bewusstsein, da er rasend und reissend wird und das altstaetische Festland in ein Archipel verwandelt. Ein Paar Tage vorher hat uns <u>Hannchen, genannt Hanka Falschheit</u>³, im Keller ueber die Geheimnisse der Liebe aufzuklaeren versucht, (<u>sie zog die Sache von der verkehrten Seite auf</u>)⁵ und heute ist der unterirdische Rittersaal ueberschwemmt⁶, als haette der Himmel die Sintflut ueber dieses <u>Sodom und Gomorrha</u>⁷ geschickt. Bis hinauf zum Kellereingang schaukelt das durch die Kanalroehren eingedrungene Wasser, <u>der Hof ward zum Teich</u>⁸, und der blinde Methodius <u>muss</u>⁹ samt seinem Schleifrad in die <u>Loggia</u>¹⁰ des ersten Stocks uebersiedeln⁹. Mit blitzblanken Helmen, <u>schnaubenden</u>¹¹ Pferden und einer riesengrossen Pumpe <u>fahrt</u>¹² die Feuerwehr in unserem Hof auf, um das Wasser <u>auszupumpen</u>¹³.</p>	<p>Jako přítomnost, <u>opěvování hodnou přítomnost</u>¹, připomíná mi <u>Vltava</u>² onu dobu, kdy se stala zuřivou a strhující a kdy proměnila staroměstskou pevninu v chvějící se poloostrov. Ještě několik dní předtím se <u>Hanička, říkali jsme jí Hanka Falešná</u>³, pokusila o to vysvětlit nám ve sklepě tajemství lásky <u>/šla na to z falešné strany/</u>⁵ a dnes je podzemní rytířský sál <u>pod vodou</u>⁶, jakoby nebesa baly [sic!] seslala potopu na tuto <u>Sodom a Gomorrh</u>⁷. Až nahoru ke vchodu sklepa se houpe voda, která vnikla rourami kanálu. <u>Dvůr se stal rybníkem</u>⁸ s slepý Metoděj se se svým brusem <u>musel odstěhovat</u>⁹ pod <u>arkády</u>¹⁰ v prvním patře. Se třpitíci [sic!] se přilbami a <u>upachtěnými</u>¹¹ koňmi a ohromnou pumpou <u>vjíždějí</u>¹² hasiči do našeho dvora, aby odsud vodu <u>vypumpovali</u>¹³.</p>	<p>Jako přítomnost, <u>jako přítomnost hodnou opěvání</u>¹ nám připomíná <u>Vltava</u>² čas, kdy se rozzuří a proměňuje staroměstskou pevninu v souostroví. Několik dní předtím nás chtěla <u>Hanička, nazvaná ted</u>⁴ <u>Hanka Faleš</u>³, poučit o tajemstvích lásky <u>(šla na to z falešného konce)</u>⁵, a dnes je podzemní rytířský sál <u>zatopen</u>⁶, jako by nebesa byla seslala potopu na tuto <u>Sodomu a Gomoru</u>⁷. Až nahoru ke vchodu do sklepa se houpe voda vniknuvší sem potrubím z kanálu, <u>ze dvora je rybník</u>⁸ a slepý Metoděj se <u>musí přestěhovat</u>⁹ se svým brusem <u>na loggi</u>¹⁰ do prvního poschodí. Do dvora <u>vjedou</u>¹² hasiči ve vyleštěných přilbách, <u>s funicemi</u>¹¹ koni a s obrovskou pumpou, aby <u>vyčerpali</u>¹³ vodu.</p>	<p>Let the <u>River Moldau</u>² bring us back to this childhood by calling up an incident worthy of being sung: the time when in a frenzy it ripped the ancient quarter of the city loose from the mainland and transformed it into an archipelago. It was only a few days before this that <u>Johanna, nicknamed Hanka</u>³ <u>Forgery</u>, had invited us into the cellar and attempted to reveal to us the mysteries of love (<u>only she tackled the matter in reverse</u>)⁵, and now the subterranean manorial hall was inundated, as if Heaven itself had sent the deluge to overwhelm our Sodom and Gomorrah. The water, forcing itself through the old passage-ways, lapped up to the very portals of the cellar. Our court had become a pond and Blind Methodius along with his grindstone had to emigrate to the loggia of the second floor. Firemen with polished helmets brought their snorting steeds harnessed to a gigantic pump right into our court and there pumped out the water.</p>	<p>¹ StylIns ² u GE jiný začátek odstavce ³ StylIns (?které jsme říkali?) ⁴ SemIns (u JHN přidáno: ted) ⁵ LexIns/FakProd (jaz. hříčka u JHN: Hanka Faleš x z falešného konce) ⁶ StylIns ⁷ FakMist LR: rozdělila souvětí ⁸ StylIns (?ze dvora se stal rybník?) ⁹ GramIns (slovesný čas) ¹⁰ LexIns/FakProd ¹¹ LexIns ¹² GramIns (slovesný čas) ¹³ GramIns</p>

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
5 8	<p>Uns genuegt diese Sensation nicht, <u>allzu aufregende</u>¹ Nachrichten dringen aus der Gegend des Kais, <u>wohin es fuer Kinderbeine kaum zehn Minuten zu rennen ist</u>². Wir rennen unter der Fuehrung <u>Hannchens</u>, genannt <u>Hanka Falschheit</u>³, zunaechst zum <u>Bethlemensplatz</u> und an den Rand der <u>Postgasse</u>⁴, in der die Leute <u>beneidenswerterweise</u>⁵ auf <u>Schinakeln</u>⁷ fahren. Hernachwagen wir uns zum <u>Moldau-Ufer</u>⁸ vor. Dieses <u>kommt</u>¹⁰ uns allerdings auf halbem Weg entgegen. Kaiser Karl IV., der bisher auf dem Festland gestanden, steht jetzt im Wasser, <u>die Wellen spielen um die Goldene Bulle</u>¹² in seiner herabhaengenden Hand, und es sieht sehr <u>unanstaendig</u>¹³ aus, wie von dieser Bulle die Tropfen fallen. <u>Jubelnd</u>¹⁴ sehen wir, dass die <u>Fluten</u>¹⁵ die <u>ewige</u>¹⁶ Karlsbruecke so zerbrochen haben, wie wir unsere Spielzeuge zu <u>zerbrechen</u>¹⁷ pflegen, <u>bums</u>¹⁸. <u>Verschwunden sind die Heiligenstatuen</u>.¹⁹</p>	<p>Nám tato sensace nestačí. Zprávy z pobřeží, <u>kam dětskými nohami neběžíte déle než deset minut</u>², jsou <u>příliš rozčilující</u>¹. Pod vedením <u>Haničky</u>, <u>Hanky Falešné</u>³, běžíme nejdříve k <u>Betlémskému náměstí</u> a k <u>Poštovní ulici</u>⁴, kde se <u>závistně</u>⁵ díváme na lidi, jezdící zde [...] ⁹⁶. Poté se odvážíme až k <u>samému</u>⁹ <u>pobřeží Vltavy</u>⁸. Toto nám však <u>přichází</u>¹⁰ na půli cesty vstříc. Císař Karel IV., který doposud stál na pevnině, stojí nyní ve vodě. <u>Vlny si hrají kolem zlaté buly</u>¹² v jeho ruce a <u>je nám to náramně k smíchu</u>¹¹, jak z této buly <u>neslušně padají kapky</u>¹³. <u>Jásající</u>¹⁴ vidíme, že <u>povodeň</u>¹⁵ <u>rozbořila věčný</u>¹⁶ <u>Karlův most</u>, jako my <u>rozbijeme</u>¹⁷ svoje hračky. <u>Postavy mnohých svatých zmizely</u>.¹⁹</p>	<p>Nám tahle senzace nestačí, od <u>nábřeží, kam to není pro dětské nožky ani deset minut</u>², sem pronikají <u>přespríliš vzrušující</u>¹ zprávy. Běžíme pod vedením <u>Haničky</u>, <u>nazvané Hanka Faleš</u>³, nejdřív k <u>Betlémskému náměstí</u> a na <u>začátek Poštovské ulice</u>⁴, kde jezdí lidé na <u>lodkách</u>⁷, což jim <u>náramně</u>⁶ <u>závidíme</u>⁵. Potom se odvážíme dál k <u>břehu Vltavy</u>⁸. <u>Vyjde</u>¹⁰ nám ovšem na půl cesty vstříc. Císař Karel IV., který stál dosud na pevnině, stojí teď ve vodě, <u>vlny si hrají se zlatou bulou</u>¹² v jeho spuštěné ruce, <u>vypadá to velmi neslušně</u>¹³, jak s buly <u>stékají kapky</u>. <u>S jásotem</u>¹⁴ vidíme, že <u>příboj</u>¹⁵ <u>rozbil starobylý</u>¹⁶ <u>Karlův most</u> tak, jako my <u>rozbíjíme</u>¹⁷ své hračky, <u>bác</u>¹⁸. <u>Sochy svatých zmizely</u>.¹⁹</p>	<p><i>Moldau flood</i> We kids were not satiated with this sensation. From the region of the quays came far too many exciting reports, and for our little legs that was only ten minutes' run away. Under the leadership of <u>Johanna</u>, nicknamed <u>Hanka Forgery</u>³, we raced first to <u>Bethlemlen Place</u> and along the edge of <u>Post Road</u>⁴ where we envied the people who were riding around on rafts. Then we ventured as far out as the shore of the Moldau. It is not to be denied that the river met us half-way. Emperor Charles the Fourth, who hitherto had always preferred the mainland, now stood thigh-deep in water. Waves played about the Golden Bull which he held in his hand in such a fashion that the drops of water coming from the roll gave him the appearance of performing a very unroyal act. With cries of joy we beheld the eternal Charles Bridge broken by the floods in just the way we broke our toys, <u>crash-bang</u>¹⁸! And the statues of the saints had vanished.</p>	<p>¹ LexIns, LR dělí souvětí ² StylIns (AČV) ³ (?Hanička, zvaná Hanka Faleš?) ⁴ Poštovní versus Poštovská ulice ⁵ StylIns/LexIns (?závistivě?) ⁶ SemIns (u JHN přidáno: náramně) ⁸ SemIns/LexIns ⁹ SemIns ¹⁰ GramIns LR: dělí souvětí ¹¹ SemIns (u LR přidáno: je nám to náramně k smíchu) ¹² SemIns/StylIns ¹³ SemIns/StylIns ¹⁴ GramIns (přechodník) ¹⁵ SemIns ¹⁶ SemIns ¹⁷ GramIns (kat. vidu) ¹⁸ u LR chybí: bums ¹⁹ StylIns (AČV)</p>

⁹⁶ nečitelné (viz strojopis)

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
5 9	<i>Pfui, Kaiser Karl IV!</i> Was die Wogen alles vor sich hertreiben! Moebel-stuecke, <u>Huetten</u> ¹ , Baeume, Balken, Faesser, Telegrafentangen! <u>Und auf einem schwimmenden Dach bellt verzweifelt ein weisser Hund.</u> ²	A co teprve vlny ženou před sebou! Kusy nábytku, <u>chalupy</u> ¹ , stromy, klády, sudy, telegrafní tyče! <u>Na plovoucí střeše štěká zoufale bílý pes.</u> ²	Co všechno ženou vlny před sebou! Kusy nábytku, <u>boudy</u> ¹ , stromy, klády, sudy, telegrafní tyče! <u>Na jedné plovoucí střeše zoufale štěká bílý pes.</u> ²	What amazing things the waves swept along with them! Furniture, huts, trees, beams, barrels, telegraph poles! And a white dog barking desperately from a floating roof.	¹ LexIns/Styllns ² Styllns (AČV)
6 0	<u>Pioniertruppen</u> ¹ mit Pontons sind von <u>ueberallher</u> ² herangezogen, um zu retten, was zu retten ist.	<u>Pionýři</u> ¹ a pontony byli svoláni <u>odevšud</u> ² , aby zachránili, co se zachrániti dá.	Se všech stran ² se sjely <u>zákopnické čety</u> ¹ s pontony, aby zachránily, co se zachránit dá.	The engineering corps were everywhere with their pontoons, trying to save whatever was still to be saved.	¹ LexIns/Styllns ² LexIns/Styllns
6 1	<u>Kaum drei Wochen spaeter</u> ¹ singt der blinde Methodius mit seinem Schleifrad in unserem Hof stehend, der wieder ein Hof und kein Teich mehr ist, ein Lied von der grossen <u>Prager Wassernot</u> ² . Es ist ein <u>parodistisch Lied</u> ³ "Von dem Schrank, <u>Der</u> ⁴ ertrank" und dem Pionier nachschwamm, und von einer Bank, auf der Grossmama sass. Auch der weisse Hund hat eine Strophe, die ihn verspottet: er belle, um <u>Brandstifter fernzuhalten</u> ⁵ . Von den Brueckenheiligen wird <u>gesungen</u> ⁶ , dass sie es vergeblich dem St. Nepomuk <u>gleichzutun versuchen</u> ⁷ , der <u>seinerzeit</u> ⁸ hier ertraenkt wurde und <u>von strahlenden Sternenumgeben wieder zum Vorschein kam</u> ⁹ . Und Karl IV. <u>erkaeltet sich den Bauch mitsamt seiner Bulle</u> ¹⁰ .	<u>Sotva tři týdny později</u> ¹ zpívá slepý Metoděj stojící se svým brusem opět v našem dvoře, který přestal být rybníkem a je zase dvorem, píseň o <u>velké pražské povodni</u> ² . Je to <u>parodistická píseň</u> ³ : "Utopil se šifonér <u>Za</u> ⁴ ním plave pionér Za ním plave lavička, Na té sedí babička." (<u>nový odstavec</u>) I bílý pes má svoji sloku, která se mu posmívá, že štěká, aby <u>zastrašil paliče</u> ⁵ . O svatých na mostě <u>se zpívá</u> ⁶ , že se marně <u>pokusí napodobiti</u> ⁷ Sv.Nepomuka, který <u>svého času</u> ⁸ na stejném místě [...]vrhl ⁹⁷ do vody a <u>kteří se zářivě znovu objeví</u> ⁹ . A Karel IV. si nachladí <u>břicho i se svojí bulou</u> ¹⁰ .	<u>Za necelé tři týdny</u> ¹ zpívá slepý Metoděj se svým brusem na dvoře, který je zase dvorem a ne už rybníkem, <u>parodii</u> ³ o <u>pražské povodni</u> ² . „Utopil se šifonér, <u>za</u> ⁴ ním plave pionér, za ním plave lavička, na ní sedí babička.“ Také bílý pes má svoji sloku, která se mu posmívá, že <u>štěká na žháře</u> ⁵ . (<u>nový odstavec</u>) O svatých na mostě <u>praví</u> ⁶ písnička, že se marně <u>snaží udělat to</u> ⁷ jako sv. Nepomuk, kterého tu <u>kdysi</u> ⁸ hodili do vody a <u>on opět vyplaval s hvězdami kolem hlavy</u> ⁹ . A Karel IV. <u>prý</u> ¹¹ si nachladí <u>břicho i s bulou</u> ¹⁰ .	Scarce three weeks elapsed before Blind Methodius and his grindstone were back in the court, which was once more a court and not a pond, and he was singing a song burlesquing the great drought of Prague. He sang about the drowning chest of drawers and the brave soldier who swam after it, and of the bench on which the old grandmother sat. The white dog too came in for a derisive couplet which alleged that he had been barking to keep away incendiaries. The holy statues on the bridge were mocked for having tried in vain to equal the feat of Saint Nepomuk, who in ancient times had been drowned here but had risen from the waters suffused with radiance. As for Charles the Fourth with his Bull, he had caught a nasty cold in his belly.	¹ Styllns ² SemIns/LexIns ³ LexIns ⁴ LR má v popěvku velká písmena podle vzoru EEK ⁵ LexIns/Styllns ⁶ LexIns ⁸ LexIns ⁹ Styllns ¹⁰ GramIns (falešná větná dvojice) ¹¹ SemIns

⁹⁷ nečitelné (viz strojopis)

	Originál EEK	Překlad LR	Překlad JHN	Překlad do angličtiny (GE)	Pozn.
6 2	Wir Kinder haben all das, <u>was das Lied behandelt</u> ¹ , mit eigenen Augen gesehen, <u>drei Wochen lang haben wir das Geschaute laermend und gestikulierend besprochen, und nun, nun singt uns der, der nicht dabei war, den Bericht</u> ² .	My děti jsme vše, o čemž píseň <u>vypráví</u> ¹ , viděli [sic!] na vlastní oči. <u>Tři neděle jsme si s rámušem vykládali o tom, co jsme viděli a nyní nám ten, kdo vůbec při tom nebyl, zrovna ten nám o tom zpívá</u> ² .	My děti jsme všechno, o čem <u>pěje písnička</u> ¹ , viděly na vlastní oči, <u>tři neděle jsme to s křikem a rozčileně gestikulující probíraly, a teď nám ten, který u toho vůbec nebyl, zpívá o všem zpravu</u> ² .	<i>Moldau flood</i> We had seen all that with our own eyes. For three weeks we had talked of nothing else, filling the court with our noisy chatter and gesticulations; and now Blind Methodius, who had not seen a bit of it, was singing us the tale.	¹ SemIns ² LR: dělí souvětí
6 3	Das kommt mir <u>komisch</u> ¹ vor.	To je mi <u>divné</u> ¹ .	To mi připadá <u>komické</u> ¹ .	That struck me as <u>funny</u> ¹ .	¹ SemIns (faux amis, viz výše)

Legenda k tabulce:

popisovaný jev¹:

růžová barva písma:

šedá barva písma:

fialová barva písma:

(?můj návrh řešení?):

SemIns

LexIns

GramIns

StylIns

USitKon

ZnalTem

FakČas

FakMíst

FakPříj

FakProd

AfekImpl

vybrané identifikované jevy na daném řádku jsou červeně podtrženy a opatřeny horním indexem

velmi podobně, někdy zcela shodně, formulované pasáže

překlad do angličtiny, který pořídil Guy Endore (není předmětem této diplomové práce)

označení celých pasáží (tj. delších úseků, nikoliv pouze jednotlivých slov), především v souvislosti s vybranými překladatelskými problémy v oblasti stylu (v tabulce opět pouze selektivně)

v kulatých závorkách mezi otazníky předkládám v souladu s modelem Reišové svůj návrh řešení daného problému

sémantické instrukce

lexikální instrukce

gramatické instrukce

stylistické instrukce

užší situační kontext

znalost tématu

faktor času

faktor místa

faktor příjemce

faktor producenta

afektivní implikace

10 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zhodnotit dva české překlady Kischovy vzpomínkové knihy *Marktplatz der Sensationen*, a to na základě kritérií, která pro hodnocení překladů stanovuje kritika překladu. Výchozí hypotéza se po provedení analýzy potvrdila: překlad Haasové-Nečasové je ve srovnání s překladem Reinerové lepší, nicméně se ani v jednom případě nejedná o překlady zdařilé. Dokladem pro toto tvrzení jsou výše uvedené příklady překladatelských řešení jednotlivých překladatelek. Výsledky provedené translatologické analýzy podporují závěrečné konstatování Gebauerové, a sice že by Kischovo dílo mělo být do češtiny nově přeloženo (cf. výše *Hřbitov bohatých psů*).

Model Reiřové navrhuje pro kritiku překladu velmi přehledné kategorie. V některých případech je nicméně obtížné zařadit analyzované řešení do jedné konkrétní kategorie. Většinou se totiž jedná o případy, kdy se např. nepochopení gramatické struktury ve výchozím textu projeví v textu cílovém na úrovni sémantické nebo stylistické (viz příklady výše).

Navzdory tomu, že jsme detailní analýze s ohledem na rozsah stanovený pro diplomovou práci podrobili pouze část textu, identifikovali jsme téměř ve všech kategoriích, z kterých se analyticko-kritický model Kathariny Reiřové skládá, konkrétní překladatelská pochybení, a to u obou českých překladů.

Překlad Kischových textů – podobně jako jiných uměleckých textů – přirozeně není jednoduchý. Kisch se slovy Gebauerové „přímo vyžívá“ v používání slovních hříček⁹⁹ a nezapomíná také na své oblíbené jazykové prostředky jako je např. humor. Jako problematická se v překladu jeví zejména „oboujakost“ Kischových textů. Máme zde na mysli skutečnost, že se v případě originálu jedná o německy psané reportáže z pražského (česko-německého) prostředí. Pro cílového (českého) čtenáře je tedy zapotřebí provést adekvátní změny, např. když Kisch v němčině vysvětluje význam českých slov. Na druhou stranu však, jak připomíná Tesková, je tato skutečnost, tj. že nám Kisch nabízí svůj „německý“ pohled na Prahu, jedním z nejzajímavějších rysů tohoto literárního textu.

Protože se v případě překladu LR jedná o archivní materiál, podstatnou část přípravné fáze představovala práce a archiváliemi v Památníku národního písemnictví v Praze. Díky zpřístupnění Kischovy pozůstalosti – a zejména jejímu soupisu – se podařilo poodhalit další aspekty, které ve výše uvedených pracích nebyly zohledněny (samotný strojopis překladu LR, původní znění Kischova domnělého posledního textu atd.).

Na pozadí anglického překladu *Marktplatz der Sensationen* se jeví jako zajímavé zjištění, že anglický překlad je místy delší než německý (!) originál (viz tabulka).

Na některých místech oba překlady vykazují velmi podobná, někdy i zcela identická překladatelská řešení (viz tabulka). Podle sdělení LR měla její překlad JHN v poválečných letech k dispozici¹⁰⁰. Cílem této práce však nebylo zjišťovat projevy plagiátorství v překladu.

Dobře si uvědomujeme, že vzhledem ke kvantitativně velmi rozsáhlé sekundární literatuře zůstala v této práci řada relevantních otázek nezodpovězena. Doufáme však, že se podařilo doplnit stávající poznatky v oblasti českých překladů Kischovy vzpomínkové knihy *Marktplatz der Sensationen* a přispět k ucelenějšímu pohledu na české překlady tohoto Kischova známého díla, a tedy také k dějinám českého překladu.

⁹⁹ GEBAUEROVÁ 1999: 39

¹⁰⁰ Cit. LR v rozhovoru ze dne 14. 2. 2006.

Resumé

Předmětem předkládané diplomové práce je translatologická analýza a následná komparace dvou českých překladů vzpomínkové knihy pražského rodáka a významného reportéra Egona Erwina Kische *Marktplatz der Sensationen*. Konkrétně se jedná o archivní překlad pořízený Lenkou Reinerovou a o knižní překlad Jarmily Haasové-Nečasové. *Marktplatz der Sensationen* je literární text, a proto je v souladu s teoretickými poznatky z oblasti kritiky překladu před vlastní analýzou empirického materiálu představen text i jeho autor. Obojí je také stručně zařazeno do kontextu dějinného, společenského a literárního. Na základě provedených rešerší je možné konstatovat, že překladem Lenky Reinerové se – na rozdíl od překladu z pera Kischovy autorizované překladatelky Jarmily Haasové-Nečasové – doposud nikdo podrobněji nezabýval. Tato teoreticko-empirická práce je příspěvkem k dějinám a ke kritice překladu.

Předkládaná práce je rozdělena do několika částí. První kapitola se mj. zabývá uvedením do zkoumané problematiky. Druhá kapitola se věnuje stručné rekapitulaci dosavadního stavu kischovského bádání, a to jak v českém prostředí, tak v zahraničí. Poukazuje se také na intenzitu zájmu o Kischovo dílo, zejména v období od jeho smrti v roce 1948 až po současnost. Třetí kapitola se zabývá stručným nástinem několika období ze života EEK, a to především v souvislosti s jeho knihou reportáží *Marktplatz der Sensationen*. Další kapitola krátce představuje české překladatelky a překladatele díla EEK. Nedílnou součástí diplomové práce jsou kapitoly, které se týkají geneze Kischova německého originálu a obou českých překladů. V kapitole o Lence Reinerové jsou akcentovány biografické údaje, zatímco v kapitole o Jarmile Haasové-Nečasové se upozorňuje na úvahy o „překladatelce jako strážkyni autorova mýtu“ (CÁP 2004: 40–43). Osmá kapitola představuje model kritiky překladu německé teoretičky Kathariny Reißové publikovaný v monografii *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*, z něhož metodologicky vychází kapitola následující, která je těžištěm předkládané práce. Kapitola devátá se totiž zabývá komparací obou českých překladů. V této kapitole se zohledňuje také anglický překlad, který v roce 1941 pořídil Guy Endore. Výsledky translatologické analýzy jsou shrnuty v závěru. Práce je doplněna obrazovou přílohou a kompletní bibliografií citovaných zdrojů.

Summary

This thesis explores the book of memoirs written by famous Prague-born German journalist Egon Erwin Kisch. The thesis focuses on a translation analysis and subsequent comparison of two Czech translations of *Marktplatz der Sensationen* by Kisch. To be specific, an archive translation by Lenka Reinerová and a published translation by Jarmila Haasová-Nečasová are analysed. *Marktplatz der Sensationen* is a literary text, and therefore the text and its author are introduced in compliance with translation theory, prior to the analysis of the empirical material while reflecting the historical, social, and literary context. Based on the background research in the thesis area, it can be stated that unlike the authorised Czech translations by Jarmila Haasová-Nečasová, the Czech translation by Lenka Reinerová has not been analysed in detail so far. This analytical-empirical work therefore also represents a contribution to the history of translation studies.

This thesis is divided into several parts. The first part defines the aim of the thesis. The second part introduces the preceding research in this area, both Czech and international (German) contributions. In addition, the intensity of interest in works written by Kisch is mentioned, in the period following his death until now in particular. The third chapter reflects upon certain periods in the life of Kisch related to *Marktplatz der Sensationen*. Next chapter briefly introduces Czech translators of the literary works of Kisch. Integral parts of the thesis form chapters on the genesis of the German original, as well as both Czech translations. In the chapter related to Lenka Reinerová, emphasis is put on biographical notes whereas in the chapter related to Jarmila Haasová-Nečasová, reflections about “a translator as a guardian of the author’s myth“ are introduced (CÁP 2004: 40–43). The eighth chapter presents the theoretical model of translation criticism introduced by Katharina Reiß in her monograph *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*, which serves as a methodological basis for the following chapter. The ninth chapter is the main part of the thesis analysing and comparing the two Czech translations. In this chapter, also the English translation of *Marktplatz der Sensationen* by Guy Endore (1941) is considered. The thesis outputs are summarised in the conclusion. The thesis is accompanied by an appendix and a complete bibliography of sources consulted.

Resümee

Die vorliegende Arbeit beschäftigt sich mit dem Erinnerungsbuch geschrieben von den berühmten Prager Journalisten Egon Erwin Kisch. Die Diplomandin befaßt sich im Rahmen dieser Arbeit mit der Übersetzungskritik und der anschließenden Komparation von zwei tschechischen Übersetzungen von Kischs *Marktplatz der Sensationen*, und zwar die archivalische Übersetzung von Lenka Reinerová und die veröffentlichte Übersetzung von Jarmila Haasová-Nečasová. *Marktplatz der Sensationen* ist ein literarischer Text und deswegen wird im Einklang mit den theoretischen Erkenntnissen im Bereich Übersetzungskritik vor der Analyse des empirischen Materials sowohl der Text, als auch der Autor vorgestellt. Beide werden auch in den historischen, gesellschaftlichen und literarischen Kontext gestellt. Aufgrund der durchgeführten Forschung kann behauptet werden, dass die Übersetzung von Lenka Reinerová noch nie – im Vergleich zu den autorisierten Übersetzungen von Jarmila Haasová-Nečasová – detailliert analysiert wurde. Diese Arbeit soll einen Beitrag zu Übersetzungsgeschichte und Übersetzungskritik leisten.

Die Arbeit besteht aus mehreren Kapiteln. Das erste Kapitel ist eine Einführung in die Problematik und legt das Ziel dieser Arbeit fest. Das zweite Kapitel bietet einen Überblick über bisherige Forschung auf diesem Gebiet (sowohl tschechische, als auch internationale, bzw. deutsche Beiträge). Es wird auch auf die Intensität der Interesse für Kisch und sein Werk hingewiesen, besonders nach seinem Tod. Im dritten Kapitel konzentriert sich die Diplomandin auf Egon Erwin Kisch, den Autor des Originals als Person, auf einzelne Etappen seines Lebens im Zusammenhang mit *Marktplatz der Sensationen*. Im nächsten Kapitel werden die tschechischen ÜbersetzerInnen von Kischs Texten kurz vorgestellt. Einen integrierten Teil der vorliegenden Arbeit bilden die Kapitel, die sich mit der Entstehungsgeschichte von dem Original und von den beiden tschechischen Übersetzungen beschäftigen. Bei Lenka Reinerová wird das Lebensbild betont und bei Jarmila Haasová-Nečasová werden die Überlegungen über „die Übersetzerin als Wächterin des Autorenmythos“ (CÁP 2004: 40–43) hervorgehoben. Das achte Kapitel stellt das Übersetzungskritikmodell von Katharina Reiß vor, das in der Monographie *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik* veröffentlicht wurde. Auf diesem Modell basiert die translatologische Analyse, die den Schwerpunkt dieser Arbeit darstellt. Im neunten Kapitel wird die komparative Analyse der beiden tschechischen Übersetzungen von *Marktplatz der Sensationen* durchgeführt, wobei auch

die englische Übersetzung von Guy Endore (1941) in Betracht gezogen wird. Die Ergebnisse dieser Analyse werden dann in der Zusammenfassung vorgelegt. Diese Arbeit ist mit einem Anhang und mit einem bibliographischen Verzeichnis von zitierten Quellen versehen.

BIBLIOGRAFIE

Primární literatura

KISCH, Egon E. *Marktplatz der Sensationen*. Mexiko: Das freie Buch, 1942.

KISCH, Egon E. *Tržiště sensací*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1952.

REINEROVÁ, Lenka. *Pouť pražských sensací*. 1942. [Strojopis v pozůstalosti Egona Erwina Kische v Památníku národního písemnictví na Strahově. Průklep s rukopisnými úpravami.]

Sekundární literatura

BARCUCHOVÁ, Magdalena. *Kritika českých překladů románu E. E. Kische „Der Mädchenhirt“*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 2004.

BASNETT, Susan. – LEFEVRE, Andre. *Translation, History, Culture*. London/New York: Routledge, 1992.

BERKOVITS, Helena. *Graphologische Verifizierung der biographischen Angaben zur Persönlichkeitsstruktur von Egon Erwin Kisch*. [Diplomová práce]. Zürich: Universität Zürich, 1988.

BETANCUR, Karin Ceballos. *Egon Erwin Kisch in Mexiko : die Reportage als Literaturform im Exil*. Frankfurt am Main: Peter Lang 2000. [zkratka použita v obrazové příloze: B.C.]

CÁP, Martin. *Druhý život novináře E. Ervína Kische*. [Bakalářská práce]. Praha: Univerzita Karlova. Katedra mediálních studií Institutu komunikačních studií a žurnalistiky, 2004.

CIMBÁLNÍKOVÁ, Iva. *Lenka Reinerovas Werke im Berliner Aufbau-Verlag*. [Diplomová práce]. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně. Pedagogická fakulta, 2001.

CVRKAL, Ivan. Funkcia doslovu v preklade. In *Preklad včera a dnes*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1986.

DRBOHLAVOVÁ, Ivana. *Praha v díle E. E. Kische*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 1959.

DROZD, Lubomír. *Egon Erwin Kisch (1885-1948)*. [Dizertační práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta., 1951.

- GEBAUEROVÁ, Edita. *Egonek – Meister der Reportage in der Übersetzung*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 1999.
- GLOSÍKOVÁ, Viera. Egon Erwin Kischs dramatische Arbeiten. *Philologica Pragensia*, roč. 28, č. 4, 1985.
- GLOSÍKOVÁ, Viera. Měl by Kisch mobil? In *Haló noviny*, roč. 10, č. 77; Příl. Obrys/Kmen, č. 13.
- GOLDSTÜCKER, Eduard. O věrný obraz E. E. Kische. In *Kolokvium o životě a díle Egona Erwina Kische*. Praha: Novinářský studijní ústav, 1965.
- GOLDSTÜCKER, Eduard. Kausa Kisch aneb zneužitý odkaz. In *Signál*, roč. 29, č. 13., 1993.
- GOLDSTÜCKER, Eduard. *Vzpomínky 1913–1945*. Praha: nakladatelství G plus G, s.r.o., 2003.
- HAASOVÁ-NEČASOVÁ, Jarmila. Zuřivý nebo nezuřivý. In *Kolokvium o životě a díle Egona Erwina Kische*. Praha: Novinářský studijní ústav, 1965.
- HAASOVÁ-NEČASOVÁ, Jarmila. Předmluva. In *Kisch Egon Ervín. Tržiště sensací*. Praha: Svoboda, 1952.
- HAASOVÁ-NEČASOVÁ, Jarmila. Předmluva. In *Kisch Egon Ervín. Americký ráj*. Praha: Svoboda, vydavatelství knih, 1950.
- HAASOVÁ-NEČASOVÁ, Jarmila. O překládání Kische. In *Egon Erwin Kisch. Rodák ze starého města*. Praha: Památník národního písemnictví, 1959.
- HAASOVÁ-NEČASOVÁ, Jarmila. Doslov. In *Kisch Egon Ervín. Vždycky na levém křídle*. Praha: Naše vojsko, 1953.
- HALADA, Jan. *Egon Erwin Kisch známý a neznámý*. Sborník ze Symposia o životě a díle Egona Erwina Kische k 120. výročí jeho narození. Praha: Karolinum, 2005.
- HAMŠÍK, Dušan – KUSÁK, Alexej. *O zuřivém reportéru E. E. Kischovi*. Praha: Československý spisovatel, 1962.
- HAMŠÍK, Dušan. *Vývoj pražského lokálního reportéra E. E. Kische ve světového reportéra*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 1959.
- HAUPT, Klaus. *Egon Erwin Kisch: Briefe an Jarmila*. Berlin: Das Neue Berlin, 1998.
- HAUPT, Klaus. *Kisch war hier : Reportagen über den „Rasenden Reporter“*. Berlin: Verlag der Nation, 1985.
- HOFFMANN, Fritz. *Servus, Kisch! Erinnerungen, Recensionen, Anekdoten*. Berlin: Aufbau-Verlag, 1985.

- HRALA, Milan. *Současnost uměleckého překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1987.
- HRALA, Milan (ed.). *Kapitoly z dějin českého překladu*. Praha: Karolinum, 2002.
- HRALA, Milan. K některým otázkám teorie překladu v současnosti. In *Překlad včera a dnes*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1986.
- HOCHÉL, Braňo. *Překlad ako komunikácia*. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1990.
- HOŘENÍ, Zdeněk. *Reportér první linie*. Předmluva ke knize Vincence a Jarmily Nečasových *Pražský novinář Egon Ervín Kisch*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1980.
- HRUBEŠ, Josef. *Pražské domy vyprávějí*. Roztoky u Prahy: Orion, 1995.
- ILEK, Bohumil. Kritika uměleckého překladu. In *Translatologica Pragensia II*. č. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1986.
- INGARDEN, Roman. *Umělecké dílo literární*. Praha: Odeon, 1989.
- Kalendář E. E. Kische*. Praha: vydavatelství ÚV KSČ, 1958.
- KAMEN, Jiří. *Malá země s velkými příběhy. Literární průvodce po krajích helvétského kříže*. Praha: Kant, 2007.
- KAŠPAR, Vladimír. *Ku Kischově reportáži a jeho pracím o novom Československu*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 1958.
- KIEßLING, Wolfgang. *Exil in Lateinamerika. Kunst und Literatur im antifaschistischen Exil 1933-1942*. 2. Leipzig: Verlag Philipp Reclam, 1984.
- KISCH, Egon, E. *Tržiště sensací*. 2. autoris. vydání, v SNPL 1. vydání, Praha: SNPL, 1954.
- KISCH, Egon, E. *Tržiště senzací*. 3. vyd., Praha: NPL, 1962.
- KISCH, Egon, E. *Tržiště senzací*. 4. vyd., Praha: NPL, 1963.
- KISCH, Egon E. *Egon Ervín Kisch se směje*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury v Praze, 1962.
- KISCH, Egon E. *Srostlé sestry*. Praha: nakladatelství Akropolis, 1998.
- KISCH, Egon E. *Pasák*. Brno a Broumovice: nakladatelství Carpe Diem, 1999.
- KISCH, Egon E. *Sensation Fair*. New York: Modern Age Books, 1941
- KISCH, Egon E. *Vojákem pražského sboru*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1960.
- KISCH, Egon E. *Zuřivý reportér a poslední reportáže*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1955.
- KISCH, Egon E. *Vždycky na levém křídle*. Praha: Naše vojsko, 1953.

- KISCH, Egon E. *Půl století zuřivým reportérem*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1985.
- KISCH, Egon E. *Läuse auf dem Markt*. Vermischte Prosa. Berlin und Weimar: Aufbau-Verlag, 1985.
- KOSATÍK, Pavel. *Menší knížka o německých spisovatelích z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2001.
- KOZLOVÁ, Danica. – TOMÁŠ, Jiří. *Egon Ervín Kisch*. Praha: Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR, 1984.
- KRONBERGER, Johann. *Egon Erwin Kisch. Seine politische und publizistische Entwicklung vom bürgerlichen Journalisten zum Schöpfer der literarischen und sozialistischen Reportage*. [Dizertační práce]. Wien, 1979.
- KUFNEROVÁ, Zlata. – SKOUMALOVÁ, Zdena (eds.). *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 2003.
- KUNCOVI Jaroslav a Julie. *Egon Ervín Kisch (1885 – 1948)*. Bibliografie života a díla. Praha: Univerzita Karlova, Ústav teorie a praxe žurnalistiky ve spolupráci s Českým svazem novinářů, 1976.
- KUŠKA, František. *Die Galgentoni und die Hetzjagd*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 1961.
- LEFEVRE, Andre. *Translating literature: Practice and Theory in a Comparative Literature Context*. New York: The Modern Language Association of America, 1992.
- LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998.
- LEVÝ, Jiří. *České teorie překladu*. Praha: Ivo Železný, 1996.
- LEVÝ, Jiří. *Bude literární věda exaktní vědou?* Praha: Československý spisovatel, 1971.
- LUKÁŠOVÁ, Milena. *Reportáže E. E. Kische a jejich překlady*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 1976.
- MASNEROVÁ, Eva. *Potřebuje umělecký překlad vysvětlivky?* In *AUC, Philologica 1-3, Translatologica Pragensia II*, 1986.
- MILLER, Nikolaus. *Prologomena zu einer Poetik der Dokumentarliteratur*. München: Fink, 1982.
- NEČAS, Vincenc. – NEČASOVÁ, Jarmila. *Pražský novinář E. E. Kisch*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1989.
- NEČASOVI, Vincenc a Jarmila. *Pražský novinář Egon Ervín Kisch*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1980.
- NEWMARK, Peter. *A Textbook on Translation*. London: Prentice Hall International, 1988.

- NORD, Christiane. *Textanalyse und Übersetzen*. Heidelberg: Julius Groos Verlag, 1988/1995.
- NORD, Christiane. *Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften*. Tübingen/Basel: Francke Verlag, 1993.
- OUKROPEC, Václav. *E. E. Kisch (1938-1946)*. [Disertační práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 1975.
- PATKA, Marcus G. *Egon Erwin Kisch. Stationen im Leben eines streitbaren Autors*. Wien: Böhlau 1997.
- PATKA, Marcus G. *Egon Erwin Kisch : der rasende Reporter. Eine Biographie in Bildern*. Berlin: Aufbau-Verlag, 1998.
- PECHAR, J. *Otázky literárního překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1986.
- POLÁČEK, Josef. *Entstehungsgeschichte*. In *Weimarer Beiträge* 34, 1988.
- POLÁČEK, Josef. Tržiště senzací. K historii vzniku Kischova Tržiště senzací. In *Česká literatura*, roč.28, č.5, 1980.
- POLÁČEK, Josef. Pokus o mladého Kische. In *Novinářský sborník*, X, č. 3, 1965.
- POLÁČEK, Josef. Zu E. E. Kischs „Debüt beim Mühlenfeuer“. In *Philologica Pragensia*. Praha: Academia, 1969.
- POLÁČEK, Josef. *Egon Ervin Kisch (1885 – 1948)*. Soupis osobního fondu. Praha: Literární archiv Památníku národního písemnictví, 2001.
- POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975.
- PRIMUSOVÁ, Hana. *Umění v historii Prahy. Skripta pro průvodce Prahou 1. díl*. Praha: Pražská informační služba, 1997.
- PROCHÁZKOVÁ, Ivana. *Prag im literarischen Schaffen E. E. Kischs*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 1984.
- PYTLÍK, Radko. *Pražská dobrodružství E. E. Kische*. Praha: Panorama, 1985.
- REINEROVÁ, Lenka. *Čekárny mého života*. Praha: Labyrint, 2007.
- REINEROVÁ, Lenka. *Es begann in der Melantrichgasse*. Weimar: Aufbau-Verlag, 1985.
- REINEROVÁ, Lenka. *Kavárna nad Prahou*. Praha: Labyrint, 2001
- REINEROVÁ, Lenka. *Närrisches Prag*. Berlin: Aufbau-Verlag, 2005.
- REIß, Katharine. – VERMEER, Hans J. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1991.
- REIß, Katharine. *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*. München: Max Hueber Verlag, 1971.

- SIEGEL, Christian E. *Egon Erwin Kisch. Reportage und politischer Journalismus*. [Dizertační práce]. Hamburg: Schönmann Universitätsverlag; 1973.
- SERKE, Jürgen. *Böhmische Dörfer: Putování opuštěnou literární krajinou*. Praha: nakladatelství Triáda, 2001.
- SCHLENSTEDT, Dieter. *Die Reportage bei Egon Erwin Kisch*. Berlin, 1959.
- SKÁLA, E. 1967. Das Prager Deutsch. In *Weltfreunde. Konferenz über die Prager deutsche Literatur*. Praha: Academia, 1967.
- SLOVÁKOVÁ, Veronika. *Das Erzählwerk als Autobiographie: Lenka Reinerová*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2003..
- SOUKUPOVÁ, Věra. *Sovětský svaz v díle spisovatelů E. Weinerta, J.R. Bechera, B. Brechta, E.E.Kische, F.C.Weiskopfa a A.Kurelly*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 1959.
- STAŇKOVÁ, Jaroslava. *Pražská architektura. Významné stavby jedenácti století*. Praha: 1991.
- ŠANDOVÁ, Blanka. *Pražská německá literární enkláva v autobiografiích a memoárech Fritze Mauthnera, Maxe Broda, Willyho Haase, E. E. Kische a Hanse Kohna*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 1971.
- TESKOVÁ, Eva. *České překlady E. E. Kische*. [Diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta, 1982.
- TOMÁŠ, Jiří – ŽEMLIČKOVÁ, Gabriela. *Egon Erwin Kisch novinář a bojovník*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Novinář, 1984. [zkratka použitá v obrazové příloze: T.Ž.]
- UTITZ, Emil. *Egon Erwin Kisch, der klassische Journalist*. Berlin: Aufbau-Verlag, 1956.
- UTITZ, Emil. *Klasický žurnalista E. E. Kisch*. Praha: NSÚ Orbis, 1958.
- VESELÝ, Jiří. Odkaz Egona Erwina Kische. In *Česká literatura*, roč. 28, č. 5, 1980.
- VÍZDALOVÁ, Ivana. Na stezkách kritického žánru. Příloha *TVAR*, roč. 7, sv. 17, 1996.
- VODIČKA, Felix. *Struktura a smysl literárního díla*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel. Praha, 1966.

Archivní materiály

Archivní materiály z pozůstalostního fondu E. E. Kische v Památníku národního písemnictví v Praze. [Zpracovaná část fondu je opatřena přírůstkovými čísly v rozmezí 88/85–30/2001.]

Slovníky, referenční příručky

Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 1995.

BRUKNER, Josef. – FILIP, Jiří. *Poetický slovník.* Praha: Mladá fronta, 1997.

Duden. Deutsches Universalwörterbuch. Mannheim: Bibliographisches Institut, 1983.

Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Praha: J.Otto, 1906.

SIEBENSCHIN, Hugo. Německo-český slovník I, II. Praha: SPN, 1993.

Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužicko-srbských. Praha: Odeon, 1987.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha: Academia, 2000.

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Praha: Diderot, 1999.

ČECHOVÁ, Marie. *Stylistika současné češtiny.* Praha: ISV, 1997.

Elektronické zdroje

Databáze českého uměleckého překladu po roce 1945: Německá jazyková oblast: Překlady [databáze on-line]. Praha: encyklopedický dům, 2002. [cit. 2006-12-10]. Dostupné z
<<http://www.obecprekladatelu.cz/H/HaasovaNecasovaJarmila.htm>>

Rozhovory

Rozhovor 2006. Rozhovor s Lenkou Reinerovou vedla S.M., 14. 2. 2006 (zvukový záznam je k dispozici u S. M.).

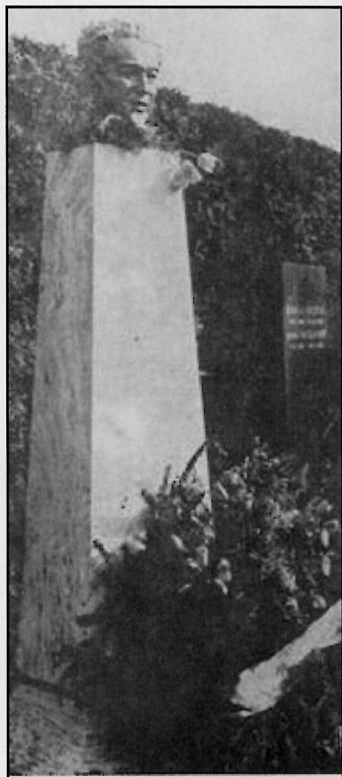
Rozhovor 2007. Rozhovor s Lenkou Reinerovou vedla S.M., 27. 4. 2007 (zvukový záznam je k dispozici u S. M.).

Já vám tedy něco povím. Rozhovor s Lenkou Reinerovou vedla Alice Horáčková, 9. 6. 2001. MF DNES [použitá zkratka: MFD].

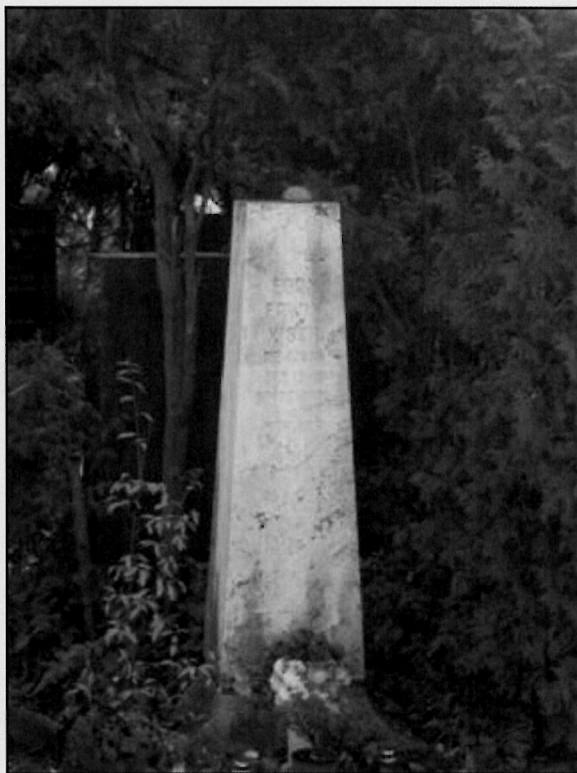
Nevím, co udělám, až mi bude devadesát. Rozhovor s Lenkou Reinerovou vedl Luděk Janda, 2002. Měsíčník pro literaturu a čtenáře HOST, č. 8 / 2002 [použitá zkratka: HOST].

Člověk se nesmí litovat. Ani vteřinu. Rozhovor s Lenkou Reinerovou vedl Jaroslav Rudiš, 17. 5. 2006. Právo [použitá zkratka: PR].

Obrazová příloha 1

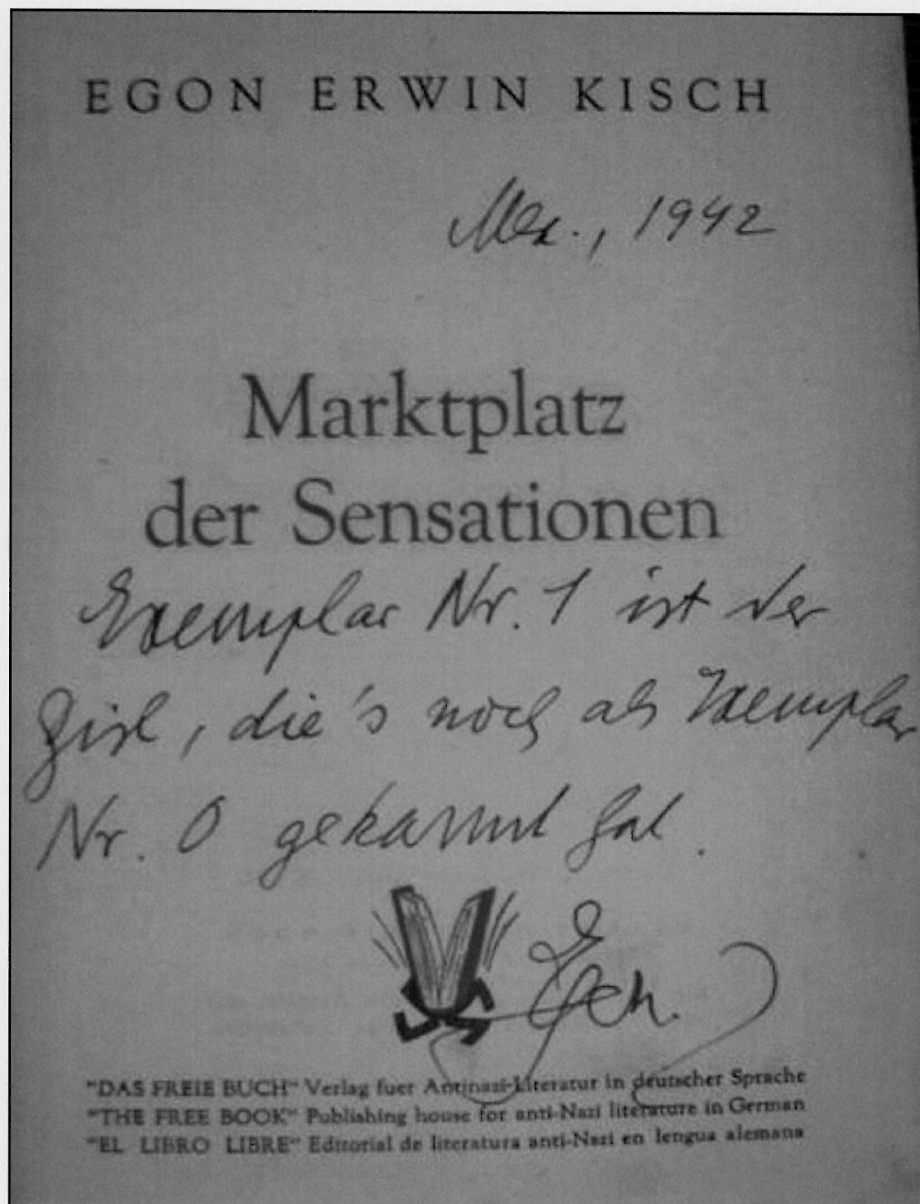

↑ Náhrobek EEK v
urnovém háji strašnického
krematoria v Praze,
stav: 1984
(zdroj: T.Ž.).

↑ Náhrobek EEK v urnovém háji
strašnického krematoria v Praze,
stav: 2006 (zdroj: archiv S.M.).

Obrazová příloha 2

Tzv. mexické vydání *Marktplatz der Sensationen* (1942)
s rukopisným věnováním autora manželce (zdroj: PNP).

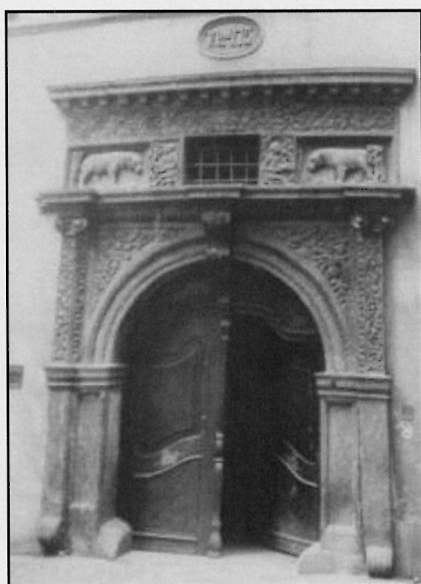
Obrazová příloha 3

↑ Rodný dům EEK, roh bývalé
Kožné a Sirkové ulice na Starém
Městě v Praze (zdroj: T.Ž.).

↑ Rodný dům EEK,
Melantrichova 14/Kožná 1,
Praha 1, stav: 2007
(zdroj: archiv S.M.).

↑ Dům U dvou zlatých
Medvědů – renesanční portál rodného
domu EEK (zdroj: PNP).

Obrazová příloha 4

Titulní stránka *Arbeiter-Illustrierte-Zeitung*:
Upton Sinclair, Charlie Chaplin a EEK
(zdroj: PNP).

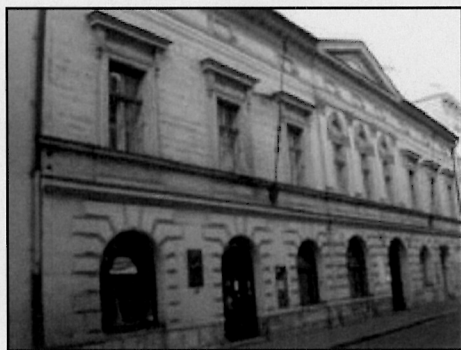
Obrazová příloha 5

↑ Panská ulice v Praze, kde sídlila
redakce německého deníku
Prager Tagblatt,
Kischova prvního redakčního
působíště
(zdroj: T.Ž.).

↑ Panská ulice v Praze,
stav: 2007
(zdroj: archiv S.M.).

↑ Dům v Panské ulici v Praze
s pamětní deskou,
stav: 2007 (zdroj: archiv S.M.).

↑ Pamětní deska v Panské ulici
V Praze: V tomto domě roku 1906
zahájil Egon Erwin Kisch
Svou novinářskou dráhu,
stav: 2007 (zdroj: archiv S.M.).

Obrazová příloha 6

Pohřeb EEK v Praze dne 5. 4. 1948
(zdroj: T.Ž.).

Obrazová příloha 7

Titulní stránka mexického vydání
Marktplatz der Sensationen, 1942
(zdroj: PNP).

VON DEN BALLADEN DES BLINDEN METHODIUS

Mag es auch klingen wie eine Geschichte aus der Zeit der Romantiker, so muss doch damit begonnen werden, dass der blinde Methodius in unserem Hof eine Art von Balladen singt.

Der Flur, der in diesen Hof mündet, ist breit und gewölbt und dennoch voller Dunkelheiten, Eisentüren rechts und links verschliessen vier nie betretene Verliesse. Am Kellereingang baumelt ein Eisenring mit dem Rest einer geheimnisvollen Kette, und im Keller selbst wissen wir einen Rittersaal mit Nebenräumen, aus denen einstmals zwei Gänge zum Rathaus führten und zur Theinkirche. Wenn wir erwachsen sind, werden wir diese längst verschütteten Gänge wieder freilegen, sie bewaffnet durchschleichen und etwas Grosses vollführen, das ist sicher.

Unser Hof ist in der Höhe des ersten Stockwerks von einem Spalier edler Säulen aus dem sechzehnten Jahrhundert umgeben. Ueber die Balustrade gelehnt, lauschen Frauen und Jungfrauen dem Sang des blinden Methodius und zwischen den Säulen hängen Lambrequins.

Aber diese Teppiche sind keineswegs zum Schmuck der Fassade ausgelegt, sondern zwecks Entstaubung eben aus den Wohnungen gebracht worden, und die lauschen-

Začátek první kapitoly mexického
vydání *Marktplatz der Sensationen*, 1941
(zdroj: PNP).

Obrazová příloha 9

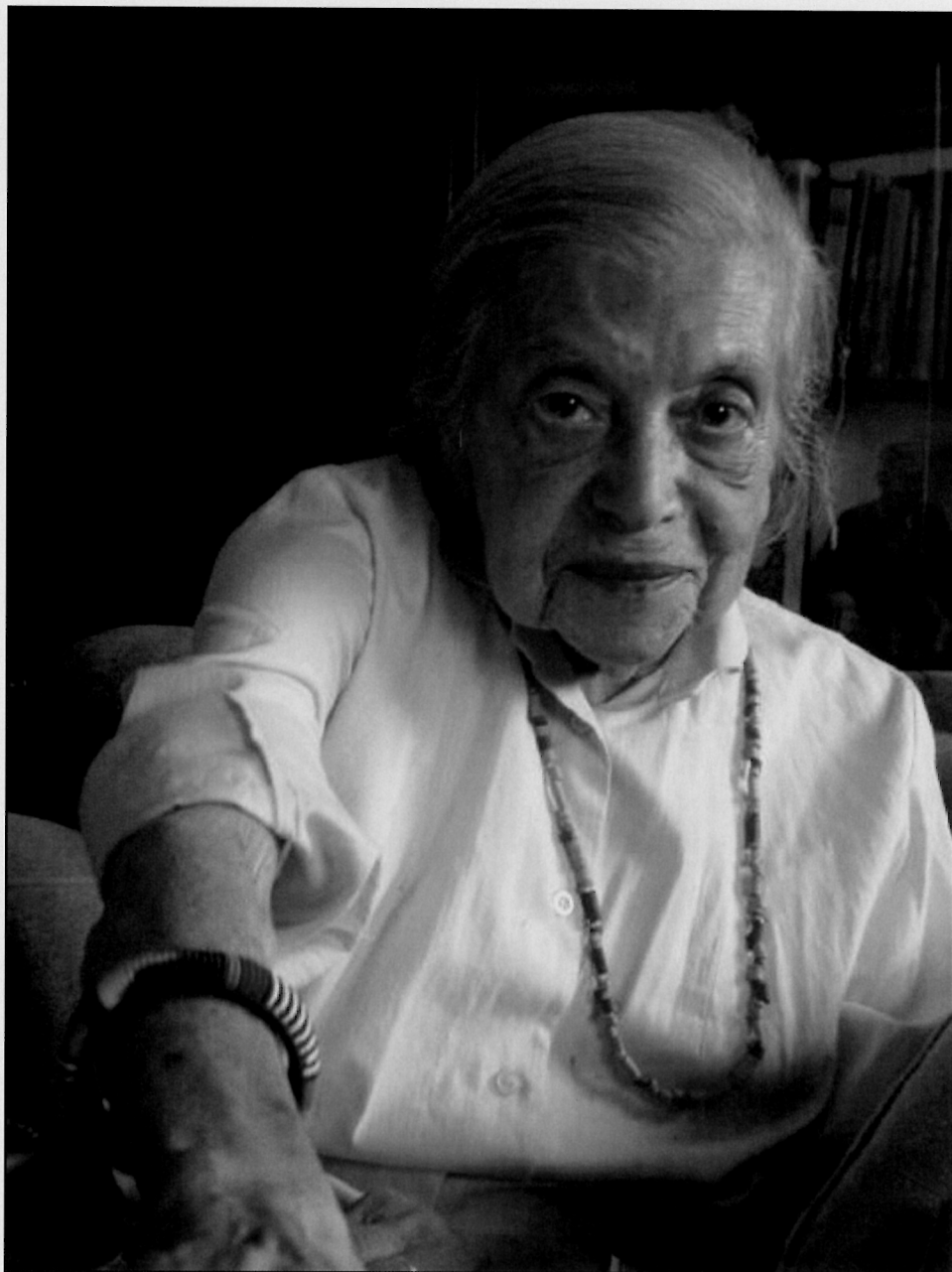
Informační text o vzniku exilového nakladatelství
El libro libre / Das freie Buch / Svobodná kniha
(zdroj: B.C.).

Obrazová příloha 10

Titulní stránka anglického překladu
Marktplatz der Sensationen, 1941
(zdroj: NKP).

Obrazová příloha 11

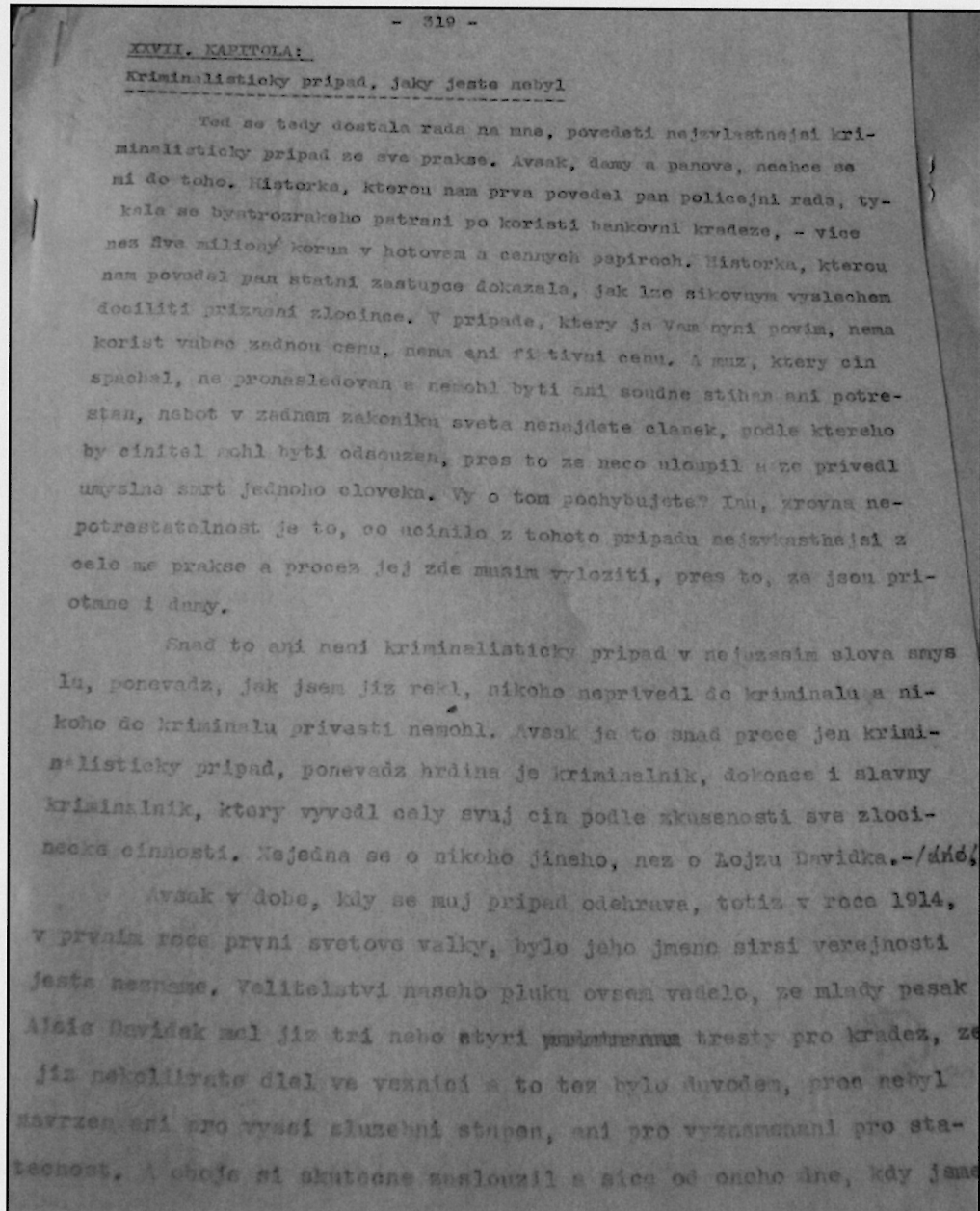
Lenka Reinerová při rozhovoru
dne 27. 4. 2007 (zdroj: archiv S.M.).

Obrazová příloha 12

Bydliště LR po roce 1935,
Melantrichova ulice č. 7,
Praha 1, stav: 2007
(zdroj: archiv S.M.).

Obrazová příloha 13

Strojopis překladu LR bez diakritických
znamének (zdroj: PNP).

Obrazová příloha 14

K I S C H Egon Erwin		C. inv.: 2420-2492
PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ LA - SK - LEO ● PNP ●	Pozůstalost (fond): Kisch Egon Erwin	C. příl.: A 203/62
Uložití: 75/15/17		C. neg.:
<p>K I S C H Egon Erwin</p> <p>Marktplatz der Sensationen</p> <p>75 recenzí k různým vydáním z let 1942-1956</p> <p>75/11</p> <p>80h</p>		

Složka s recenzemi – pozůstalostní fond EEK (zdroj: PNP).

Obrazová příloha 15

27/3. 1942

ZAČÍNÁME!

Začínáme dnes uveřejňovati nejnovější dílo Egona Ervina Kische, román "Pout' pražských sensací". Román vyšel v angličtině pod názvem "Sensation Fair". Překlad byl pořízen naší spolupracovnicí Lenkou Reinejrovou dle německého originálu.

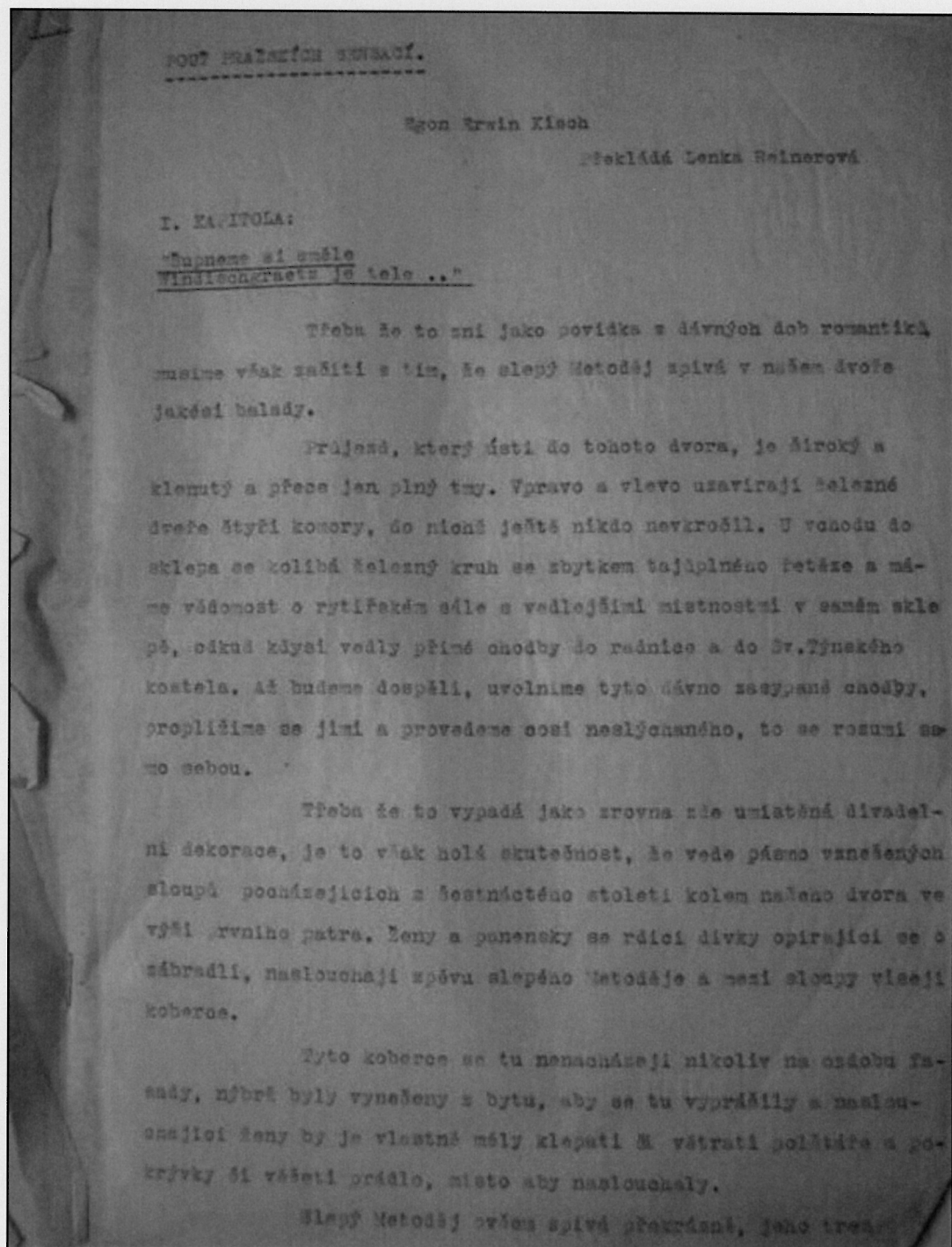
Román vás zavede do Prahy před první světovou válkou. Zavede vás do starých klikatých uliček a podloubí, kde uslyšíte písničky slepého muzikanta. Zavede vás do redakcí pražských novin a seznámí vás se životem reportéra, honícího se za různými sensacemi. Dá vám však také obraz politického života doby. Zrcadlí se v něm náš boj o samostatnost, zrcadlí se v něm prohnulost staré rakousko-uherské monarchie.

Prožijete se žákem Kischem jeho výstupy s profesorem, s vojákem Kischem, jeho zážitky na frontách první světové války.

Dnes žije Egon Ervin Kisch ve vyhnanství a jeho knihy byly Hitlerem a Goebbelsem již dávno spáleny. Jest přirozené, že autor krvavé knihy "Mein Kampf" nemá porozumění pro umění spisovatele, okouzleného českými lidovými písněmi. Jest přirozené, že se ho bojí a že jeho knihy pálí. "Pout' pražských sensací" si můžeme dnes přečíst jen na málo místech zeměkoule. Jen tam, kde vládne ještě svoboda, kdežto "Mein Kampf" jest povinná četba pro několik milionů otroků. Věříme však, že nastane den, kdy najdete "Mein Kampf" jen v museu, jako ukázkou "literatury" nejtemnějšího období, které lidstvo kdy prožívalo. Číst se bude však zase "Pout' pražských sensací" a jiné knihy protifašistických spisovatelů.

Redakční poznámka listu *Nová doba*
z 27. 3. 1942 (zdroj: PNP).

Obrazová příloha 16

Strojopis překladu LR – začátek
I. kapitoly (zdroj: PNP).

Obrazová příloha 17

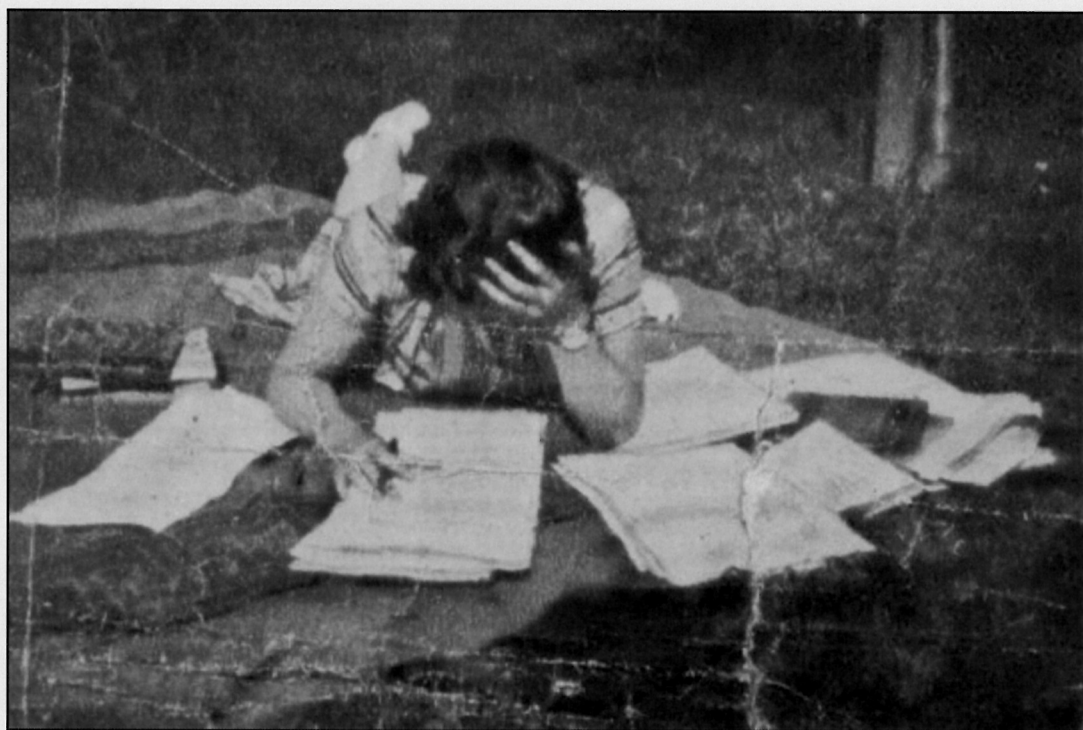
Jarmila Haasová-Nečasová,
dvacátá léta 20. století
(zdroj: T.Ž.).

Obrazová příloha 18

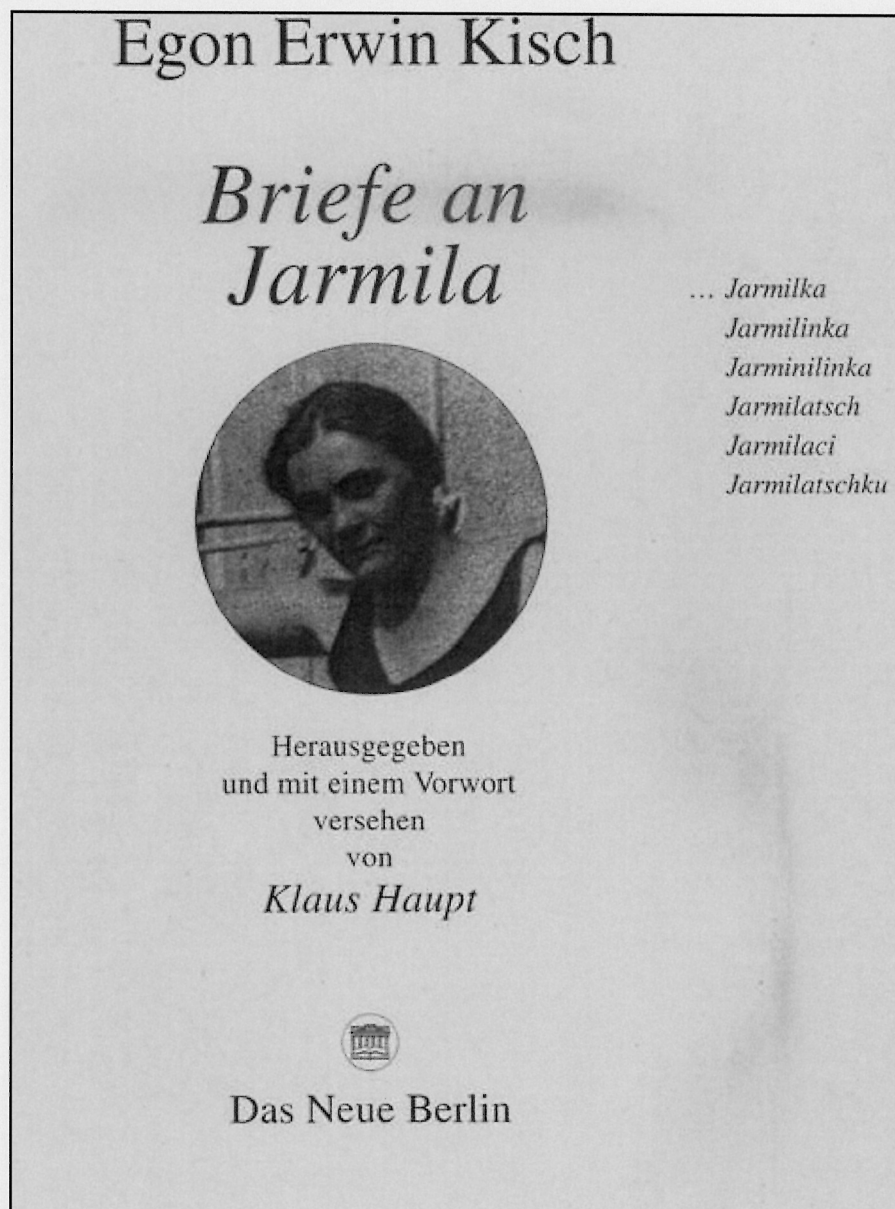

EEK dvacet minut před odjezdem do Ameriky
v *Romanisches Café* v Berlíně (zdroj: PNP).

Obrazová příloha 19

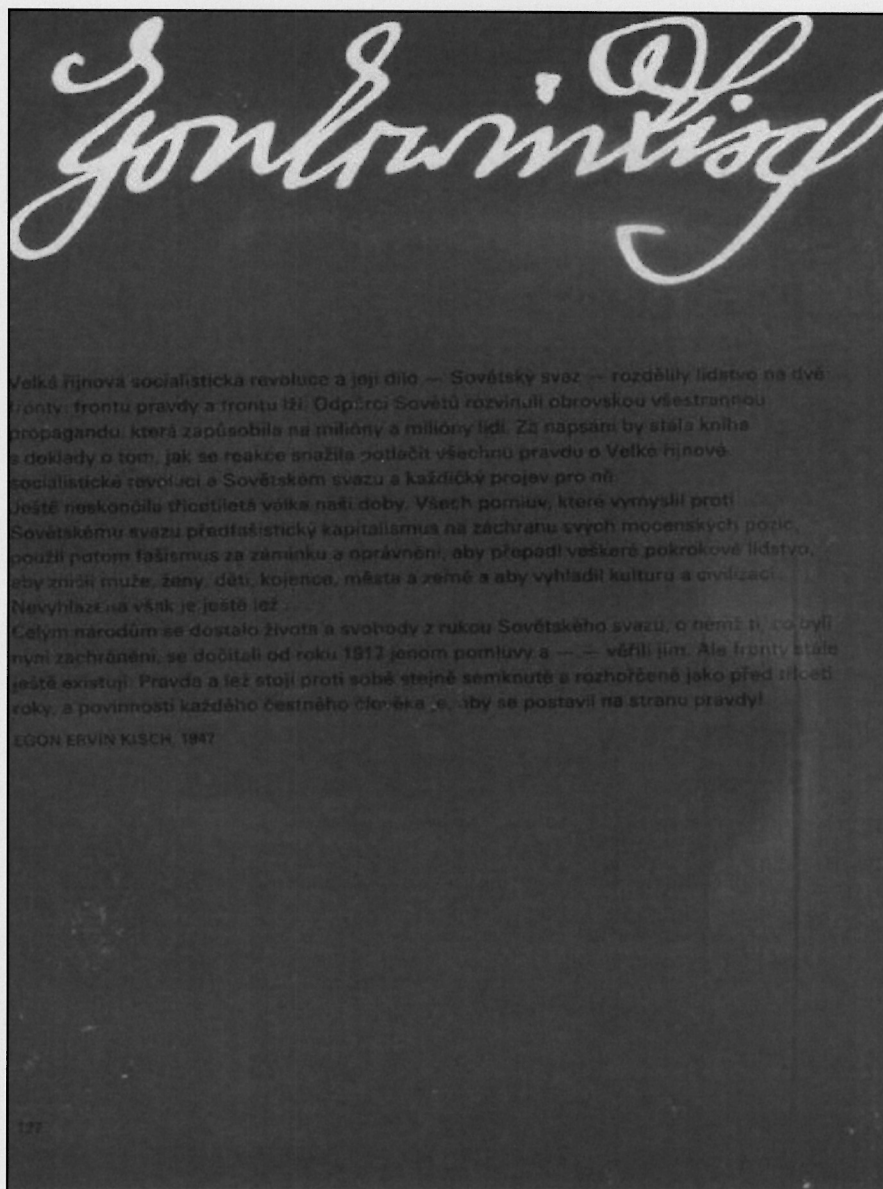

Jarmila Haasová-Nečasová
nad korekturami (zdroj: PNP).

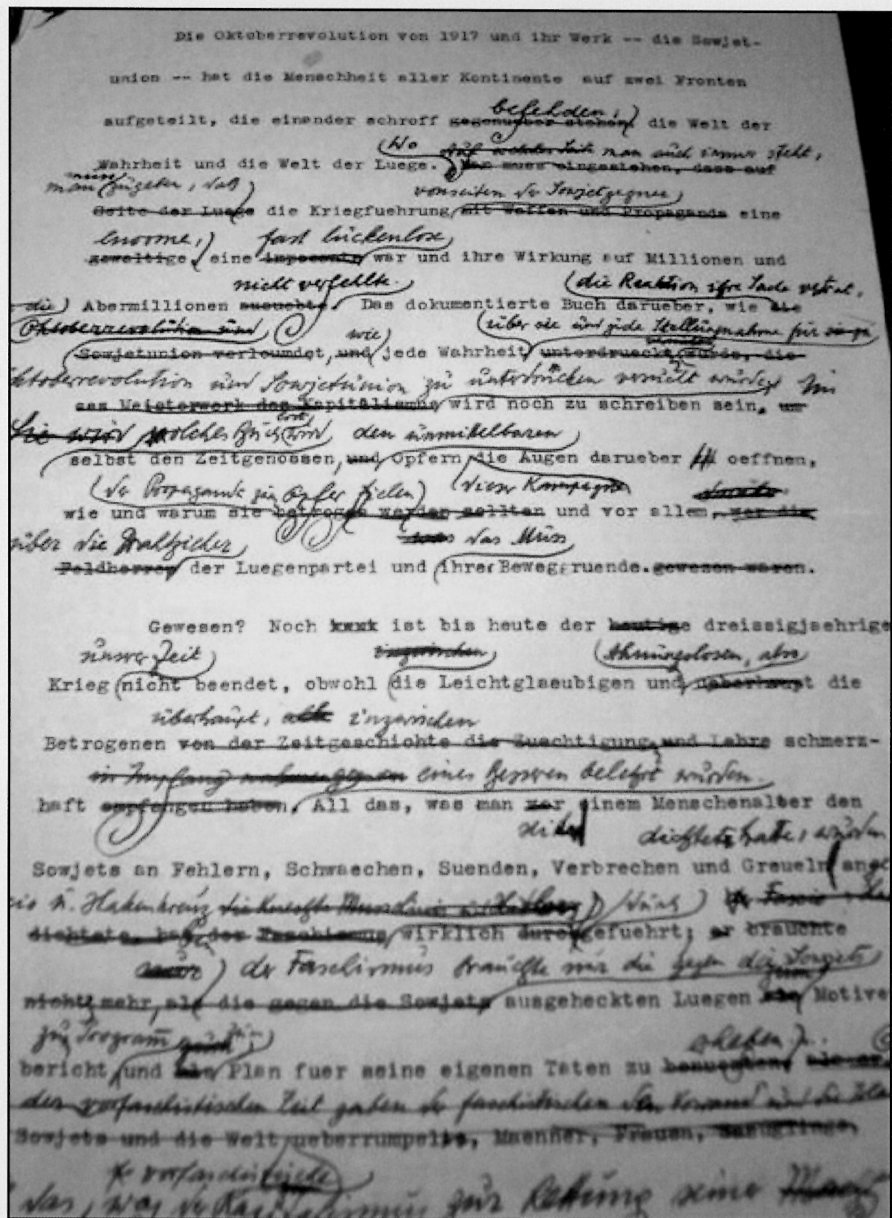
Haupt, Klaus. *Briefe an Jarmila*. 1998.
Ukázka Kischova česko-německého oslovování JHN
(zdroj: archiv S.M.).

Obrazová příloha 21

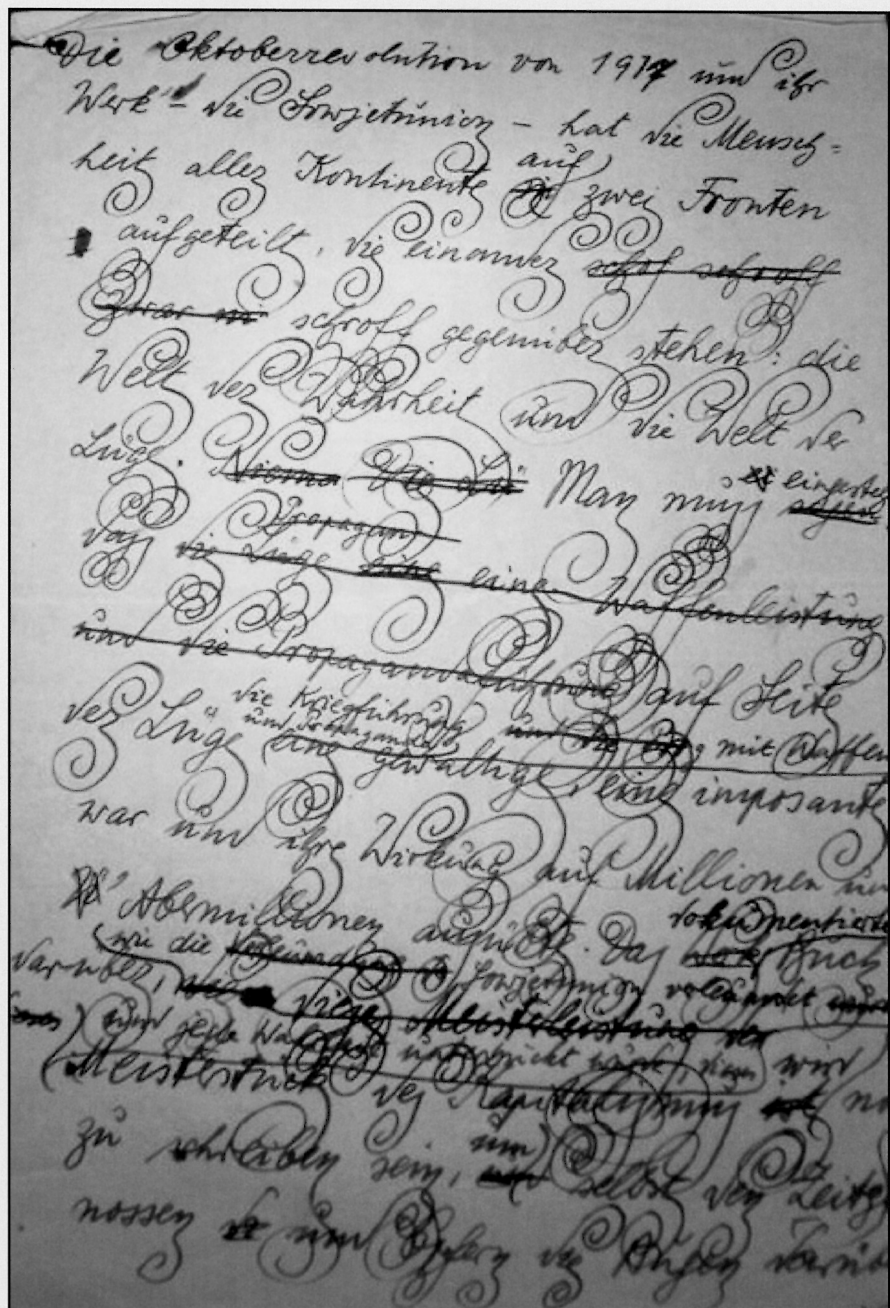

*Povinnost čestného člověka,
Kischův domnělý poslední text,
zde v překladu JHN v knize Egon Ervín Kisch. Novinář a bojovník.
Jedná se o 3. výskyt v této publikaci
(zdroj: T.Ž.).*

Obrazová příloha 22

Die Pflicht jedes Sittlichen
(*Povinnost čestného člověka*).
Strojopisná verze s rukopisnými
úpravami (zdroj: PNP).

Die Pflicht jedes Sittlichen
(Povinnost čestného člověka).
Rukopis EEK (zdroj: PNP).

Obrazová příloha 24

H A A S O V Á - K E Č A S O V Á Jernila			14873-14879
PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO PŘEMNICTVÍ LA - DO - LIG • PNP •	Poslání (fond):	Uložení:	C. příl.: A 203/62
	Kisch Erich Erwin	75/4/2	C. rep.:

H A A S O V Á - K E Č A S O V Á Jernila:

Projev k odhalení pamětní desky na rodném domě E.E.Kische
29.4.1956

strojop. s rkp. pozn., 6 ll, 4
průklep s rkp. pozn., 6 ll, 4

12 ll

26 8

↑ Složka s projevem JHN u příležitosti
odhalení pamětní desky na rodném domě
EEK v Praze (zdroj: PNP).

↑ Pamětní deska na rodném domě
EEK v Praze (zdroj: archiv S.M.).